Sakıp Sabancı

DAHA FAZLA İŞ
DAHA FAZLA AŞ

DAHA FAZLA İŞ
DAHA FAZLA AŞ

1c986529

SAKIP SABANCI

DAHA FAZLA İŞ
DAHA FAZLA AŞ

Kapak : 1987 Yılı Ekim ayında Gölcük'de Deniz Kuvvetleri Kumandanlığı Tershanesinde inşa edilen harp gemilerinin denize indirilmesi için yapılan törene zamanın Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve Kuvvet Kumandanları ile birlikte, Donanma Vakfı İstanbul Başkan Yardımcısı olarak Sakıp Sabancı'da katılmıştı.

Tören yerine gelirken, Gölcük Tershanesi işçileri Sakıp Sabancı'ya sevgi gösterisinde bulundular. Omuzlarına almak için ısrarlı oldular. Kapaktaki resim o sırada çekilmiştir.

Birinci Baskı : Ağustos 1993, 5000 Adet

Çizgiler : PLASTİP PRODÜKSİYON
LOJİK Reklamcılık Tic. A. Ş. tarafından düzenlenmiş
A4 Ofset Basımevi'nde basılmıştır.

İçindekiler

	Sayfa
Daha Fazla İş, Daha Fazla Aş	9
BÖLÜM I	
- Birinci Bölümün Özeti	11
- Nüfus Artıyor	13
- Türkiye'nin Nüfusu Genç Nüfus	17
- İş Var mı ? İş ?	23
- Millet Ne İş Yapıyor ?	25
- İktisaden Faal Nüfusun Yüzde Kırkı Ücretsiz Aile İşçisi	27
- Şehirlere Hücum Devam Ediyor	31
- Devlet Baba Kaç Kişi Çalıştırıyor ?	35
- KİT'lerde Kaç Kişi Çalışıyor ?	41
- Laf Değil İş Yapmanın Zamanı	49
- Bordro'ya Kayıtlı, Kamu'da ve Özel Sektörde Maaş ile Ücret ile Çalışan, Kaç Kişi Var ?	53
BÖLÜM II	
- İkinci Bölümün Özeti	57
- İş Şimdi Aslanın Ağzında	58
- Büyük Sanayi Kuruluşları Giderek Daha Az İşçi Çalıştırıyor	63

BÖLÜM III

- Üçüncü Bölümün Özeti 65
- Özel Sektör Ne kadar Nerede Yatırım Yapıyor ? 67
- Doğu Anadolu'ya Devlet, Özel Sektör Yatırım Yapmıyor mu ? 73
- İnsanlara İş Bulmanın Yolu : Yatırım-Üretim 87
- Her Yıl Milli Gelirin Yüzde 25'ini "Yatırmak" Zorundayız 95
- Yıl İçinde Yapılan Yatırımların Dağılımı Nasıl Planlanır ? 101
- Milli Geliri Artıramıyoruz Bütün Çabamıza Rağmen Az Kalkınıyoruz Nüfus Artışı Milli Gelirin Artan Bölümünü Yutuyor 107
- Milli Geliri Artırmadıkça, Ne Yeni İş İmkânları Ortaya Çıkar, Ne de Batılılar Gibi Tüketebiliriz Ücretler Yükselmez. 113

BÖLÜM IV

- Dördüncü Bölümün Özeti 119
- Kâr-Katma Değer-Verimlilik Denilen Şeyler Daha Fazla İş ve Daha Fazla Aş için Neden Önemli ? 121
- Türkiye'de İşletmeler Yeterli Ölçüde Kâr Sağlıyor mu ? 127

- İş Yaratmanın Güçlüğü İş Yaratmanın Pahalılığı 135
- Üretim Yeterli mi? 141
- Verimlilik Neden Önemli ? 153
- Bugün Dünya Pazarında Başarı Bir Yana Yaşamak Bile Verime Bağlı 159
- Ücret Artışı İçin Verim Artışı Şart 165

BÖLÜM V
- Beşinci Bölümün Özeti 173
- Ücret Yapısı 175
- Asgari Ücret 185
- İstihdam Vergisi 189
- Kıdem Tazminatı 195
- Toplu Sözleşmenin Ağırlığından İşyerleri Kapanmamalı 203
- Ana Ücret - Dana Ücret 207

BÖLÜM VI
- Altıncı Bölümün Özeti 211
- İş Barışı 213
- İş Barışı Devamlı Sancı İçinde Olur mu ? 223
- Ücret Pazarlığı mı? Koyun Pazarlığı mı? 229
- İşçi Zamdan Önce İş Güvencesi İster 235
- Sendikalar - Toplu Sözleşmeler 241
- Erken Emeklilik Kıyak Emeklilik Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Gelişmesini Önlüyor 251
- Son Söz 257

52 kişilik kadroya 16 bin aday

Stadyum dolusu kalabalığa nasıl sınav yapacağını şaşıran Çalışma Bakanlığı, çareyi iptalde buldu...

Çalışma Bakanlığı'nı protesto ettiler

Memur sınavının iptal edilmesi üzerine Çalışma Bakanlığı önünde toplanan işsizler, "Bunların adam almaya niyeti yok, böylesine ciddiyetsizlik olmaz" diye bağırıp çağırdılar. Bazıları üniversite mezunu olan adaylar daha sonra dağıldılar.

■ "Mevsim şartları yüzünden 16 bin 482 kişiye uygun kapalı bir sınav alanı bulamadığı için" memur alamayan Bakanlık, daha sonra yaptığı açıklamada, kadro taahhüdünden vazgeçtiğini bildirdi.

■ Kendileriyle oyun oynandığını ifade ederek Çalışma Bakanlığı önünde protesto gösterisi yapan memur adaylarından, "Emekli Sandığı'nın açmış olduğu bir sınava 55 bin kişi girdiğini hatırlıyoruz. İptal gerekçesini inandırıcı değil" diye dert yandılar.

■ Erkan DERVİŞOĞLU

Utandıran rakamlar

İşsizlik aldı başını gidiyor

50 kişilik işe 10 bin başvuru

● Kadrolarını yavaş yavaş açmaya başlayan kamu sektörü, işsizler ordusunun hücumuna uğradı. Tek kişilik bir kontenjan için açılan sınava ortalama 25 kişi başvuruyor. 24 kişi işsizler ordusuna dönüyor

● Yılın ilk sekiz ayında 10 bin vasıflı personel için açılan sınavlara 250 bin kişi aday oldu. Aynı süre içinde İş ve İşçi Bulma Kurumu'na yapılan başvuruların sayısı 522 bin 642. İşsiz sayısı 4.5 milyonu aştı

ON BİNLERİN HÜCUMU

Kuruluş	Başvuran	Alınan
Karayolları	9.500	350
Emniyet Gen.Müd.	120.000	6.000
Çalışma Bak.	10.000	121
Emekli Sandığı	20.000	119
Yargıtay	10.000	50
Milli Eğitim Bak.	12.000	3.000

İşsiz ordusu 4.5 milyon

Serpil ÇEVİKCAN ● ANKARA

1 İŞE 25 ADAY

Kamu kesimine alınacak 10 bin kişi için açılan sınavlara 250 bin kişi başvurdu. Resmi kayıtlara göre 1 milyon 470 bin olan işsiz sayısı 1992'de 1 milyon 553 bine yükseldi. DİE'ye göre bu rakam 4.5 milyonu aşıyor

KAMUDA çalışan sayısını düşürerek personel giderlerini azaltmaya çalışan koalisyon hükümeti, her ay artan iş talepleri karşısında giderek zorlanıyor. Kamu kesimine alınacak vasıflı bir personel için ortalama 25 aday ortaya çıkarken, İş ve İşçi Bulma Kurumu'na yapılan başvurular her yıl yaklaşık yüzde 30 artıyor.

Yılın ilk sekiz ayında kamu kesimi tarafından işe alınacak yaklaşık 10 bin vasıflı personel için açılan sınavlara 250 bin kişi başvurdu. Aynı sürede İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvuranların sayısı ise 522 bin 642'ye ulaştı.

Sınava katılan 250 bin kişiden 10 bini işe alınırken, İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvuran 522 bin 642 kişiden 167 bin 943'ü işe yerleştirilebildi. İş talepleriyle işe yerleştirmeler arasındaki büyük fark, işsizler ordusunun her geçen gün çığ gibi büyümesine neden oluyor.

1992 Ekonomik Programı'nda tahmini işsizlik oranı yüzde 7.3 olarak gösterilirken, bu rakamın geçen süre içinde yüzde 10'un üzerinde seyrettiği belirtildi. Ekonomik programda resmi kayıtlara göre 1 milyon 470 bin olan işsiz sayısı 1992'de 1 milyon 553 bine yükselirken, DİE'nin verilerine göre işsiz sayısının 4.5 milyonu aştığı belirtiliyordu.

1992 yılının Temmuz ayına kadar İş ve İşçi Bulma Kurumu'na yapılan başvurular geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 31.6 oranında artarken, iş isteyen 522 bin 642 kişiden 167 bin 943'ü bir işe yerleştirilebildi.

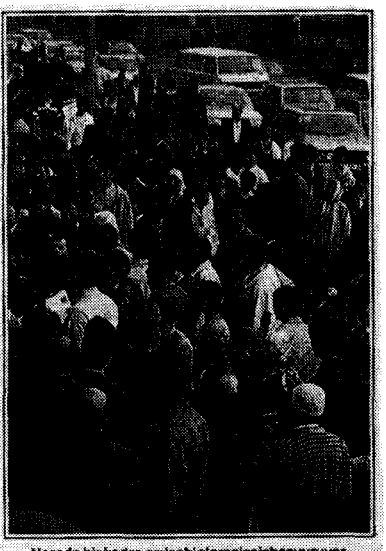

Nerede bir kadro açılsa binlercesi işsiz başvuruyor

DAHA FAZLA İŞ
DAHA FAZLA AŞ

1992 Yılının Ekim ayında Sabah Gazetesi'nin ve Milliyet Gazetesi'nin birinci sayfalarında yer alan başlıklar beni çok etkiledi.

- Utandıran Rakamlar: 50 Kişilik İşe, 10 Bin Başvuru
- 52 Kişilik Kadroya 16 Bin Aday
- İşsiz Ordusu 4,5 Milyon

Gazetede yayınlandığı şekliyle karşı sayfada görüp okuyabileceğiniz bu yazılar, hepimizin bildiği fakat üzerine cesaretle gitmediği, gidemediği için de yeterince tartışamadığımız bir konuya eğilmeye beni itti.

Ben Pamuk işçisi Hacı Ömer'in oğluyum.

Bugün yönetiminde bulunduğum toplulukta 30 Bin kişiye iş ve bunlara bağlı olanlarla birlikte yaklaşık 200 Bin kişiye aş verme sorumluluğunu taşıyorum.

- Beraber çalıştığım arkadaşları topladım.

"- Gelin... Şu iş ve aş konusunu tartışma gün-

demine getirmek için temel bilgileri bir kitapta toplayalım. Kamu oyunun dikkatini çekelim..." dedim.

Arkadaşlarımın derlediği rakamları, bilgileri "Sakıp Sabancı süzgecinden" geçirerek bu küçük kitabı ortaya çıkardım.

Bu küçük kitapda "Sakıp Sabancı anlatımı ile" iş ve aş konusunun Türkiye için ne kadar önem taşıdığını özetleyeceğim.

BÖLÜM

NÜFUS ARTIYOR

Birinci Bölümün Özeti

Nüfusumuz çok hızlı artıyor. Her yıl sofraya 1 Milyon kişi oturuyor. Her yıl 500 Bin kişi iş piyasasına adım atıyor.

Nüfus genç olduğundan gelecekte bu sayı artacak. Her yıl 1 Milyon insan iş arayacak.

1991 Yılında 57.4 Milyon olan Türkiye nüfusunun içinde, ücret ile çalışanların sayısı 7 Milyon gibi çok düşük bir rakamda.

Türkiye insanlarına iş bulmak, işyeri açmak zorunda...

NÜFUS ARTIYOR

1960 yılında 30 Milyon kişi idik.
1993 yılında 60 Milyon olduk.
Her yıl 1 Milyon kişi sofraya çöküyor.
Pasta aynı kalırsa, nüfus arttıkça herkese daha az pay düşer.
Ya pastayı büyüteceğiz, ya nüfus artışını frenleyeceğiz.
En iyisi ikisini birden yapmak.

Türkiye'nin nüfusu hızla artıyor .

Son otuz yılda nüfus katlandı. 1960 yılında 27 Milyon kişi idik.

1990 yılında 56 Milyona çıktık.

Bakınız, nüfusumuzun beşer yıllardaki artışı nasıl olmuş:

1960	27.7	Milyon Kişi
1965	31.3	Milyon Kişi
1970	35.6	Milyon Kişi
1975	40.3	Milyon Kişi
1980	44.7	Milyon Kişi
1985	50.6	Milyon Kişi
1990	56.4	Milyon Kişi
1991	57.7	Milyon Kişi
1992	59.0	Milyon Kişi
1993	60.0	Milyon Kişi

Yıllık Nüfus artış hızı yüzde 2 nin üzerinde.

Bu demektir ki, şu dönemde, her yıl sofraya 1 Milyon kişi daha oturuyor.

* * *

Bu hızlı nüfus artışının bir çarpıcı örneğini daha vereyim. 30 yıl önce, 1960 yılında Türkiye'nin üretimini 27 Milyon insan paylaşıyordu. 1991 Yılında 57.7 Milyon kişi paylaşır oldu.

Eğer Türkiye'nin üretimi 1960 yılı seviyesinde kalsa idi, kişi başına düşen pay yarı yarıya azalmış olacaktı. Aynı aşı bir kişi yiyecek yerde iki kişi paylaşmak zorunda kalacaktı.

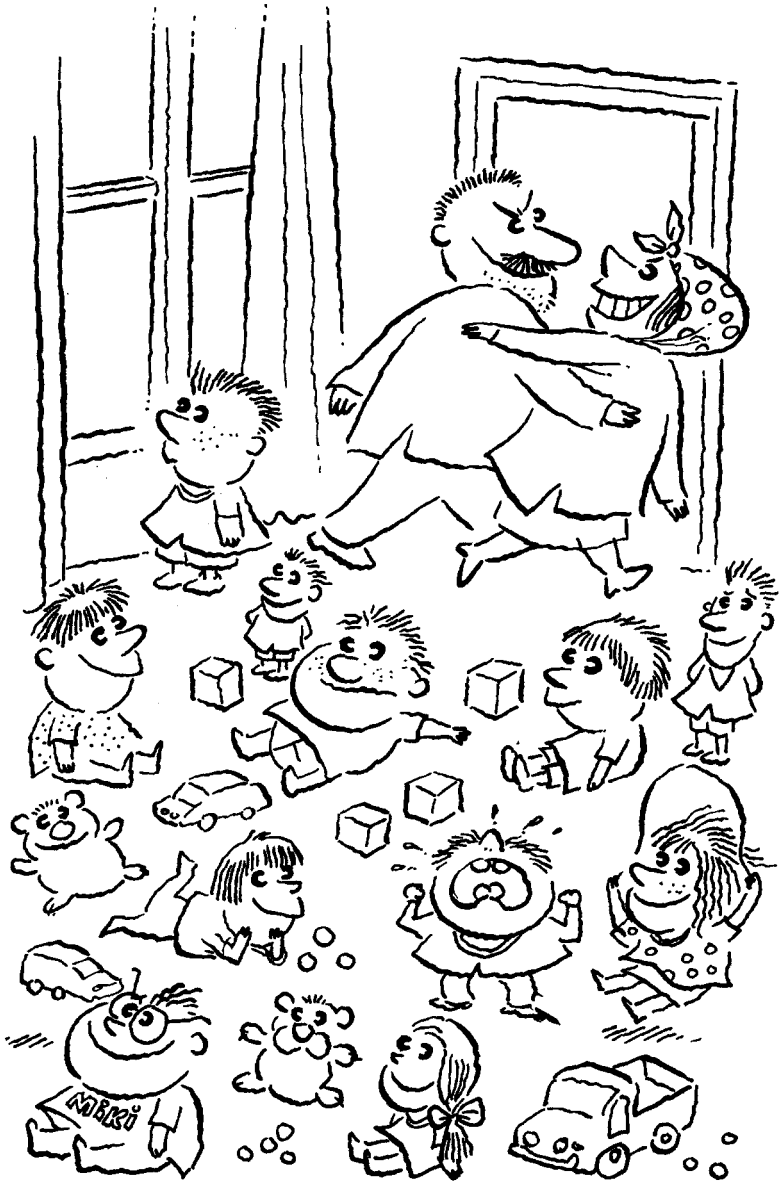

Türkiye'nin üretimi arttığı ve sonuçta pasta büyüdüğü içindir ki, 1993 yılında nüfusun 60 Milyona çıkmasına rağmen kişi başına düşen pay azalmadı. Arttı.

Bir de tersini düşünün...

Biz pastayı büyütürken nüfusumuz bu kadar hızla artmamış olsa, 60 Milyon yerine 30 Milyon insanımız olsa idi... O zaman kişi başına bugün düşen pasta diliminin 2 misli pay düşecekti. İnsanlarımızın refahı ve gelir seviyesi bugünkünün iki katı olacaktı.

TÜRKİYE'NİN NÜFUSU GENÇ NÜFUS

Nüfusumuzun % 40'ı genç nüfus.
16 ve daha genç yaştakiler çoğunlukta.
Genç nüfus okul ister. İş ister.

Türkiye nüfusunun % 40'ını 16 yaşından gençler teşkil ediyor.

Bu oran ABD ve Avrupa ülkelerinde % 20'nin altında...
Türkiye'de ağırlıklı ortalama nüfus yaşı 25.5...
Genç nüfusun fazla olması iyi birşey ama, genç nüfus:
- Belli bir süre üretemez, sadece tüketir,
- Okul ister,
- Okulu bitirince iş bekler.

Bakınız Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu genç nüfusu okutabilmek için kaç okul açmış, kaç öğretmen tutmuş ve bu okullarda kaç kişi okuyor:

	1980	**1989**
Okul Sayısı	**51.695**	**64.886**
Okul Öncesi	122	3.601
İlk	44.296	51.170
Orta/Lise	6.930	9.728
Yüksek	347	387
Öğrenci Sayısı	**8.124.510**	**11.225.953**
Okul Öncesi	4.909	112.023
İlk	5.622.407	6.848.083
Orta/Lise	2.226.916	3.620.982
Yüksek	270.278	644.835
Öğretmen Sayısı	**315.948**	**423.169**

DİE'nin 1993 yılındaki yayınlarında en son 1989 yılına ait rakamlar yer aldığından bu tabloda daha yakın zamana ait bilgiler verilememiştir.

1980 Yılında Türkiye'de

- 51 Bin okulda
- 8.1 Milyon çocuğumuz öğretim görüyordu.
- Bunları 315 Bin öğretmen okutuyordu.

1989 Yılında, öğrenci sayısı inanılmaz bir ölçüde büyüdü. Nerede ise % 40 arttı:

- 64 Bin okulda
- 11.2 Milyon çocuğumuz okur oldu.
- Bunlara 423 Bin öğretmen ders verdi.

Nerede ise her 4 kişiden biri öğrenci...

Nüfusumuz bu hızda artmaya devam ettiği sürece ne okul yetecek...
Ne öğretmen...

Bakınız bu okullardan her yıl kaç öğrenci diploma alıyor :

	1980	1989
İlkokul Diploması Alanlar	943.873	1.173.055
Orta-Lise Diploması Alanlar	563.921	643.138
Yüksek Okul Diploması Alanlar	71.126	75.639

Henüz, çocuklarımızın tamamı ilkokula gitmediği, ilkokulu bitirmediği halde her yıl ilkokullardan 1 Milyonun üzerinde öğrenci diploma alıyor.

(Unutmayın Türkiye'de hala okuma yazma bilenlerin toplam nüfus'a oranı % 68'dir.)

Henüz, mesleki eğitim imkânları yaratamamamız nedeniyle her yıl lise diploması alan 643 Bin öğrencimiz Üniversite kapısında sıraya giriyor.

Kapıda sıraya giriyor da, üniversiteye giremiyor...

DAHA FAZLA İŞ DAHA FAZLA AŞ

Giremeyenler iş aramaya başlıyor...

Üniversiteye girebilenlerden her yıl 75 Bini diploma alıp, hayata adım atıyor...

Ve onlar da başlıyor iş aramaya...

İŞ VAR MI ? İŞ ?

1992 Nisan ayı tahminlerine göre
57.4 Milyon nüfusun:
34.7 Milyonunun iktisaden faal olabilecekleri tahmin ediliyor.
Bunların 20.8 Milyonu iktisaden faal.
Açık anlatımıyla nüfusun % 35'i birşeyler yapabiliyor.
Nüfusun % 65'i birşey yapmadan oturuyor.
Üretime katkıda bulunamıyor.

Devlet İstatistik Enstitüsü tahminlerine göre 1992 yılı Nisan ayı itibariyle,

- 57.4 Milyon olan toplam nüfusun,
- 39.9 Milyon'u 12 yaş ve bu yaşın üzerindeki nüfus,
- 17.4 Milyon'u 12 yaşın altındaki nüfus,
- 2.7 Milyon'u 65 yaşın üzerindeki nüfus.

Türkiye'de iktisadi faaliyetlere katılabilecekleri kabul edilen 12 ve daha yukarı yaşdaki 39.9 milyon kişinin:

- 20.8 Milyonu (%52 dolayındaki kısmı) iktisaden faal.
- 19.1 Milyonu (%48 dolayındaki kısmı) iktisaden hiçbir şey yapmıyor...

Dikkat ediniz... 1992 yılında 57.4 Milyon kişinin iktisaden faal olanları sadece 20.8 Milyon kişi... Toplam nüfusun % 36'sı birşeyler yapıyor... Kalan % 64 dolayındaki nüfus hiçbir şey yapmadan oturuyor. Türkiye'de kaba rakamlarla her üç kişiden yaklaşık sadece biri birşeyler üretiyor.

Kalanlar üretmeden tüketiyor.

MİLLET NE İŞ YAPIYOR ?

20.8 Milyon iktisaden faal sivil iş gücünün 1.6 Milyonu işsiz. İş arıyor.
Fiilen üretime katkıda bulunanların sayısı 19.4 Milyon.
Nüfusun hala % 50'si tarımda.
İmalat Sanayiinde çalışanlar toplam nüfusun % 15'i.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin mevcudu rakamlara intikal etmediğinden, iktisaden faal nüfus rakamları Türkiye'de tam bilinemiyor.

"Sivil İstihdam" iktisaden faal nüfus olarak kabul ediliyor.

1992 Yılında:
- 20 Milyon 846 Bin olan sivil işgücünden,(İktisaden faal nüfusdan)
- 1 Milyon 674 Bininin işsiz olduğu tahmin edili-

yor. (Bu tahmine göre işsizlik oranı % 8 olarak ortaya çıkıyor.)
- Kalan 19 Milyon kişinin ise, fiilen üretime katkıda bulunduğu kabul ediliyor.

Acaba bu insanlarımız ne yapıyor ?

Kaba bir tahmine göre, üç ana sektörde çalışanların dağılımı söyle:

Tarımdaki Nüfus	% 45
İmalat Sanayiindeki Nüfus	% 15
Hizmet Kesimindeki Nüfus	% 40

Görüyorsunuz... Türkiye'de hala iktisadi faaliyete katılan nüfusun, yarısına yakın bölümü tarımda çalışmaya devam ediyor. İktisadi faaliyete katılan nüfusun sadece % 15 dolayındaki kısmı imalat sanayiinde iş bulabilmiş durumda.

İKTİSADEN FAAL NÜFUSUN YÜZDE KIRKI ÜCRETSİZ AİLE İŞÇİSİ

Türkiye'de iktisaden faal nüfus içinde, işverenin sayısı 200 Bin dolayında...
Koskoca Türkiye için 200 Bin işveren... Çok az...
İktisaden faal nüfusun 5 Milyon kadarı kendi hesabına çalışıyor.
9 Milyon kadarı ise "ücretsiz aile işçisi"...
Koskoca nüfus içinde maaş ve ücret karşılığı çalışanların sayısı ine ine 7 Milyon kişiye iniyor...
Düşününüz koskoca Türkiye'de her ay maaş, ücret alabilenlerin sayısı sadece 7 Milyon.

Buraya kadar verilen rakamlar iç açıcı değil... Ama ne yaparsınız ki bunlar gerçek...

Daha da kötüsü var...

Durumu bilelim de, ona göre çare arayalım..

"İktisaden faal" nüfus denilince başka ülkelerde:
- İşveren
- İşçi
diye iki farklı grupda faaliyet gösteren insanlardan sözedilir. Halbuki Türkiye'de bir de "Ücretsiz aile işçisi" vardır.

Bunlar, babasının, anasının yanında ücret almadan karın tokluğuna iş yapanlardır... Türkiye'de bunlar da iktisaden faal nüfus içinde kabul edildiğinden işsiz sayısının gerçek olarak tesbiti güçtür...

Devlet İstatistik Enstitüsünün bu konuda yapılan en son çalışması 1985 yılına ait. Bu çalışmaya göre bakınız ücretsiz aile işçisi sayısı ne kadar :

- 1985 Yılında, bir işte çalıştığı kabul edilen iktisaden faal nüfusun 192 Bini işveren. (İnanılmayacak kadar az bir rakam... 1985 yılında 50.6 Milyon nüfus içinde sadece 192 Bin işveren var... Olamaz bu kadar !...)
- Bunların 6.9 Milyon'u, "ücretli işçi"...

Açıkçası cebine para giren insan... (Düşününüz 56.4 Milyon nüfusun yaklaşık onda birinin, 6.9 Milyonunun cebine ücret olarak para giriyor... Düzenli bir işi var...)

- 4.6 Milyon insan kendi hesabına, kendi işinde çalışıyor. Bunların bir kısmı çiftçi, bir kısmı balıkçı, bir kısmı kunduracı...
- 8.7 Milyon insanın ise "ücretsiz aile işçisi"olduğu kabul ediliyor. Ve de bunlar işsiz ra kamından düşülüyor... (20.8 Milyon olarak kabul edilen iktisaden faal nüfus içinde, 8.7 Milyon ücretsiz aile işçisi' nin payı % 42 gibi çok büyük bir oranda geziniyor...)

ŞEHİRLERE HÜCUM DEVAM EDİYOR

Türkiye'de bir yanda nüfus artışı nedeniyle şehirlerdeki nüfus büyüyor.
Öte yanda, köylerde yaşayanlar şehirlere göç ediyor.
Sonuç olarak şehir nüfusu, şehirlerin kaldıramayacağı büyüklüğe çıkıyor.
1950'li yıllarda şehirlerde 5-6 Milyon insan yaşardı.
Bugün aynı şehirlerde 33-35 Milyon insan yaşıyor.

Türkiye'de çok hızlı bir şehirleşme var...

İlk önce herkesin aklına şu gelebilir:
"- Oh ne iyi... İnsanlar hep köyde mi yaşasın... Gelsinler büyük şehirlerde otursunlar..."

Büyük şehirde oturmak demek, önce iş demek... Sonra oturacak ev, kullanacak su demek... Sonra

pislikleri akıtacak kanalizasyon, sonra insanları taşıyacak araç demek... Okul demek... Yol demek...

Bugün İstanbul'un nüfusu Danimarka'nın, Finlandiya'nın, Norveç'in, Avusturya'nın herbirinin teker teker ülke nüfuslarından fazla... Belçika'nın tüm nüfusunu, İsveç'in tüm nüfusunu, Portekiz'in tüm nüfusunu, Yunanistan'ın tüm nüfusunu toplasanız bir İstanbul nüfusu ediyor.

Ve de o ülkelerin hemen herbiri, İstanbul nüfusu kadar nüfuslarıyla tüm Türk halkının ürettiği kadar mal ve hizmet üretip, gelir yaratıyor...

On yılda bakınız, İstanbul, Ankara ve Kocaeli nüfusları nasıl katlanmış :

	1980	**1990**
İstanbul	4.210.505	7.309.190
Kocaeli	520.963	936.136
Ankara	2.514.136	3.236.626

Türkiye genelinde şehirleşme hareketi dehşet verici bir hız ile devam ediyor.

Bundan otuz yıl önce 1960'larda şehirlerde 8.8

Milyon insan yaşarken, bugün 33.3 Milyon insan yaşıyor...

1960'lardan buyana şehir nüfusu nerede ise dörde katlanmış... Fakat biz otuz yılda, yolları dörde katlayamadık... Şehir kanalizasyonunu dörde katlayamadık... Şehir suyunu dörde katlayamadık...

Onun için şimdi endişeliyiz.

"- Bu şehirlerde çocuklarımız nasıl yaşayacak ? "

Şehirlere göç durmuyor ki...

- Toplam nüfusun daha çok kısmı şehirlerde yaşıyor.
- Toplam nüfus hızla arttığından şehirlerde yaşayan nüfus çığ gibi büyüyor.

Size özet olarak, şehirlerde ve köylerde yaşayan nüfusun değişimini gösteren bir tabloyu vereyim:

	Şehir Nüfusu (Milyon)	Köy Nüfusu (Milyon)	Şehir Nüfusu (Yüzde)	Köy Nüfusu (Yüzde)
1950	5.2	15.7	25	75
1960	8.8	18.8	32	68
1970	13.6	21.9	38	62
1980	19.6	25.0	44	56
1990	33.3	23.1	59	41

On yıl önce nüfusun % 60'ı köyde yaşar, % 40'ı şehirde yaşardı. Bugün iş tersine döndü, % 60'ı şehirde yaşıyor % 40'ı köyde yaşıyor...

On yılda şehirlerde yaşayan nüfus % 70 arttı.

İnanabiliyor musunuz! On yıl önce 100 kişinin yaşadığı şehirlerde şimdi 170 kişi yaşıyor... Bunlara ev mi yeter, su mu yeter, yol mu yeter ?...

Yetirmeye çalışırsanız, ev, yol, su imkânlarını artıracak para mı yeter ?...

Neden oldu ? Niçin oldu ? Nasıl oldu ?.. Bunlar ayrı mesele... Şimdi biz durum tesbiti yapıyoruz...

DEVLET BABA KAÇ KİŞİ ÇALIŞTIRIYOR ?

Devlet'den (silahlı kuvvetler personeli hariç) 1.6 Milyon memur.
240 Bin işçi (KİT personeli hariç) maaş ve ücret alır.
Toplam Devlet Bütçesinin % 40'ı maaş ve ücret ödemesine gider.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde çalışan subay ve askerin ve de diğer görevlilerin sayıları ve bunlara ne kadar ödeme yapıldığı açıklanmaz.

Fakat onlar dışında, Belediyeler ve özel bütçeli kurumlar dahil,
Devletden :
- 1 Milyon 600 Bin memur maaş alır.
- 175 Bin sürekli işçiye, 65 Bin geçici işçiye, 17 Bin sözleşmeli personele ücret ödenir.

1993 Yılı bütçesinde Devlet Baba'nın çalıştırdığı

personele ödeyeceği aylık miktarı 142 Trilyon Lira olarak gösterilmiştir. Toplam Devlet Bütçesinin % 35'i büyüklüğünde bir ödemedir.

1993 Yılında 243 Trilyon Lira olarak tahmin edilen vergi gelirlerinin % 58'inin Devlet Baba'nın çalıştırdığı personele ödeneceği anlaşılmaktadır.

1993 Yılı Bütçe teklifindeki rakamlara göre:

Devlet Baba'nın 1 Milyon 678 Bin memur kadrosunun yaptıkları işlere göre dağılımı şöyledir :

Eğitim İşi Yapanlar	501 Bin
Genel İdare Hizmetlerinde Çalışanlar	419 Bin
Yardımcı (Hademe gibi) Hizmetliler	249 Bin
Sağlık Hizmeti Yapanlar	195 Bin
Emniyet Görevlileri	127 Bin
Teknik Hizmetliler	90 Bin
Din Görevlileri	81 Bin
Adalet Görevlileri	12 Bin

* * *

Şimdi buraya bir açıklık getirmemiz lâzım :

- Türkiye'nin nüfusu 1992 Yılı Nisan ayında 57.4 Milyon Kişi
- İkitisaden faal nüfus 20.8 Milyon Kişi

- Bunların yaklaşık olarak 1 Milyon 900 Bini Devlet Baba'dan maaş alıyor...
- Aldıkları para Bütçe'nin % 35'ini, Vergi gelirlerinin % 60'ını yutuyor.
- Fakat aldıkları para bu insanları geçindiremiyor.. Özlenen yaşam düzeyine çıkmalarına imkan veremiyor...

Bunun iki çözüm yolu var :

- Devletde çalışanların reel gelirlerini iki misline çıkarmak için ya vergiler iki katı olacak.
- Ya da Devlet Baba'nm çalıştırdığı toplam kişi sayısı yarı yarıya azalacak.

Gerçekçi olmak gerekir ise, bu iki yoldan başka çözüm yoktur.

* * *

Bu konu çok önemlidir.

Aşağıdaki tabloyu dikkatle inceleyiniz :

PERSONEL VE FAİZ GİDERLERİNİN BÜTÇE İÇİNDEKİ PAYI
(Milyar TL.)

	Pay (%)		
	Personel	**Faiz**	**Toplam**
1989	32.3	21.2	53.5
1990	38.7	20.4	59.1
1991	37.3	18.4	55.7
1992	43.7	19.7	63.4

Tablo şunu gösteriyor.

- Hani bizim ağladığımız, sızladığımız, bütçe açı ğmın ve enflasyonun suçlusu ilan ettiğimiz iç borçların faiz yükü var ya... Onların yükü bütçe rakamının %20'si dolayında... Memur maaş ve ücretlerinin yükü faiz yükünün iki misli... Bütçe toplamının % 40'ı büyüklüğünde...
- Enflasyonun ve bütçe açıklarının en önemli sebeplerinden birini bilmem görebiliyor musunuz? Ve de unutmayınız ki, bu maaşlardan ve bu ücretlerden ne alan memnun ne de veren memnun... Memurlarımızın, işçilerimizin daha iyi gelir düzeyine çıkarılmaları, daha iyi yaşam şartlarına kavuşturulmaları hepimizin arzusu.

KİT'LERDE KAÇ KİŞİ ÇALIŞIYOR ?

KİT'lerde 600 Bin kişi çalışıyor.
KİT'lerin sattıkları mal ve hizmetin gelirinin yaklaşık % 40'ı maaş ve ücrete gidiyor.
Bazı KİT'lerde satılan mal ve hizmetin tüm geliri maaş ve ücret ödemelerini bile karşılayamıyor.

Devlet Planlama Teşkilatı KİT'ler (Kamu İktisadi Teşebbüsleri) ile ilgili rakamları yayınlıyor.

Özelleştirme kapsamındaki THY (Türk Hava Yolları) Petrol Ofisi ve TÜPRAŞ (Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.) rakamları hariç, KİT'lerin 1992 yılı mal ve hizmet satış hasılatları 97.7 Trilyon Lira. Bu satış hasılatının toplam % 51.4'ü, 5.3 Trilyon Liralık kısmı personel ödemesine gitmiştir.

Özelleştirme kapsamındaki 3 KİT hariç işletmesi

KİT'lerde (bankalar sigortalar işletmeci KİT'lerin dışında kalıyor) 556 Bin kişi çalışıyor.

Bazı KİT'lerde satış hasılatı personel ücretlerini karşılayamaz hale gelmiş.

- Örneğin, 1991 yılında Türkiye Taşkömürü Kurumu'nun satış hasılatı 903 Milyar Lira, personel ödemeleri 1 Trilyon 950 Milyar Lira.

Bazı KİT'lerde, personel ücreti satış hasılatı çizgisine yükselmiş.

- Örneğin, 1991 yılında Devlet Demiryolları'nda satış hasılatı 2.3 Trilyon Lira, personel ödemeleri 2.1 Trilyon Lira.

Görülüyor ki, KİT'ler bırakınız ekonomiye katkıda bulunmayı, kendi personelini besleyemez perişanlıkta...

Halbuki KİT'lerin Türk ekonomisinde (bugüne kadar çalınan özelleştirme plağına, tekrarlanan özelleştirme niyetlerine rağmen) hala çok büyük ağırlıkları var :

- İmalat sanayiinde toplam üretimin % 40'mı KİT'ler gerçekleştirmekte.

- Dış ticaret hacminin yüzde 23'ü KİT'lerin elinde.
- Toplam banka kredilerinin yüzde 70'i, yönetimi hükümet tarafından belirlenen bankaların kontrolünde.
- Toplam yatırım harcamalarının yüzde 17-20'sini, toplam kamu yatırımlarınm yüzde 40'mı KİT'ler yapmakta.
- KİT'lerde 600 Bin kişi çalışmakta.
- Türkiye'nin 500 büyük firması içindeki 86 KİT' in ağırlığı, ekonomide KİT'lerin payının açık göstergesi.

Türkiye'nin 500 büyük özel ve kamu kuruluşunun üretimden satışları içinde KİT'lerin payı yüzde 40, öz sermaye toplamındaki payı yüzde 49, net aktiflerdeki payı yüzde 55, sabit değerler toplamındaki payı yüzde 62, çalışanlar toplamındaki payı yüzde 55 ve toplam katma değerdeki payı yüzde 45.

İSO (İstanbul Sanayi Odası) tarafından her yıl yayınlanan Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu hakkındaki bilgilere göre özelleştirme konusunda devamlı tekrarlanan niyete rağmen bakınız Türkiye'de imalat sanayiinde kamunun payı yüzde 40'ın nasıl üzerinde kalmış ?... Aşağıdaki rakamlar

bırakınız başka alanları, imalât sanayiinde Kamu'nun ağırlığını çarpıcı olarak ortaya koyuyor.

500 BÜYÜK SANAYİ KURULUŞUNUN TOPLAM ÜRETİM RAKAMLARINDA KAMU VE ÖZEL SEKTÖR KURULUŞLARININ PAYI

	Kamu	Özel
Gıda,İçki, Tütün Sektöründe	49	51
Dokuma, Giyim, Deri Sektöründe	10	90
Ağaç Ürünleri, Mobilya Sektöründe	20	80
Kağıt, Kağıt Ürün, Basım Sektöründe	30	70
Kimya, Petrol Sektöründe	62	38
Taş, Toprak, Çimento Sektöründe	10	90
Metal Ana Sanayi Sektöründe	43	57
Metal Eşya, Makina, Otomotiv Sektöründe	8	92
500 Büyük Sanayi Kuruluşunun Üretiminde	40	60

Ekonomi bir bütündür. Ekonominin yarısı "kötü çalışırken" diğer yarısının "başarılı olması", ekonomiyi düze çıkarması, koşturması, coşturması düşünülemez.

Özelleştirme işi ortaya çıktığından bu yana kamu oyunda KİT sorununa yeterli ilgi gösterilmiyor. Sanılıyor ki, artık KİT sorunu ortadan kalktı.

Halbuki bakınız, "özelleştirmeye, mözelleştirmeye" rağmen, Türk ekonomisinde KİT'lerin payı ne kadar büyük ve de önemli.

"Aile reisinin bir kolu kangren olmuş. Kanıyor... Bir türlü düzelmiyor. Adamcağız öbür tek eli ile ne yapabilir ? Bu adam nasıl başarılı olabilir ?

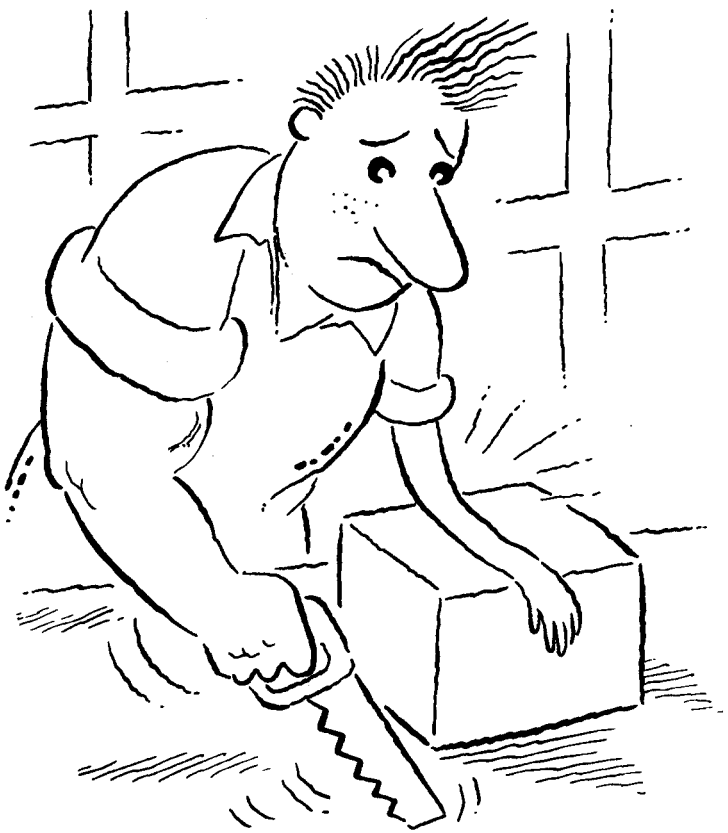

Nasıl mesut olabilir ? Ailesine nasıl bakabilir ? Başkalarıyla nasıl aynı kulvarda koşabilir, güreş tutabilir ? Bu aile reisinin evinde, huzur saadet olur mu ? Türk ekonomisinin bir kolu olan KİT' ler kangren olmuş... Yıllardır kanıyor... Türk ekonomisinin öbür kolu özel sektör bu durumda ne kadar iyi olabilir ? Ne kadar başarılı olabilir ? Ne kadar mesut olabilir ?"

LAF DEĞİL İŞ YAPMANIN ZAMANI

KİT'lerin maaş ve ücret ödeyemez hale düşmeleri bile tekbaşına özelleştirmenin önemini ortaya koyuyor. KİT'ler nerede ise tüm ekonominin yarısını temsil ediyor.
Ülke ekonomisinin yarısı kangren olmuş ise buna aldırmadan diğer yarının sağlıklı yaşamını, üretime geçmesini beklemek yanlış olur.

Yıllardır, iktidara gelenler, başbakanlar, bakanlar, muhalefetteki politikacılar devamlı KİT'lerden sözeder. KİT sorununun büyüklüğünü hepsi kabul eder... Fakat yapılan birşey yok... Özelleştirmenin bir çare olduğu sanıldı. Özelleştirmenin bu hızı ile neticeye ulaşmak imkânsız.

Türk ekonomisi için "devamlı paket hazırlayanların" herşeyden önce kangren olmuş

kolun durumuna gerçekçi bir çözüm getirmeleri gerekir. Kanamayı durdurmaları gerekir. Ya kangren olan kolu kesecekler, ya da tedavi edecekler...

"Nasıl olsa özelleştireceğiz!..." "Belki de en iyisi bunların kapısına kilit vurmak..." diye nutuk atarak, sorunu ortada bırakmak ekonomiyi bugünlere getirdi...

Unutmayın KİT'ler hala politikacıların çiftliği, hala oyuncağı...

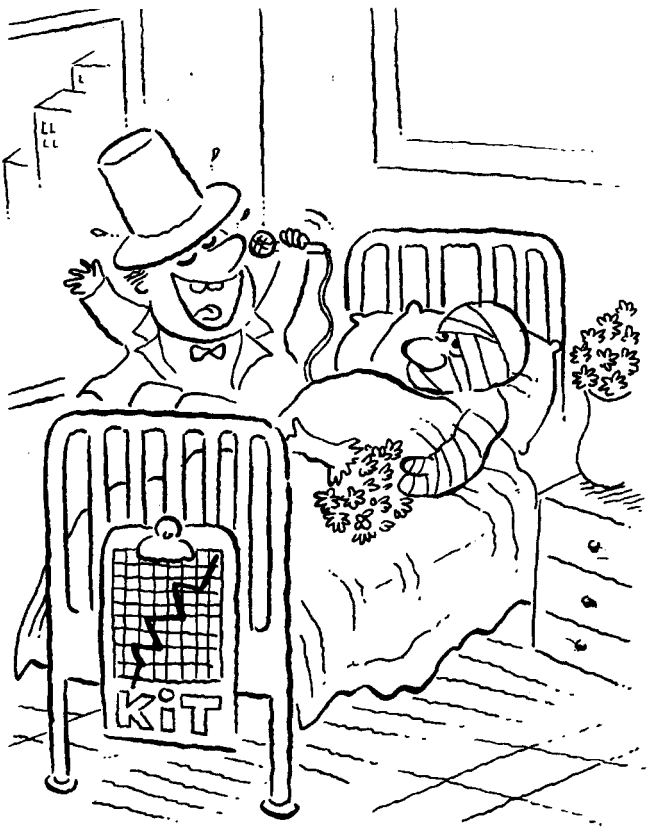

1991 YILINDA KİT'LERDE ÇALIŞAN PERSONEL SAYISI, PERSONEL ÖDEMELERİ, KİT'LERİN 1991 YILI MAL VE HİZMET SATIŞ HASILATLARI VE SATIŞ HASILATI İÇİNDE PERSONEL ÖDEMELERİNİN PAYI

Kuruluşlar	İşçi Sayısı	İşçi Ödenekleri	Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	Ücretin Payı (%)
MKE	13.472	855.568	1.750.805	48
TAKSAN	1.095	44.596	35.957	122
TÜMOSAN	549	25.495	63.012	40
ASİL ÇELİK	950	58.685	301.836	19
SEKA	11.204	593.901	1.447.965	41
T.ÇİM.SAN.	9.386	522.002	2.050.185	25
TDÇİ	25.475	2.218.005	3.451.562	64
GERKONSAN	305	10.912	8.800	123
ORÜS	4.940	214.917	587.245	36
ETİBANK	22.039	1.221.003	4.396.083	28
K.BAKIR İŞL.	2.806	178.164	299.600	60
ÇİNKUR	677	29.767	128.908	23
T.TAŞ KÖM.K.	34.140	1.950.296	903.114	215
T.KÖMÜR İŞL.	30.914	1.537.788	2.889.789	53
TEK	72.869	4.658.305	14.846.933	31
TEMSAN	493	16.496	23.372	70
TPAO	5.430	588.720	4.968.901	12
BOTAŞ	1.988	144.692	1.980.047	7
DİTAŞ	142	11.354	367.251	3
İGSAŞ	688	57.308	657.201	8
T.GÜBRE SAN.	5.795	391.106	752.115	52
T.ŞEKER FAB.	31.748	1.654.089	5.338.873	31
ET BALIK KUR.	6.812	316.000	1.010.200	31
TMO	7.639	296.207	3.802.321	8
T.SÜT.END.K.	1.685	61.557	393.554	15
ÇAYKUR	28.105	697.165	1.532.000	45
TEKEL	54.692	2.700.648	13.106.611	20
TARIM İŞL.	9.683	304.161	716.320	42
YEM SAN .	1.647	60.936	329.422	18
TZDK	6.614	282.071	664.140	42
DMO	1.795	89.694	1.300.000	6
TCDD	51.386	2.125.727	2.323.797	91
TÜVESAŞ	2.111	91.050	153.596	59
TÜDEMSAŞ	2.628	167.517	265.022	63
TÜLOMSAŞ	3.004	179.522	186.000	96
PTT	111.094	4.002.318	10.686.065	37
DHMİ	4.300	168.000	718.755	23
HAVAŞ	2.300	132.250	138.452	45
T.GEMİ SAN.	4.459	306.298	275.807	112
T.DEN. İŞL.	9.332	750.087	1.384.923	54
D.B.DEN.NAK.	3.066	260.772	595.000	43

BORDRO'YA KAYITLI, KAMU'DA VE ÖZEL SEKTÖR'DE MAAŞ İLE ÜCRET İLE ÇALIŞAN, KAÇ KİŞİ VAR ?

Devlet'den maaş ve ücret alanlara "Bordro mahkumları " adını taktılar.

Devlet'den ve KİT'lerden Bordro Mahkumu olarak 2.5 Milyon kişi maaş ve ücret alıyor.

Özel Sektörde ise bordrolu çalışan (düzgün maaş ve ücret alanların) sayısı 4.5 Milyon.

Demek ki, Türkiye'de 57.7 Milyon nüfusdan bordrolu, maaş ve ücret alarak çalışanların sayısı 7 Milyon dolayında.

Bu 7 Milyon kişiden sadece 5 Milyonu Emekli Sandığı ve SSK imkânlarından yararlanabiliyor.

Buraya kadar ki rakamları tekrar özetleyelim:

- Türkiye'nin nüfusu 1992 Nisan ayı

tahminine göre 57.4 Milyon.
- İktisaden faal nüfus 20.8 Milyon.
- İktisaden faal nüfusdan, ücret mukabili çalışanların sayısı 7 Milyon kişi dolayında.
- Devlet kadrolarından (Türk Silahlı Kuvvetleri personeli hariç) 1.6 Milyon kişi maaş alıyor.
- Devlet 250-300 Bin kadrolu ve geçici işçiye ücret ödüyor.
- KİT'lerde 600 Bin işçi çalışyor.
- Özel sektörde çalışanların tam olarak sayısı bilinmiyor. Fakat iktisaden faal nüfus içinde ücret mukabili çalışanlardan Devletde çalışanlar ile KİT'lerde çalışanların sayısı düşülünce 4.5 Milyon rakamı bulunuyor..

Bu karışık hesabı bırakıp, en iyisi, bordroluların (memur ve işçi bordrosuna kayıtlıların) sosyal güvenlik kuruluşlarında mevcut kayıtlarına bakarak, Türkiye'de maaş ve ücret karşılığı çalışanları bulalım :
- 1991 Yılında Emekli Sandığına kayıtlı memur sayısı 1 Milyon 600 Bin.
- 1991 Yılında Sosyal Sigortalar Kurumuna kayıtlı işçi sayısı 3 Milyon 600 Bin.
- Demek ki, bordrolu, düzgün maaş ve ücret alanların toplamı 1991 yılında 5 Milyon 200 Bin kişi...

Bunlara, bordro dışında, düzgün olmayan şekilde, herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmadan ücret alanları da eklemek gerekir... Ama sayısını bilemeyiz...

Fakat görülen şu :

- Türkiye nüfusunun onda birinden azı, sosyal güvenlik kapsamında, bordrolu, düzgün bir maaş ve ücret düzeni içinde çalışma şansına sahip.

Bu çok düşük bir rakam.

2. BÖLÜM

İŞ ŞİMDİ ASLANIN AĞZINDA

İkinci Bölümün Özeti

Türkiye'de iş her zaman aslanın ağzında olmuştur.

Fakat Türkiye'de ekonominin gelişimine paralel olarak sanayi kuruluşlarında, bordrolu işçi çalıştıran ciddi işyerlerinde çalışan işçi sayısı normal olarak devamlı artış içinde idi.

Ne yazık ki, son dört yılda tersine bir durum ortaya çıktı. Hem 500 Büyük Sanayi Kuruluşunda ve hem de genel olarak bordrolu işçi çalıştıran ciddi işyerlerinde çalışan işçi sayısı azalıyor.

İş imkânları daralıyor.

İŞ ŞİMDİ ASLANIN AĞZINDA

Türkiye'de her yıl sofraya 1 Milyon insan oturur. 500.000 kişi iş beklerken, Devletin rakamlarına göre bordrolu, doğru dürüst işlerde çalışanların sayısı 1991 yılına göre 1992 yılında sadece 83 Bin artış göstermiştir.

Eskiler, "Şimdi ekmek Aslamn ağzmda..." derlerdi ya... Aynen onun gibi... "Şimdi İş Aslamn ağzmda..."

Bir Türkiye düşününüz ki, her yıl en az 500 Bin kişiye iş imkânı yaratmak zorunda... Buna karşı gerçek anlamdaki iş piyasasında (açıkçası, kayıda geçen, sigorta primi ödenen, vergisi verilen kesimde) 1991 yılında oniki ay boyunca sadece ve sadece 83 Bin 405 kişiye ek iş imkânı yaratabilmişiz...

Varın siz karşınızdaki meselenin büyüklüğünü ve de geleceğini tahmin edin...

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı her yıl Ocak ve Temmuz aylarında iş kolları itibariyle Türkiye'de kaç işçi çalıştığını, bunların kaçının sendikalı olduğunu gösteren tablolar yayınlar.

Bu tablolar Resmi Gazete'de çıkar. Bu yıl 17 Temmuz 1993 Tarihli Resmi Gazete'de çıkan tablo ile, geçen yıl aynı tarihte yayınlanan sonuçlarını açıklamadan, rakamların bir özelliğine dikkatinizi çekeyim... Bu rakamlar Sendikalar Kanunu gereğince İşverenler ve İşçi Sendikaları tarafından, Bakanlığa verilen beyannamelerden çıkarılmıştır.

Onun için, Bakanlığa beyanname verecek kadar kayıdı kuyudu bulunan ciddi işyerlerindeki işçi sayısını ve de sendikaların faaliyet gösterdikleri iş kollarındaki işçi sayısını gösterir...

Resmi Gazete'de yayınlanan bilgilere göre:

- Türkiye'de halen kayıdı kuyudu olan ciddi işyerlerinde çalışan işçilerin sayısı 3 Milyon 596 Bin kişi.
- Geçen yıldan buyana işçi sayısı 83 Bin 405 artmış... Bu kadar az ek iş imkânı yaratılabilmiş.
- Her ne kadar biz, tarım kesiminde 9 Milyon 600 Bin kişinin çalıştığını varsayıyor isek de, gerek işverenin gerek sendikaların bildirimlerine göre bunların sadece 120 Bininin gerçek anlamda işçi statüsünde olduğu, kalanın kendi işlerinde çalıştıkları anlaşılıyor.
- Türkiye'de kayıdı kuyudu olan işyerlerinde iş bulabilen işçilerden 594 Bini inşaat kesiminde, 452 Bini metal sanayiinde, 350 Bini dokuma sanayiinde, 343 Bini ticaret kesiminde çalışıyor.
- Yıl içinde başta madencilik kesimi olmak üzere, çimento, şeker ve gazetecilik iş kollarında bir çok işçi işinden olmuş.

Bu tablo "alarm veriyor"... Tabii anlayabilene!.. Veya anlamak isteyene!..

BİR YILDA HANGİ İŞ KOLUNDA İŞÇİ SAYISI AZALDI HANGİSİNDE ARTTI - KAÇ İŞÇİ ÇALIŞIYOR ?

İş Kolunun Adı	1991 Toplam İşçi Sayısı	1992 Toplam İşçi Sayısı		Bir Yıllık Artış/ Eksiliş
Petrol,Kimya ve Lastik	160.256	162.737	+	2.481
Gıda Sanayi	246.453	248.592	+	2.139
Şeker	41.265	40.855	-	410
Dokuma	345.470	351.427	+	5.957
Deri	49.639	48.044	-	1.595
Ağaç	57.480	59.985	+	2.505
Kağıt	24.840	24.831	-	9
Çimento, Toprak, Cam	122.143	120.061	-	2.082
Metal	440.345	452.541	+	12.196
Gemi	11.399	10.233	-	1.166
(Sanayi Toplamı)	(1.499.290)	(1.519.306)	+	(20.016)
Tanm, Orman	119.525	120.754	+	1.229
Madencilik	137.161	130.751	-	6.410
Enerji	143.765	147.452	+	3.687
İnşaat	589.378	594.226	+	4.848
Kara Taşımacılığı	54.597	60.170	+	5.573
Demiryolu Taşımacılığı	40.669	39.489	-	1.180
Deniz Taşımacılığı	28.933	29.343	+	410
Hava Taşımacılığı	15.414	15.978	+	564
Ardiye, Antrepoculuk	11.632	11.368	-	264
Haberleşme	20.946	23.070	+	2.124
Milli Savunma	38.874	39.780	+	906
Sağlık	29.667	32.084	+	2.417
Gazetecilik	7.506	6.778	-	728
Basın ve Yayın	25.745	26.368	+	623
Banka ve Sigorta	77.173	79.768	+	2.595
Tic,Büro,Eğt,Güzel San.	326.513	343.816	+	17.303
Konaklama,Eğl. Yerleri	140.651	153.168	+	12.517
Genel İşler	205.625	222.800	+	17.175
Toplam İşçi Sayısı	**3.513.064**	**3.596.469**	**+**	**83.405**

Kaynak : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

BÜYÜK SANAYİ KURULUŞLARI GİDEREK DAHA AZ İŞÇİ ÇALIŞTIRIYOR

Türkiye'nin kamuya ve özel sektöre ait 500 Büyük Sanayi Kuruluşunda ücretle çalışanlarm sayıları son üç yılda devamlı düşme eğilimine girdi.
Hem kamuya hem de özel sektöre ait sanayi kuruluşlarında iş imkânı artmıyor daralıyor.
Türkiye'nin 500 en büyük sanayi kuruluşunun toplam 700 Bin işçi çalıştırabilmesi de çarpıcı bir gerçek.

İstanbul Sanayi Odasının her yıl yayınladığı, Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu listesinde yer alan kamuya ve özel sektöre ait sanayi işletmelerinde son beş yılda çalışanların sayıları bakınız nasıl değişmiş :

500 BÜYÜK SANAYİ KURULUŞUNDA ÜCRETLE ÇALIŞANLAR

	500 Büyük Sanayi Kuruluşu	Kamu Sanayi Kuruluşları	Özel Sanayi Kuruluşları
1987	668.365	366.864	301.501
1988	701.956	389.602	312.354
1989	716.293	390.835	325.458
1990	703.323	375.323	328.000
1991	680.833	371.159	309.674

Yukarıdaki tablo dehşet verici bir tablo.

- **Bir:** Türkiye'nin en büyük 500 firması sadece ve sadece 700 Bin kişiye iş imkânı sağlayabiliyor.
- **İki:** Son üç yıldır 500 büyük kuruluşda çalışanların sayısı giderek azalıyor.

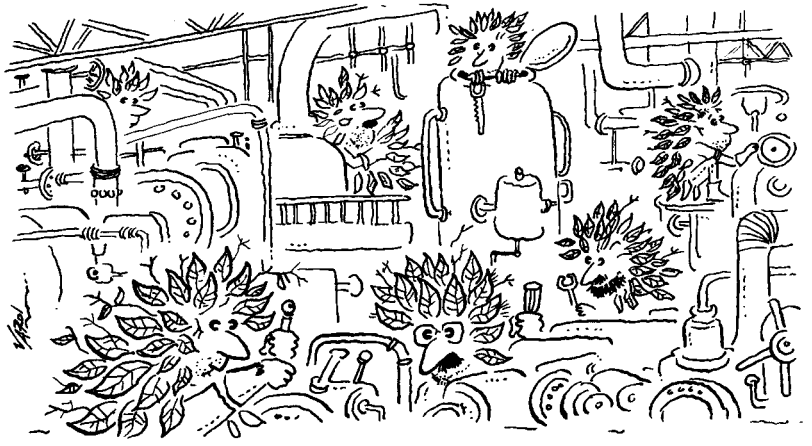

3. BÖLÜM

ÖZEL SEKTÖR NE KADAR NEREDE YATIRIM YAPIYOR?

Üçüncü Bölümün Özeti

Türkiye'de her yıl Milli Gelirin yaklaşık yüzde 25'i kadar yatırım yapılıyor.

Yapılan yatırımın yarısını özel sektör gerçekleştiriyor.

Özel sektör yatırım harcamalarının yüzde 40'ı üretken yatırımlara, yüzde 40'ı konut gibi sosyal nitelikli yatırımlara gidiyor.

Doğu Anadolu'da kamu, alt yatırımları iyileştirmiş durumda.

Özel sektörün Doğu Anadolu'ya yönelebilmesi için alt yatırımlar yanında sosyal gelişme, can ve mal güvenliği de önem taşıyan temel şartlar.

Özel sektör ve kamu yatırımlarının yer seçiminde sosyal nedenler, hazmedilebilir, zararı karşılanabilir ölçüde olduğu sürece dikkate alınabilir.

Eğer yer seçiminde karşılanamayacak zararlar ortaya çıkarır zorlamalara gidilirse, bu yatırım özel sektörün olsun, kamunun olsun yaşamaz. Yaşayamaz.

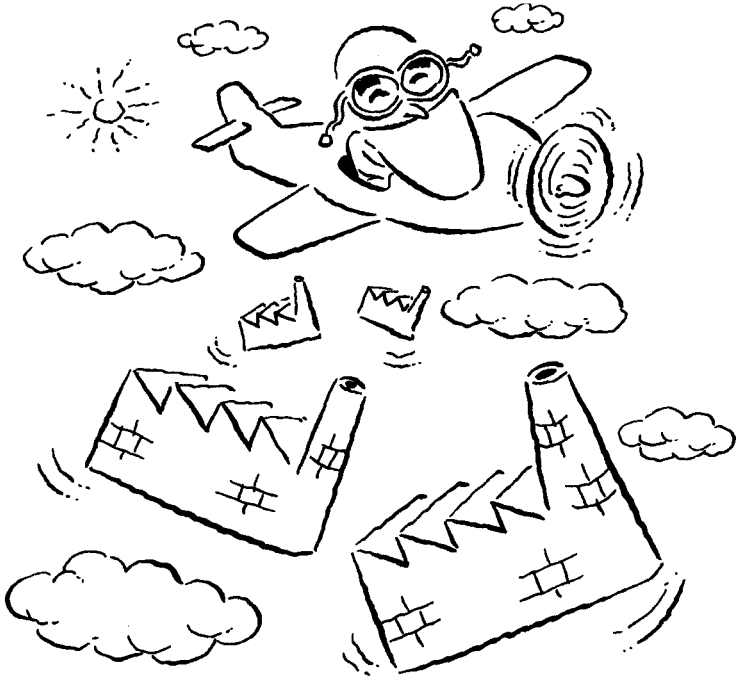

ÖZEL SEKTÖR NE KADAR NEREDE YATIRIM YAPIYOR?

Türkiye'de her yıl kamu sektörü ve özel sektör Milli Gelirin yaklaşık yüzde 25'i dolayında sabit sermaye yatırımı yapar.

Genellikle her yıl toplam bu yatırımın yarısını özel sektör, yarısını kamu sektörü yapar.

Özel sektör yatırım harcamalarının yüzde 40 gibi büyük payı konut gibi üretken olmayan alana yönelir.

Tarım, madencilik, imalat sanayi, turizm gibi üretken yatırımların özel sektörün toplam yatırım harcamalarından alabildiği pay yüzde 40 dolayındadır.

Sabit fiyatlarla bakıldığında son beş yılda özel sektör yatırım harcamalarında dalgalanma görülür.

Devlet Planlama Teşkilatı rakamlarına göre özel sektör 1992 yılında 89.8 Trilyon Liralık yatırım yapmış...

Bakınız bu yatırımların 1992 fiyatlarıyla parasal dağılımı nasıl, olmuş ?

Sektörler	Milyar TL.	Yüzde Dağılımı
Tarım	3.630	4.0
Madencilik	1.104	1.2
İmalat	24.972	27.7
Enerji	936	1.3
Ulaştırma	12.392	13.9
Turizm	4.511	4.9
Konut	37.659	41.9
Eğitim	548	0.6
Sağlık	1.212	1.3
Diğer Hizm.	2.914	3.2
TOPLAM	**89.878**	**100.0**

Yatırım yatırımdır... Yatırım yatırımdır ama... Yatırımın üretkeni var... Sosyal amaçlı olanı var...

Örneğin ev yatırımı, sadece inşaat sırasında, evin tefrişi sırasında talep yaratır. İş yaratır...

Halbuki bir sınai tesis, ömür boyu iş yaratır... Üretim yapar.

O nedenle özel sektör yatırımlarında hem toplam yatırım rakamının değişimi hem de sektörler, harcama konularının değişimi önemlidir.

Aşağıda bir tablo var... Bu tablo 1980-1987-1992 yıllarında özel sektör tarafından yapılan toplam yatırımların sektörler arasında bölüşümünü, paylaşımını gösteriyor.

1980 Yılında tarım toplam yatırımlardan % 8.6 oranında pay alırmış. Bu oran 1992 yılında % 4.0 de düşmüş.

İmalat sanayiinin toplam yatırımlardan aldığı pay % 25.4'den % 23.5'e düşmüş, sonra % 27.8'e çıkmış.

Turizm sektörü toplam yatırımlardan % 0.8 pay alırken bu pay % 5'e kadar yükselmiş.

Bakınız, burada bir noktaya, "turizm sektörünün özelliğine" dikkatinizi çekeyim.

Turizm sektörü, toplam yatırımların % 5 payını alıyor ama, ekonomiye ne büyük katkıda bu-

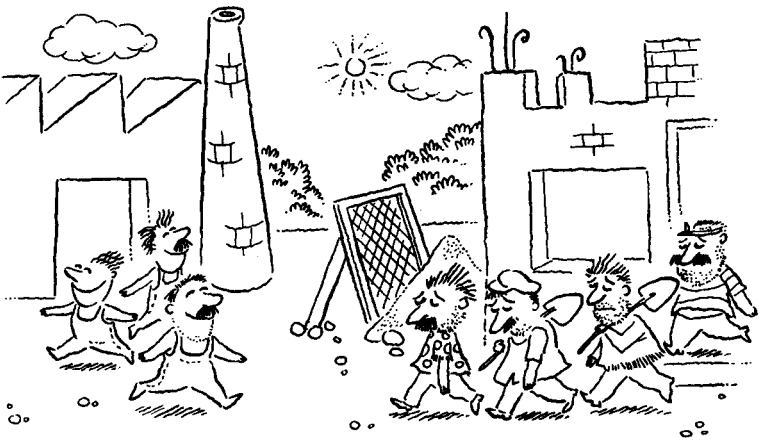

lunuyor... Düşününüz: Önce otel yapılıyor. İnşaat sektörü canlanıyor. İçi döşeniyor. Perde, yatak, çarşaf, havlu satılıyor. İşlemeye başlıyor... Hergün et, süt, peynir, sabun tüketiliyor... Yüzlerce, binlerce gencimize iş imkânı doğuyor.

Derken yabancı turist geliyor. Türk ekonomisine yılda 3 Milyar Dolar döviz giriyor. Turist halı alıyor, mücevher alıyor... Çark dönüp gidiyor...

Halbuki toplam yatırımdan % 40'm üzerinde pay alan konut kesimi, sadece inşaat ve yerleşim safhalarında üretimi hızlandırıyor. Sonra sosyal amaçlı bir yatırım olarak üretime doğrudan katkısı olamıyor.

ÖZEL SEKTÖR TOPLAM YATIRIMLARININ SEKTÖRLER ARASINDA YÜZDE DAĞILIMI

Sektörler	**1980**	**1988**	**1992**
Tarım	8.6	5.4	4.0
Madencilik	0.6	1.4	1.2
İmalat	25.4	23.5	27.8
Enerji	0.6	1.4	1.0
Ulaştırma	15.3	10.6	13.8
Turizm	0.8	4.8	5.0
Konut	43.4	48.5	41.9
Eğitim	0.2	0.4	0.6
Sağlık	0.3	0.4	1.3
Diğer Hizmetler	4.8	3.5	3.3
TOPLAM	**100.0**	**100.0**	**100.0**

DOĞU ANADOLU'YA DEVLET, ÖZEL SEKTÖR YATIRIM YAPMIYOR MU ?

Doğu Anadolu'ya Planlı dönemin başından buyana Devlet devamlı yatırım yapmıştır.

Bugün Doğu Anadolu'da ulaşım, su, elektrik, haberleşme, okul hizmetleri her köye ulaşmıştır. Sağlık hizmetlerinin eksikliği, öğretmen eksikliği giderilmeye çalışılmaktadır.

Alt yapının tamam olması, sosyal gelişme ve can güvenliği yatırımın temel şartlarıdır.

Yatırımcı, yatırım kararı verirken, yatırım yerini seçerken, üretimin en başarılı olabileceği, en ucuz olabileceği yeri seçer.

Bu yapılmaz ise, sağlıksız işletmeler ortaya çıkar. Ve de onlar yaşayamaz.

Şartları uygun olmadığı halde, zorlama ile uygun olmayan yere yapılan yatırımın sahibi Devlet

bile olsa, bu yatırımın getireceği zararı devamlı olarak karşılamak ve yatırımı suni şartlarla ayakta tutmak şansı olamaz.

"Doğu Anadolu'ya ne devlet, ne özel sektör yatırım yaptı... Yapmıyor... Sabancı gitsin... Koç gitsin... Hayır hayır... Önce Devlet gitsin... Sonra da Müteşebbisler İstanbul'da yatırım yapacak yerde Van'da yapsın... Muş'da yapsın..."

Bunlar çok tartışıldı... Tartışılıyor...

* * *

Serbest piyasa ekonomisinde bir yatırımın başarılı olabilmesi için, "rekabet gücü olması" şarttır.

Rekabet gücü, yatırımda yer seçiminden başlar...

Öyle bir yer seçeceksiniz ki :
- Alt yapısı tamam olacak... Suyu, elektriği, ulaşım imkânı müsait olacak.
- Ham madde kaynağına ve mamül madde pazarına yakın olacak ki, ulaştırma gideri yükü altında ezilmesin.
- Bölgede kalifiye işçi bulunacak.

- Bölge kalifiye işçi ile, yetenekli profesyonel yöneticilerin orada yerleşmelerine, yaşamalarına, rahat çalışmalarına müsait maddi ve sosyal çevre şartlarına sahip olacak... Bir yönetici "- orada ev yok, okul yok, sinema, tiyatro yok... Ailem orada tek başına ne yapar ?" diye düşünmeyecek.
- Bölgenin içinde, yatırımı destekleyecek yan sanayi ve yan faaliyetler gelişmiş olacak.. Gerektiğinde tamir, yedek parça ihtiyaçları bölgeden kısa sürede temin edilebilecek.

* * *

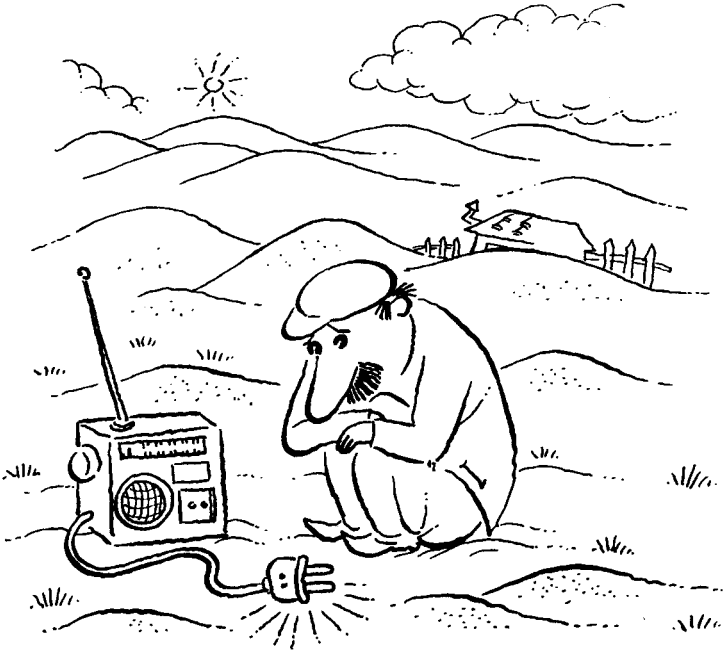

Eğer yatırımda yer seçiminde bu temel noktalar dikkate alınmaz ise, yatırım sağlıksız doğar. Sağlıksız doğan bir yatırım yaşayamaz...Yaşatılamaz... Buna ne devletin, ne özel sektörün kaynakları yeter...

Ancak, yatırımların dengeli dağılmasını temin için Dünyanın başka ülkelerinde ve Türkiye'de uygulanan ve uygulanabilecek bazı tedbirler vardır.

Eğer bazı bölgelerde şartlar müsait olmamasına rağmen sosyal bakımdan o bölgelere yatırımların gitmesi isteniyor ise Devlet özel teşvikler uygulayabilir.

Bu teşvikler ancak ve ancak, yatırımın bölgeye yapılması halinde ortaya çıkabilecek yükü tam olarak karşılayabildikleri sürece etkin olur.

Aksi halde hem teşvik ziyan olur, hem de yatırım başarıya ulaşamaz.

* * *

Dünya'nın başka ülkelerinde de yatırımlar öncelikle ülkenin gelişmiş yörelerinde yoğunlaşır...

Diğer yöreler cazip hale gelince ülke sathına dağılır.

Türkiye'de son yıllarda Doğu Anadolu'da önemli gelişmeler kaydedildi :
- Karayolları bağlantıları sağlandı. İyi kalite yollar yapıldı.
- Uçak bağlantısı sağlandı.
- Haberleşme ağı en mükemmel hale getirildi.
- Su işi halledildi. Köylere kadar su götürüldü.
- Okul işi iyileşti. Her ilde bir Üniversite açıldı.
- Sağlık hizmetleri gelişti.
- Kültürel faaliyetler arttı.
- Enerji yeter hale geldi...

Bunlar bir yatırım için temel ve önemli şartlardı... Bu iyileşmeler yatırımları Doğu Anadolu'ya çekecek önemli gelişmelerdir.

Fakat unutmamak gerekir. Bunların peşinde önemli bir başka temel faktör vardır : Can ve mal güvenliği. Huzur...

* * *

Bana Devlet Planlama Teşkilatı'nın 1984 yılında yayınlanan "Bölgesel Gelişme" isimli ikiyüz say-

falık bir raporunu getirdiler. Bu raporda, 1962 yılından (planlı dönemin başından) itibaren beşer yıllık, dört plan dönemi (yirmi yıl) boyunca toplam kamu yatırımlarının, kişi başına ülke üzerinde dağılımının endeksi veriliyor.

Kamu yatırımlarınm Türkiye'de kişi başına ortalama dağılım endeksi 100 kabul edildiğinde görülen şu : Elazığ, Diyarbakır yöreleri 1973-1982 yılları arasında toplam kamu yatırımlarından kişi başına diğer bölgelerden aşağı olmayan miktarlarda ve hatta daha fazla yararlanabilmiş.

Türkiye genelinde kişi başına düşen kamu yatırımı endeksi 100 iken, birinci plan döneminde bu indeks rakamı Elazığ Bölgesi için 253, Diyarbakır Bölgesi için 110 olmuş. İkinci Beş yıllık Plan döneminde Elazığ Bölgesi endeksi 319, Diyarbakır 91. Elazığ Bölgesi endeksi üçüncü plan döneminde 87. Diyarbakır Bölgesi endeksi üçüncü plan döneminde 82, dördüncü plan döneminde 71.

"Yatırım yapıldı da, neticesi ne oldu ?" diye soracaksınız... Kamu yatırımları esas itibariyle alt yapıyı geliştirir. Yol, su, elektrik getirir. Sağlık, eğitim imkanlarını artırır.

TOPLAM KAMU YATIRIMLARININ KİŞİ BAŞINA DÜŞEN MİKTARLARININ TÜRKİYE ORTALAMASINA GÖRE BÜYÜKLÜKLERİ

	I.plan	II.plan	III.plan	IV .plan
Bölge 1. İstanbul	130.1	131.8	111.5	80.8
Bölge 2. Bursa	60.0	47.3	112.4	102.0
Bölge 3. Eskişehir	189.9	250.0	226.4	127.3
Bölge 4. İzmir	68.1	96.0	112.1	136.0
Bölge 5. Ankara	119.5	24.8	114.2	136.6
Bölge 6. Konya	51.0	137.8	72.2	60.8
Bölge 7. Adana	82.3	188.8	162.1	103.6
Bölge 8. Samsun	46.5	61.0	63.2	73.0
Bölge 9. Kayseri	47.1	31.6	34.7	52.7
Bölge 10. Sivas	73.5	61.5	177.0	276.3
Bölge 11. Malatya	69.6	77.1	74.5	66.1
Bölge 12.G.Antep	49.3	56.0	47.1	155.4
Bölge 13.Trabzon	66.1	85.3	56.3	49.1
Bölge 14.Erzurum	59.8	56.6	49.1	48.8
Bölge 15.Elazığ	253.1	319.0	121.3	87.9
Bölge 16.D.Bakır	110.3	91.3	82.0	71.0
Toplam Türkiye	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Bana İktisatçı araştırmacı Mustafa Sönmez'in "Doğu Anadolu'nun Hikâyesi" isimli araştırması yayınını getirdiler. Bu kitabın içinde bir tablo var. Doğu'daki köylerin kaçında elektrik, içme suyu ve telefon olduğunu gösteriyor. Tablo çok ilginç. Köylerin hemen tamamına elektrik, telefon git-

miş. Köylerin yüzde 70 ilâ yüzde 80'inin de içme suyu akıyor.

Doğu'nun sorunlarını tartışırken bu rakamları da bilmekte yarar var.

DOĞUDA KÖYLER : SU, ELEKTRİK, TELEFON

İller	Köy Sayısı	Elektrikli Köy (%)	Telefonlu Köy (%)	İçme suyu Yeterli Köy (%)
Adıyaman	350	98.9	97.2	70.3
Ağrı	559	97.3	100.0	51.7
Bingöl	323	96.9	99.1	71.8
Bitlis	285	98.2	98.9	68.1
Diyarbakır	693	95.4	98.8	49.1
Elazığ	558	99.6	98.3	75.9
Erzincan	563	99.5	99.8	81.1
Erzurum	1.038	98.3	100.0	64.3
Hakkari	146	86.3	83.6	84.5
Kars	778	97.0	100.0	64.0
Malatya	513	98.4	98.8	85.8
Mardin	725	98.3	96.7	50.0
Muş	373	100.0	100.0	83.1
Siirt	505	90.5	90.0	54.5
Tunceli	422	90.8	98.3	82.7
Şanlıurfa	745	98.5	98.3	49.8
Van	568	100.0	100.0	59.3

Doğu Anadolu'ya özel sektör neden daha fazla yatırım yapmıyor diye soranlara, bana arkadaşım Güngör Uras'ın anlattığı Van Yün İplik Sanayii'nin hikâyesini size özetlemek istiyorum.

Arkadaşım Güngör Uras'ın bana anlattığına göre,

1975'li yıllarda "Van'a acaba ne yatırım yapsak da burada örnek bir sanayi tesisi kursak ?" diye düşünenler, sonuçta bir yün ipliği fabrikası kurmaya karar vermişler.

- Van'da hayvan bol. Kırparsın yününü. Bükersin iplik olur.
- Yün ipliğini Vanlı'lara satarsın. Halı dokur...

Sümerbank proje hazırlanmasına yardım etmiştir. Mahalli sermaye biraraya gelmiş. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kredi vermiş. Tesis kurulmuş. Fakat bir süre sonra tesisin kapısına kilit asılmış. Doğu Anadolu'da kapısına kilit asılan 240 tesis Türkiye Kalkınma Bankası'na geçti ya... İşte bunlardan biri de Van Yün İplik Sanayii...

Türkiye Kalkınma Bankası bunlardan çalışabilecekleri çalıştırmaya, durumlarını düzeltip, devralmak isteyenlere satmaya çaba gösteriyor.

Durum düzeltme çabasına "rehabilitasyon" diyorlar. İşte Van Yün İplik Sanayii de rehabilitasyona dahil işletmelerden biri.

Türkiye Kalkınma Bankası, üzerinde kalan bu hastalıklı şirketlerden tekstil ile ilgili olanları birleştirmiş. Tekstil Holding adında bir şirket kurup, bunlarla uğraşma işini bu holdinge devretmiş. Holding'in tamamı Türkiye Kalkınma Bankası'nın malı. Tekstil Holding, Van Yün İplik Sanayii'ni tekrar açmak için kolları sıvamış. Ve de işletmeye açmış.

Bakınız tesisin işletilmesinden sorumlu yönetici başına gelenleri nasıl hikâye ediyormuş :

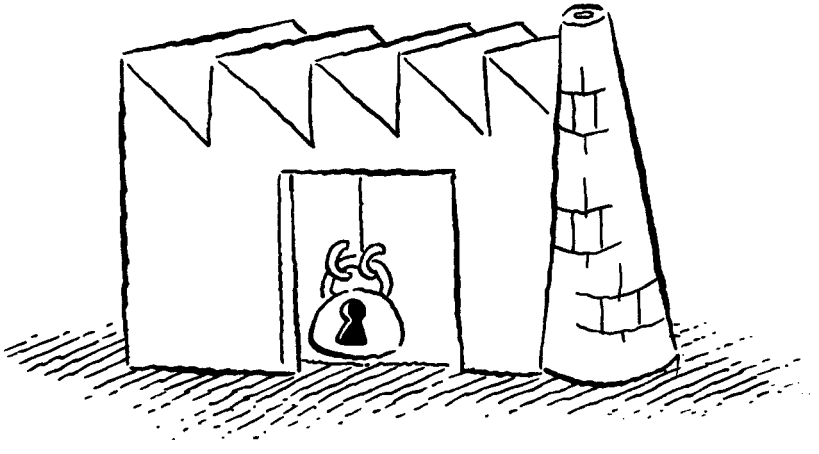

"Kapalı tesisin önce makinelerini inceledik. Bir kısmı bakımsızlıkdan kötülemiş. Bir kısmı yanlış ve hatalı alınmış. İşe yaramaz makineler. Mahalli imkânlardan yararlanamadığımızdan İstanbul'dan teknik ekipler götürerek mevcudu onardık. Eksikleri satın aldık.

Fakat en önemlisi işin başına koyacak eleman bulmak idi... Tesisin kuruluşunda sorumluluk üstlenmiş bir kişiyi bulduk... Onun yanına Sümerbank'dan emekli olmuş birini oturttuk.

İşletmede esas teknik sorumluluğu üstlenecek ustabaşıları İstanbul'dan Van'a götürdük.

Tesisde 20'si idari sorumluluk taşıyan 101 personel görevli. Tesis, kilim ipliği, halı ipliği ve battaniye üretiyor. Kuruluş bakımından önemli yanlışlıkları düzeltme şansı yok. Örneğin tesisin yün yıkama kapasitesi o kadar büyük ki, mevcut yün üretim kapasitesi nedeniyle yılda en fazla 40 gün çalıştırılabilir.

* * *

Bu tesisin Van'da kurulmasında düşünülen Van

yöresi yünlerini değerlendirmek... Halbuki Van yöresi yünlerinin, mahalli yapağın mikronu kalın... Bundan yapılan ipliğin satış şansı yok. Bir miktar Hakkari'den yün alma şansı var. Mahalli hayvanlardan kuzu yününü değerlendirmek mümkün.

Bu durumda Ege Bölgesi'nden yün alınıp, Van'a gönderiliyor. Van'da üretilen iplik ve battaniye İstanbul'dan pazarlanıyor.

Fabrika'nın sorun çıkaran mekanik aksamı uçakla İstanbul'a getiriliyor. Burada onarılıp, Van'a gönderiliyor.

Alımı, satımı, ikmali, pazarlaması İstanbul'dan yapılan fabrika için İstanbul'da özel bir büro açmak çok pahalı bir iş. Onun için bu hizmetler Tekstil Holding tarafından yürütülüyor.

Tekstil Holding'in teknik pazarlama ekibi tesisi yaşatmak için destek veriyor.

* * *

Ham madde dışarıdan geldiğine, ürün dışarı satıldığına göre acaba tesisin Van'da olmasının avantajı ne ? Acaba emek bol ve ucuz mu ?

Van'da kaliteli, teknik eleman bulmak mümkün değil. Bulunan işçiler ise işe girer girmez sendikaya üye oldu. Sendika toplu sözleşme çağrısı yaptı. İşletmenin 1990 yılı zararı 900 Milyon Lira. Sendikanın istediği miktarda zam yapmaya imkân yok.

Van'daki tesisi yaşatmaya çalışan Tekstil Holding Yönetimi Türk-İş yönetimine baş vurarak "rehabilitasyon programı ile Van'daki bu tesisin yaşatılmaya çalışıldığını, daha işletmeye açılır açılmaz istenen ücret artışının karşılanamayacağını belirterek, anlayış ve yardım istedi..."

Buna rağmen sendika grev kararı aldı. Sendikanın istediği ücret şu veya bu nedenle verildi.

Bu durumda Van Yün İplik Sanayii, ya önemli sayıda işçiyi çıkaracak, ya da tekrar kapanma kararı alacaktı. Çünkü, yılda 650 ton yün değerlendirilebilen bu işletmenin herbirinin yıllık maliyeti 20 Bin Dolar karşılığı Türk Lirasından 200 kişiyi besleyebilmesi mümkün değildi. Fabrika kapandı.

Devlet olarak Van'dan 1 alır, karşılığında 10 harcayarak alt yapı yatırımlarını yaparsınız. Üniversite açarsınız. Okul açar, hastahane açarsınız.

Bunlar sorumluluğunuzdur.

Özel sektör olarak Van'da sosyal tesislerin yapımına, yurt, okul hastahane yapımına katkıda bulunursunuz...

Fakat bu durumda "Van Yün İplik Sanayii" benzeri Sınai tesislerin ne devlet baba tarafından ve ne Batı'daki büyük sermaye gruplarınca kurulmasını, işletilmesini bekleyebilirsiniz.

Bunlar kurulur ise kapanmaya mahkûmdur. Çünkü ekonomik olmayan tesis yaşayamaz. Sun-i solunum ancak bir süre onları ayakta tutabilir.

Van'da ve de diğer Doğu illerinde sanayiin gelişme şansı hiç mi yok ?..

Var... Alt yapı standardı artık normal çizgiye ulaştığına göre, bundan sonra artık mahalli müteşebbisler, mahalli şartları değerlendirecek... Çünkü yöreyi, yörenin avantajlarını en iyi onlar bilir. En iyi onlar değerlendirir...

Bir günde olmayacak... Ama mutlaka olacak.

İNSANLARA İŞ BULMANIN YOLU : YATIRIM-ÜRETİM

İnsanlara iş bulmak için yatırım yapmak gerekir.
Yatırım herşeyden önce para ile yapılır.
Fakat sadece para yatırım yapmaya yetmez.
Böyle olsa idi, petrol zengini ülkelerde dağ taş yatırım dolardı.
Günümüzde yatırım yapmak için gerekli para ya yabancı sermaye, ya dış borçlanma kanalından bulunur ya da içeride halkın tasarrufu ile bulunur.

İnsanlara iş bulmak için yatırım yapacaksınız. Üretim yapacaksınız. Ekonomi gelişecek. Bu gelişmenin nimetlerini ulus paylaşacak...

Bu dünyanın her yerinde aynıdır...

Acaba Türkiye daha fazla yatırımı nasıl yapar ?

Acaba Türkiye üretimini nasıl artırır ?

* * *

Yatırım üretimin esasıdır. Üretim için yatırım gerekir. Yatırım ise para harcamayı gerektirir. O halde kaynağın gücü büyüklüğü yatırımın smırını çizecek demektir.

Türkiye'den önce yola çıkan ve bugün gelişmiş olan batılı ülkeler, kalkınmaları için gerekli kaynağı, ya sömürgelerini sömürerek bulmuşlar, ya da tarımdaki ve dünya ticaretindeki başarılarının sonucu biriken kaynakları yatırıma dönüştürmüşlerdir.

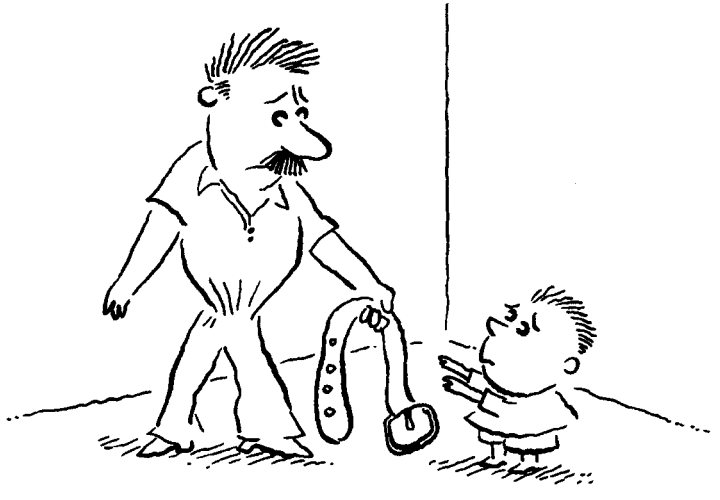

Türkiye için bu imkânlar sözkonusu değildir.

Tarım, yatırımı destekleyecek kadar zengin kaynak yaratamamaktadır.

Bu durumda Türkiye nasıl yatırım yapabilir ?
- Yabancı sermaye kullanır.
- Dışarıdan borçlanır.
- Kendi tasarrufunu değerlendirir.

Türkiye'nin kendi tasarrufunu değerlendirerek yatırım yapması esastır...

Kalkınmak, daha çok insana iş yeri açmak, üretimi arttırmak, gelir seviyesini yükseltmek için daha çok yatırım yapmak lazım.

Daha çok yatırım yapmak isteyen ülkenin daha çok parayı bulması (yani insanlarının daha çok tasarruf yapması) gerekir. Tasarruf demek, tüketimi kısmak, kemer sıkmak demektir.

İşte sorun buradadır.

Kemer nasıl sıkılacak ? Kemeri kim sıkacak ?

İnsanlar tabiatları icabı tasarrufu sevmez. Kemer

sıkmaktan hoşlanmaz. Tersine daha fazla gelirlere kavuşmak ister, daha fazla tüketim yapmak isterler...

Ekonomi bilimi, ekonomi yönetimi bu bakımdan çok önemlidir.

- Ülkelerin belli dönemlerde kemer sıkıp, kaynak yaratmaları ve bu birikim ile ekonomilerini canlandırmaları şarttır.
- Bazı ülkelerde, bazı dönemlerde bu kemer sıkma süresi uzar... Bir nesil, kendinden sonra gelecekler için fedakârlığı göze alır.
- Esas olan, kemer sıkma dönemlerinin uzun olmaması ve katlanılan fedakârlığın işe yaramasıdır.
- En kötüsü, katlanılan fedakârlıkların sıkılan kemerlerin işe yaramaması, kemer sıkılarak yaratılan kaynakların, ekonomiden anlamayan beceriksiz yöneticiler tarafından çarçur edilmesidir.

* * *

Bir ülkenin halkı iki türlü "Tasarruf yapar".

- Bunlardan biri "gönüllü tasarruf"dur... Bankalardaki mevduat, tahvillere, bonolara bağlanan paralar bu tip tasarruflardır.
- İkincisi "cebri - mecburi tasarruf"dur. Devletin

kanunlarla vergi, resim, harç, fon olarak topladığı paralar bu gruba girer...

Ekonomi yönetimini bilen, becerikli devlet adamları bu iki kaynağı değerlendirerek, ülke kalkınmasını sürdürür.

Normal kaynaklar bu iki kaynaktır.

Sıkılan kemerler, bu normal kaynaklara "ek bir gelir" yaratır. Bir "sıçrama", bir "atılım" için kullanılır...

Kemer devamlı sıkılamaz... O zaman "sınırlı yaşam süresinde" insanlar boğulur...

Ne yazık ki, bazı ülkelerde, ekonomiyi normal kaynaklarla yürütmeyi beceremeyenler, kemer sıkmayı devamlı hale dönüştürüp, buradan sağlanan paralarla hatalarının faturasını ödeme alışkanlığına kolaylıkla girebilirler.

Bu çok kötü bir şeydir...

Çünkü insanlar daha iyi günlere kavuşmak, ülkelerinin daha hızlı kalkınmasını görmek yerine, beceriksiz yöneticilerin masraflarını karşılamak

için kemer sıkmış olurlar... İnsanlara yazık olur.

* * *

Dış borç ve yabancı sermaye kullanımında da,"akılcılık-beceri" önem taşır.

Size basit bir misal vereyim :

- Bir kundura tamircisi düşününüz... El ile kundura dikiyor... Bir makinesi olsa, daha çok kundura dikecek. Daha çok satacak...

Komşusundan borçlanıp, bir makine satın alıyor... Kazandığı para ile önce makinesinin borcunu ödüyor... Sonra da artan geliri ile daha iyi yaşıyor...

Bu akılcı bir borçlanmadır...

- Bir kundura tamircisi düşününüz... El ile kundura dikiyor... Komşusundan borçlanıyor...Eline geçen para ile dükkânı boyatıyor... Kendine güzel elbiseler alıyor... Altına bir de otomobil çekiyor.. Ve de gene el ile kundura dikmeye devam ediyor... Borcun bırakınız ana parasını ödemeyi, faizini bile ödeyemiyor... Çünkü gelirinde bir değişiklik bir artma yok... Ama sırtında borç yükü var.

İşte ülkeler için de durum aynıdır...

Eğer bir ülkeye dış borç, yabancı sermaye üretim için giriyor ise, ülkeye giren dış kredi, yabancı sermaye ülkede üretim artışı sağlıyor ise, bu artan üretimin değeri, dış borç ve yabancı sermaye için her yıl ülkeden çıkacak paradan daha çok ise, ülkeye refah gelir...

İnsanlar mutlu olur...

Tersine ülkeye giren dış kredi, yabancı sermaye, çar-çur edilir, tüketilir ise, yarın bunların geri ödenme vakti geldiğinde, insanlar yediklerinden, içtiklerinden kesmek zorunda kalırlar...

* * *

Bugün dünyada sınırlar kalktı...

Yabancılar buna "globalizasyon", bizimkiler "küreselleşme" diyor. Dünyada yabancı sermaye ve dış kredi hareketi hızlandı... Her ülke gibi Türkiye'nin de kolaylıkla bu kaynakları değerlendirme şansı var...

Dış kredi, yabancı sermaye çok ön emli şeyler... Fakat bunlardan akılcı-bilinçli olarak yararlanmayı bilmek daha da önemli...

Türkiye'de bir dış borcu, yabancı sermayeyi yatırıma- üretime yöneltebildiğimiz sürece bunların ülkeye daha çok girişi iyilik getirecektir.

HER YIL MİLLİ GELİRİN YÜZDE 25'İNİ "YATIRMAK" ZORUNDAYIZ

Türkiye'de yılda ortalama yüzde 5 - yüzde 7 bir gelişme/büyüme sağlamak için, her yıl toplam üretimimizin (milli gelirin) en az yüzde 25'ini tasarruf edip, yatırıma tahsis etmek zorundayız.
Bu asgari yatırım zorunluğu karşısında, özel sektörün yapamadığı yatırımları, kamu tamamlayamaz ise ekonomide gelişme duruyor.

Planlı ekonomi döneminin başından bu yana iktisatçılar görmüş ki, Türkiye'de her yıl Milli Gelirin yüzde 25 dolayındaki kısmının mutlaka ve mutlaka yatırıma gitmesi gerekir..

Eğer en az bu kadar yatırım yapılır ise, Türk ekonomisi, artan nüfusu besleyecek ek üretimi gerçekleştirebilir. Bunun üzerine de birkaç "puan" müsbet gelişme (kalkınma) sağlar.

Arkadaşlarımın bana gösterdikleri bir tabloyu size aktaracağım. Bu tabloda Türkiye'de geçmiş yıllarda Milli Gelirin ne kadarının yatırıma gittiği işaretlenmiş.

	Sabit Sermaye Yatırımlarının Milli Gelire Oranı (%)
1977-79	23.23
1980	19.7
1981	18.9
1982	18.8
1983	18.8
1984	17.9
1985	20.0
1986	23.1
1987	24.0
1988	24.0
1989	22.5
1990	21.3
1991	22.5
1992	21.6
1993	21.1

1993 Yılında Devlet Planlama Teşkilatı Milli Gelir'in % 5 dolayında artabilmesi için Milli Gelirin % 21.1'inin Sabit Sermaye yatırımlarına gitmesi gerektiğini hesaplamış.

Ancak bu hesabı yapmakla iş bitmiyor. Birilerinin 1993 yılında, Milli Gelirin % 21.1'i kadar (258 Trilyon Lira) yatırım yapması gerekiyor.

Türkiye'de planlı dönemin başından bu yana yatırımda öncelik özel sektöründür... Plancılar, her

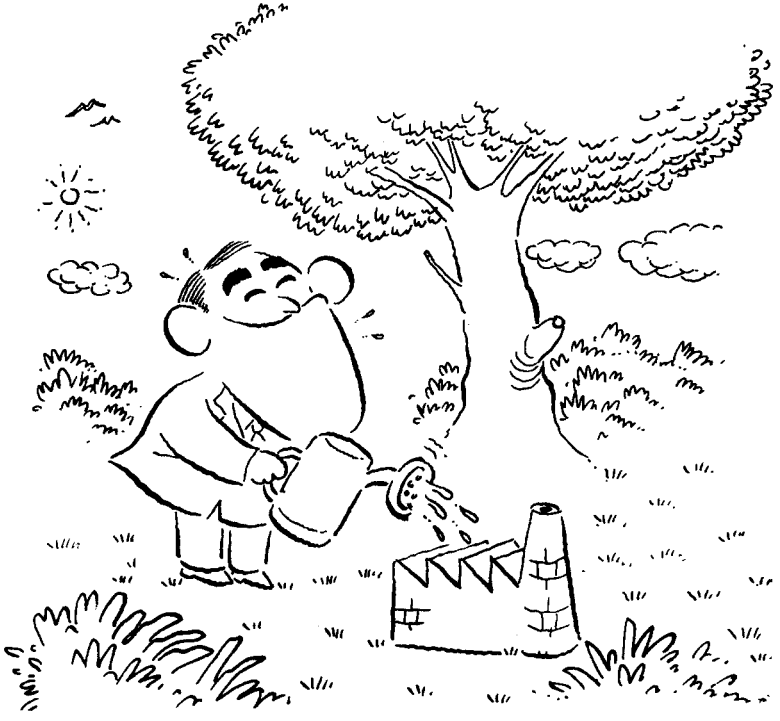

şeyden önce özel sektörün yatırım yapmasını, (yatırım kotasını özel sektörün doldurmasını) beklerler. Fakat yatırım, önce bir niyet, sonra verimlilik bekleyişi, sonra proje, sonra kaynak, sonra beceri işidir...

Bana anlatıldığı şekilde bende size, 1993 yılındaki yatırım rakamlarını esas alarak bu işin esasını hikâye edeyim...

- 1993 Yılında % 5 kalkınmamız için (Milli Gelirin % 5 artması için) toplam 258 Trilyon Lira sabit sermaye yatırımı yapılması gerektiğinin nasıl hesaplandığını yukarıda anlatmıştım.
- 1993 Yılı içinde birilerinin en az 258 Trilyon Lira harcaması lâzım... Ekonomiyi bilenler, izleyenler ölçüyorlar, biçiyorlar... Diyorlar ki, 1993 yılında özel sektör ancak 144 Trilyon Lira yatırım yapabilir.
- Kalan ne olacak ? Özel sektör bu kadar yaptı diye iş orada kalacak mı ? Hayır.... İşte burada Kamu sektörünün sorumluluğu ortaya çıkıyor... Aradaki farkı 114 Trilyon Lirayı Kamu sektörü harcamak zorunda oluyor...

" - Ne yapalım... Özel sektörün gücü bu kadar... Biz serbest piyasa ekonomisinden yanayız... Dev-

let ne diye yatırım yapacak ? Özel sektör yaptığı kadar yapar... Gerisi Allah kerim..." diyemezler. Özel sektörün yapmadığı yatırımı kamu kesimi tamamlamak zorundadır.

(Burada sakın yanlış bir kanı doğmasın... Devlet sadece bunun için yatırım yapmaz... Devletin sorumlulukları gereği bütün ülkelerde belli bir yatırım harcamasını mutlaka yapması gerekir... Fakat Türkiye gibi ülkelerde, o normal göreve ek olarak bir de "açığı kapama" nedeniyle yatırım yapma sorumluluğu vardır.)

* * *

Özel sektörün yatırım rakamını artırıp eksiltmede tabii ki Kamu'nun rolü-etkisi var. Bu inkâr edilemez...

Çünkü Kamu, Özel sektör için yatırım teşvik tedbirleri uygular ise, özel sektörün kaynaklarını elinden almaz tersine özel sektöre ucuz, bol ve uzun vadeli kaynak bulur ise, özel sektör daha fazla yatırım yapar. Pastadaki payını büyütür...

Bakınız, yıllar itibariyle, Türkiye'nin toplam ya-

tırım pastasında özel sektörün payı nasıl değişmiş?

SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ ÖZEL SEKTÖR VE KAMU SEKTÖRÜ ARASINDA PAYLAŞIMI
(Yüzde)

	Toplam Kamu	Toplam Özel	Toplam S.S.
1980	61.1	38.9	100.0
1981	64.7	35.3	100.0
1982	62.3	37.7	100.0
1983	61.5	38.6	100.0
1984	58.3	41.7	100.0
1985	61.4	38.6	100.0
1986	59.5	40.5	100.0
1987	54.5	45.5	100.0
1988	47.6	52.4	100.0
1989	44.3	55.7	100.0
1990	45.8	53.2	100.0
1991	45.9	54.1	100.0
1992	46.4	53.6	100.0
1993	44.0	56.0	100.0

YIL İÇİNDE YAPILAN YATIRIMLARIN DAĞILIMI NASIL PLANLANIR ?

Her yıl ekonomiyi izlemekten sorumlu olanlar (Türkiye'de Devlet Planlama Teşkilatı) ekonomi için önce bir hedef belirliyor.
Bu hedefe ulaşmak için ne kadar yatırım yapılması gerekeceğini, bu yatırımları kimlerin yapabileceğini planlıyor.
Bu yatırımların gerçekleşmesini sağlamak için gereken tedbirleri alma sorumluluğu da Hükümete düşüyor.

1993 Yılının başında planlamacılar şu tahmini yapmışlar :
"- 1993 Yılında, özel sektör sadece 144 Trilyon TL. yatırım yapabilir.
- O halde toplam yatırım değeri 258 ile bu

rakam arasındaki farkı kamu kesimi, KİT'ler ve mahalli idareler doldurmak zorundadır."

Bu varsayıma dayalı olarak da 258 Trilyon Liralık yatırım şöyle paylaştırılmış;

Özel Sektör	%56	(144 Trilyon Lira)
Kamu Kesimi	%44	(114 Trilyon Lira)

Kamu kesimine düşen 114 Trilyon Liralık yatırım sorumluluğu da şöyle paylaştırılmış;

Genel - Katma Bütçeli Kuruluşlar	% 41.2
KİT'lerin Yatınmı	% 20.1
Fonlardan Yapılacak Yatırımlar	% 23.7
İller Bankası	% 3.1
Döner Sermayeli İdareler	% 2.3
Mahalli İdareler	% 9.6

Bu yatırımların bir de konular itibariyle dağılımı var... Bu dağılım çok önemli. Bütün bu paraların "imalat sanayii" gibi üretken yatırımlara gitmesi başka, "konut" gibi sosyal amaçlı ve fakat üretken olmayan yatırımlara gitmesi başka, otuz yıl sonra devreye girecek sulama yatırımı başka... Onun

için yatırımların sektörler bakımından dağılımına da özen göstermek gerekiyor... Bunu anlatacak tabloyu birlikte inceleyelim :

Sektörler	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	10.7	4.0	6.9
Madencilik	2.7	1.2	1.9
İmalat	4.2	27.7	17.3
Enerji	15.9	1.3	7.7
Ulaştırma	34.4	13.9	22.9
Turizm	1.6	4.9	3.5
Konut	2.2	41.9	24.4
Eğitim	8.6	0.6	4.1
Sağlık	3.7	1.3	2.4
Diğer Hizmetler	16.0	3.2	8.8
TOPLAM	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Tablo, kamu ve özel sektör yatırımlarında hangi konulara ağırlık verildiğini (veya ağırlıkların nereye kaydığını) ortaya koyuyor... Özel sektör yatırıma giden paranın çoğunu ev yapımına, kamyon otobüs alımına tahsis ediyor. Kamu kesimi, ulaştırma ve enerji yatırımlarına öncelik veriyor...

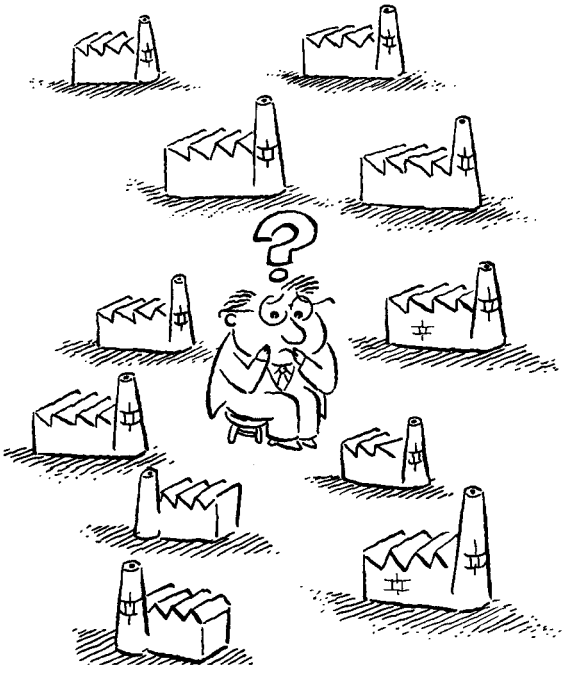

Kısa sürede ekonomide hareket getirecek üretken yatırımlara gereken önem gösterilmiyor.

Bu çok önemli bir nokta... Dünyada ve Türkiye'de yapısal değişim oluyor... Hizmet sektörleri önem kazanıyor... Ama, bu hizmet sektörlerinin tüketimini karşılayacak mal üretimine ihtiyaç var... İşte bu nedenle imalat sanayii yatırımları önemli... Rakamlara bakıyoruz... Yıllar itibariyle imalat sanayiinin toplam yatırımlarından aldığı pay, hem nisbi olarak azalıyor, hem de miktar olarak... Bu çok tehlikeli, olumsuz bir giriş... Bunu rakamlardan izleyelim :

	1988 Fiyatlarıyla Toplam Yatırımlar	Toplam Yatırımda İmalat Sanayi Payı (%)	Özel Sektörde İmalat Sanayi Payı (%)	Kamuda İmalat Sanayi Payı (%)
1980	17.774	28.7	31.4	26.3
1981	17.872	27.5	35.2	21.9
1982	18.550	25.0	34.6	18.9
1983	17.887	23.8	33.8	15.8
1984	17.961	23.1	32.8	14.0
1985	20.976	21.1	33.0	12.6
1986	23.273	19.6	33.0	9.8
1987	24.468	15.7	26.3	6.5
1988	24.182	15.1	23.5	5.9
1989	23.993	13.5	20.9	4.5
1990	26.045	15.2	23.5	5.3
1991	26.551	17.3	27.6	5.0
1992	26.727	17.3	27.7	5.3
1993	28.990	17.3	27.7	4.2

Türkiye'yi bundan sonra duran bir trene ve geriliyen bir trene bindiremezsiniz... İlerleyen bir trenden indiremezsiniz... Bu ise özlenen istikrarın teminini güçleştirecektir. Çünkü istikrar ile gelişme biribiriyle çelişkili hedeflerdir... Yatırıma devam zorundasınız... Özel sektör yatırımlarını arttırıncaya kadar kamu kesimi ve KİT'ler yatırım yapmak zorunda...

- Kamu açıklarımn tek nedeni yatırım değil... Sonra kamuda yapılan yatırımlar "at ile deve" değil... Türkiye'nin büyümesi için daha çok karayoluna, daha çok enerjiye ihtiyaç var. Demiryollarınm modernizasyonuna, kara, deniz, hava ulaşım araçlarının kapasitesinin artırılmasına ihtiyaç var... Bırakınız sosyal amaçlı hizmet yatırımlarını, bunlar bile büyük yatırım harcamaları..
- Yapılacak olan, yatırımları kısmak yerine bugünkü seviyede tutup, daha verimli projelere yönelmek, gerçekleşme süresini hızlandırmak için yayılmayı önlemektir.
- Özel sektör, kısa sürede devreye girecek proje demetine sahip değil. Bugüne kadarki ağır enflasyon yükü özel sektörde kaynakları eritti... Para, yatırım yapmayacakların cebine kaydı.

MİLLİ GELİRİ ARTIRAMIYORUZ BÜTÜN ÇABAMIZA RAĞMEN AZ KALKINIYORUZ NÜFUS ARTIŞI MİLLİ GELİRİN ARTAN BÖLÜMÜNÜ YUTUYOR

Milli gelirimiz her yıl en az yüzde 2.5 oranında artar ise, her yıl yüzde 2.5 oranında artan nüfusun mevcut pastadan aldığı pay eksilmez. Olduğumuz yerde dururuz.

Milli Gelir yüzde 5 artınca, net reel kalkınma hızı nüfus artışı çıktığında yüzde 2.5 oluyor.

Artan nüfus nedeniyle Türk halkının pastadan alabildiği pay çok az büyüyor.

Kişi başı gelirimiz 2 Bin Dolar dolayında...

Bunun anlamı 1992 yılında Türk

halkının ortalama kişi başı yıllık gelirinin 13.2 Milyon Lira dolayında kalmasıdır.

Milli Gelir, ülkede bir yıl içinde üretilen mal ve hizmetlerin parasal olarak değerini gösteriyor.

Rakamlar üzerindeki enflasyon etkisini yoketmek ve de uluslararası karşılaştırmalara imkân vermek için Milli Gelir genellikle Amerikan Doları olarak ifade ediliyor.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın tahminlerine göre 1992 yılında Türkiye'nin Milli Geliri 774 Trilyon Türk Lirası olmuş.

Bir Amerikan Dolarını 6.800 Türk Lirası esası ile bu rakamı Dolara dönüştürürseniz 114 Milyar Dolar dolayında bir Milli Gelir rakamı ortaya çıkar.

Bunu da 1992 yılı ortalama nüfusu 58.5 Milyona bölerseniz, kişi başına 1.944 Dolarlık bir Milli Gelire sahip olduğumuz görülür.(Bu hesap Devlet Planlama Teşkilatının 1993 Yılı Programının 24'üncü sayfasında verilmiştir)

Bunu Türk Lirası ifade edelim : 1992 yılında kişi başı üretebildiğimiz katma değer (üretimden çıkan malın fiyatından üretime giren malların fiyatı çıktıktan sonra kalan rakam) yaklaşık 13.2 Milyon Türk Lirası dolayında...

Şimdi işi basitleştirelim : Kişi başına 1992 yılında yıllık 13.2 Milyon Liralık katma değer karşılığı gelirden fazla harcama yapanlar bir başkasının çanağından pay almışlar demektir... İşte Türk insanının bir yıl içinde yapacağı tüketim de, tasarruf da bu rakamın içinden çıkacak...

Ne kadar küçük değil mi ?

O halde artıralım !....

Artırmanın yolu kalkınmak...

- Normal olarak özel sektörün üretim gücü önemli ama,
- Kısa sürede ekonominin canlılığını gene de kamu yatırımlarının niceliği ve niteliği belirleyecek.

Bunu unutmayalım.

Acaba sabit fiyatlarla Türkiye 1970 yılından bu yana Milli Gelirini ne kadar artırabilmiş ? Her yıl yüzde kaç oranında kalkınabilmiş ?

	Gelişme Hızı (%)
1970	4.8
1971	7.3
1972	9.6
1973	5.1
1974	3.7
1975	6.3
1976	9.3
1977	3.0
1978	1.4
1979	-0.7
1980	-2.3
1981	5.3
1982	3.7
1983	4.6
1984	7.8
1985	4.5
1986	7.5
1987	9.3
1988	1.5
1989	0.9
1990	9.7
1991	0.3
1992	5.9

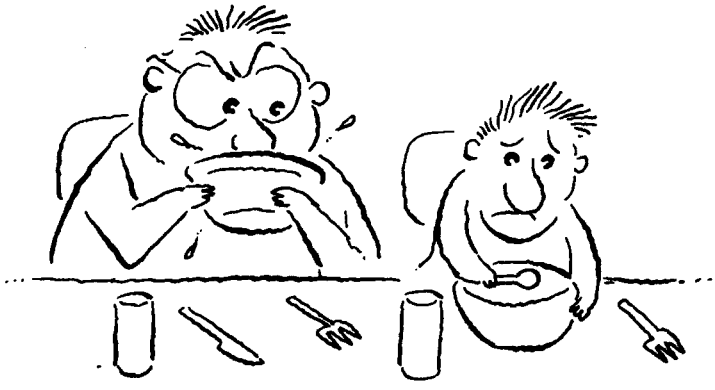

Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta şu :

- Ülkenin nüfusu her yıl % 2'nin üzerinde (yaklaşık % 2.5 oranında) arttığına göre Milli Gelir en az % 2.5 oranında (nüfus artışı oranında) artacak ki kişi başına gelir düşmesin... Yoksa kişi başına gelir daha da düşer... Ülke fakirleşir.
- Kalkınma hızının % 2.5'in altına indiği dönemlerde bu olmaktadır...

MİLLİ GELİRİ ARTIRMADIKÇA NE YENİ İŞ İMKÂNLARI ORTAYA ÇIKAR NE DE BATILILAR GİBİ TÜKETEBİLİRİZ ÜCRETLER YÜKSELMEZ..

Milli gelir pastası büyümeden, kişi başına düşen gelirin artması imkânsızdır. Bir şartla artar... Gelir dağılımı bozulur. Bazı insanlar hakkından az alırken, bazıları onların haklarını yer.
Eğer Türkiye'de kişi başına yıllık üretim 2 Bin Dolar iken, Avrupa ülkelerinde 20 Bin Dolar ise, bizden 10 katı fazla üretenlerle aynı yaşam şartları içinde olabilmemiz imkânsızdır.

İşçinin, memurun, emeklinin, ücreti maaşı ne kadar artar ? Bir yerlerden para bulunup ücretler maaşlar artırılsa, acaba onların geçim

şartlarında iyileşme olur mu ? Türkiye'de kamuoyu yanlış yönlendiriliyor... Sadece maaş ücret rakamlarına bakılıyor.

Halbuki sadece maaş ve ücretin artması ile geçim şartları düzelemez.

Geçim şartlarının düzelebilmesi üretim artışına bağlıdır. Hükümet, banknot matbaasında para bastırıp, memura, işçiye, emekliye dağıtınca onların durumu değişmez.

Fakat üretimi artırabilir ve artan üretimden memura, emekliye daha fazla pay dağıtırsa, istenen iyileşme olur.

Bütün mesele Türkiye'de üretimin yetersizliğindendir... Biz istediğimiz kadar çok ça-

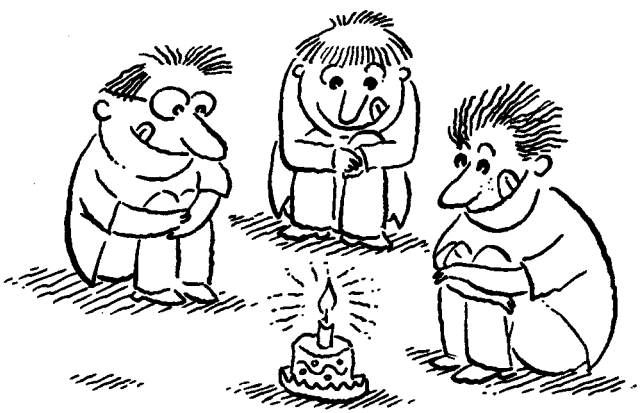

lıştığımızı, çok yorulduğumuzu söyleyelim... Rakamlar ortada... Türk insanı az üretebiliyor.

OECD'nin yayınladığı Türkiye raporuna göre, yıllık kişi başı üretim insanlarının birbirini yemekten başka şey yapmadıklarını sandığımız Yugoslavya' da bile bizim 2 katımız. Yunanlı bizim 4 katımız üretim yapıyor... Fransız bir Türkün yaptığı üretimin 13 katı, Alman 15 katı, Japon 17 katı üretim yapıyor.

Bizden 4 kat, 14 kat fazla değer yaratan insanlar da, tabii ki bu yarattıkları değerin karşılığı ile daha çok ücret alıyor, para kazanıyor ve tüketim yapıyor. Ellerine bizim insanımızın 4 katı, 14 katı daha fazla gelir geçiyor... Bu gelirle daha iyi yaşıyor... Daha çok otomobil, buzdolabı alıyor...

Onların hükümetleri daha iyi yol, daha iyi hastahane, daha iyi okul, daha modern hapishane yapıyor.

Biz ise, kişi başına düşen üretimdeki geriliğimizi unutup, onlar gibi yaşamak, onlar gibi tüketmek istiyoruz. "Bizim neden onlar kadar çok otomobilimiz yok ? Bizim hastahaneler neden iyi değil ?"

Unuttuğumuz şu : Onlar kadar tüketebilmek, onlar seviyesinde yaşayabilmek için, onlar kadar üretmek zorundayız.

Üretim artmadan maaşları, ücretleri artırarak durumumuzu düzeltmeye imkân yok.

Başka ülkelerde bir kişi, bir Türkün kaç katı üretiyor ? Rakamları görelim :

	Yıllık Kişi Başı Milli Gelir (ABD $)	**Türkiye'nin Kaç Katı Üretim ?**
İsviçre	27.581	21
Japonya	23.235	17
İsveç	21.546	16
Finlandiya	21.287	16
Norveç	21.241	16
Danimarka	20.926	16
Almanya	19.581	15
ABD	19.558	15
Fransa	17.002	13
Avusturya	16.448	12
Belçika	15.675	12
Hollanda	15.461	12
İtalya	14.430	11
İngiltere	14.413	11
İspanya	8.722	6
Yunanistan	5.241	4
Portekiz	4.265	3
Yugoslavya	2.664	2
Türkiye	1.305	1

(Bu tablo 1990 yılı Milli Gelir Rakamları kullanılarak OECD tarafından hazırlanmıştır.)

Eğer Türk halkı bu gerçeği yeterince görebilse, anlayabilse, her altı ayda bir ücret ve maaş tartışması yerine üretim tartışması gündeme gelir... Hükümetler üretimi artırmaya, daha çok artırmaya zorlanır.

Kamuoyu, KİT'lerin en kısa zamanda özelleştirilip, üretimin artırılması için baskı yapar. Özel sektör işletmeleri Borsa oyunlarındaki başarılarına, vurdukları vurguna göre değil, gerçekleştirdikleri bol ve sağlıklı üretime göre değerlendirilir.

Daha çok üretim yapan, daha çok insana iş bulanlara madalya verilir.

Tekrarda yarar var : Ancak ve ancak üretim arttığı sürece ücretin, maaşların gerçek anlamda yükselmesi, Türk insanının daha iyi yaşamasını sağlayacak reel gelirin çoğalması mümkün olabilir.

4.
BÖLÜM

KÂR-KATMA DEĞER-VERİMLİLİK denilen şeyler DAHA FAZLA İŞ DAHA FAZLA AŞ İÇİN NEDEN ÖNEMLİ

Dördüncü Bölümün Özeti

İşletmeler kâr etmedikçe yaşayamaz.

Ekonomide kârlılık oranı yeterli çizginin altına düşer ise yatırım yapılmaz.

İş imkânlarının daralmaması, daha çok iş imkânı yaratabilmesi işletmelerin yeterli kâr etmesine bağlıdır.

Yeterli kâr demek, ekonomideki alternatif yatırım alanlarınm tasarruf sahibine getirdiği net gelir ile ölçülü bir kâr demektir.

Devlet tahvilinin yıllık net %70-%90 gelir getirdiği bir ekonomide, işletmeler sermaye sahiplerinin yatırdıkları paraya %50 net kârdan az net kâr dağıtır ise yenileri kurulmaz. Kurulanlar gelişemez. Yaşayamaz.

Katma Değer ve Verimlilik gibi önemli göstergeler, günümüzde işletmelerin başarılarını, yaşama şanslarını izlemeye imkân vermektedir.

Katma Değer ve Verimlilik artmadan çalışanların gelirlerinin reel olarak artmasına imkân yoktur.

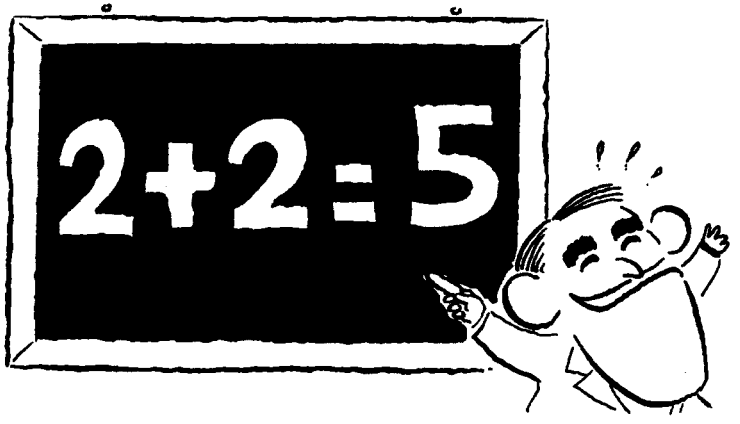

KÂR-KATMA DEĞER-VERİMLİLİK denilen şeyler DAHA FAZLA İŞ VE DAHA FAZLA AŞ İÇİN NEDEN ÖNEMLİ ?

Kâr sağlık işaretidir.
Kâr etmeyen işletme yaşamaz. Yaşayamaz.
Kâr etmeyen işletmenin işçileri işsiz kalır.
Kârlılığın olmadığı bir ekonomide yeni işyerleri açılmaz.
Sağlıklı ve yeterli kâr etmeyen işletmeler çalışanlarına daha iyi ücret ödeyemez.

Kâr sağlık işaretidir. Kâr etmeyen yatırım yaşamaz. Kâr etmeyen yatırım yeni iş yaratamaz. Yarattığı iş imkânları da bir süre sonra yok olur.

Kâr etmeyen yatırımı, işletmeyi devlet zoruyla, devlet yardımıyla yaşatmanın imkânı yoktur.

İster KİT olsun, ister özel sektör yatırımı olsun, kâr etmeyen yatırım, kâr etmeyen işletme er geç kapanmaya mahkumdur.

* * *

Sonra unutulmamalıdır ki, kâr etmeyen yatırımı, işletmeyi yaşatmak için devletin buraya akıtacağı para mutlaka halkın cebinden çıkacaktır. Bu para ya enflasyon olarak, ya vergi olarak çıkacaktır...

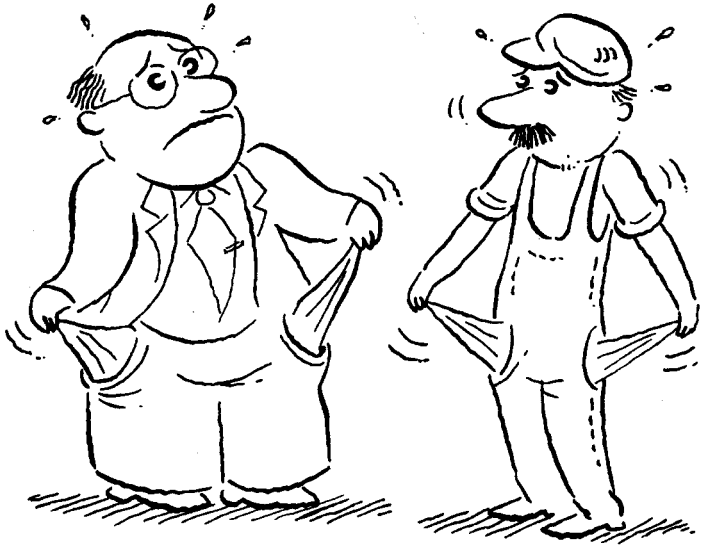

Bir işletme kâr etmelidir ki :

- Yaşasın, üretimini sürdürsün, yeni iş kapıları açsın.
- Çalışan işçilerinin ücretini ödesin, ücretlerini artırabilsin, vergi yükünü omuzlayabilsin.

* * *

Yatırımlarda, işletmelerde kâr ne demektir ?

Kâr, belli yatırıma, belli işletmeye bağlanan sermayenin fiyatı ödendikten sonra kalan net paradır.

Bunu bir örnek ile açıklayalım :

İki işletme var :
- Bunlardan birinin tamamı ödenmiş sermayesi 100 Milyon Lira. Kredi kullanmıyor.
- Öbürünün ödenmiş sermayesi 20 Milyon Lira. 80 Milyon Lira kredi kullanıyor.
- Faaliyet dönemi sonunda sermayesi 100 Milyon Lira olan işletme 20 Milyon Lira kâr etmiş...
- Sermayesi 20 Milyon Lira olan (ve yıllık %120 maliyet ile) 80 Milyon Lira kredi kullanan işletme 10 Milyon Lira zarar etmiş...

- Şimdi bu durumda hangi firma başarılı ?
- Bizde sadece kâr rakamına bakıldığından birinci firma başarılı sanılır. Ve genellikle ikinci firma suçlanır : "- Kredi kullanacağına özkaynağı artırsa, ortakları sermaye koysa idi, bu duruma düşmezdi"... Denilir...
- Yanlış... Çünkü sermaye "bedava", havadan gelen bir para değil ki...
- (Örneğimizdeki birinci işletmede 100 Milyon Lira ödenmiş sermaye en az devletin tahvil ve bonoya verdiği net faizin yarısı kadar gelir getirmeli, en az 35-45 Milyon Lira kâr etmeli idi. Halbuki 10 Milyon Liralık kâr gösterdiğine göre demekki başarısız...)
- Yatırım yapacak olan müteşebbis "alternatif yatırım alanları arasında seçim yaparak" tasarrufunu en fazla gelir getiren alana yatırma arayışında olur... Bu yarış ekonomiye sağlık getirir. Böylece en verimli alanlara yatırım yapılır...

Bu nedenle işletmelere konulan sermayenin her yıl, en az alternatif yatırım alanlardaki ölçüde bir gelir bekleyişi vardır.

- Günümüzde sermaye piyasasının gelişmesi, halkın hisse senedi sahibi olması, bu konuda bilinçlenmeye yardımcı oluyor... Hisse senedine

yatıran tasarruf sahibi bugün cazip bir gelir bekleyişinde olduğundan bu yatırımı yapıyor... Ona cazip gelir sağlıyacak ana kaynak, firmanın kârlılığıdır. Firmanın kârı o ölçüde olacak ki, sermaye olarak yatırılan paraya alternatif yatırım alanlarının (örneğin bankaların) verebildikleri gelir düzeyinde bir gelir imkânı ortaya çıkabilsin.

* * *

Bu işin birinci yönü... Bir de öbür yönü var... İşletmelere sermaye değişik zamanlarda konulur... Enflasyon nedeniyle sermayenin cari değeri ile,

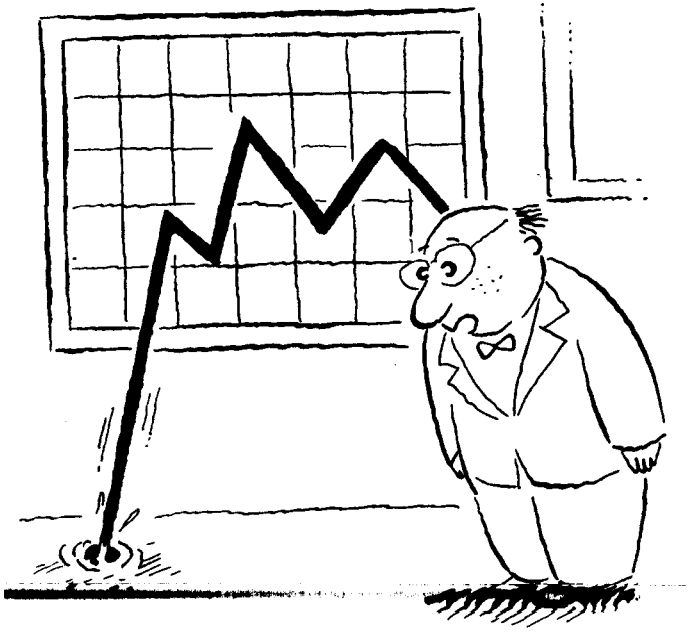

belli bir zaman sonraki değeri arasında büyük fark ortaya çıkar...

- Örneğin, bundan 20 yıl önce 1 Milyon Lira ser - maye ile bir tekstil fabrikası kurulabilirdi... Varsayalım ki, bu fabrika hala 1 Milyon Lira ödenmiş sermaye ile faaliyetini sürdürüyor. Ve de faaliyet dönemini 50 Milyon Lira kâr ile kapamış... Acaba bu fabrika çok mu kâr etmiş ?

- Bundan 20 yıl önce ABD Doları 14 Lira idi. 1 Milyon Türk Lirası ile 71 Bin Dolar alınırdı. Yirmi yıl öncenin cari para birimiyle tasarruf sahiplerinin sermaye olarak koydukları 1 Milyon Türk Lirasının bugünkü karşılığı 570 Milyon Liradır. 1992 yılı değeri ile 570 Milyon Liralık bir sermaye yatırımının yılda 50 Milyon Lira kâr etmesi yetersizdir...

* * *

Bazıları diyebilir ki :

- Eeeeee... Ne yapalım işletme de o kadar kâr etmesin... Eğer bu böyle söylenir, böyle düşünülür ise, yatırım yapılmaz... İşletmeler yaşamaz... Yaşayamaz...

TÜRKİYE'DE İŞLETMELER YETERLİ ÖLÇÜDE KÂR SAĞLIYOR MU ?

Kârın yeterli olup olmamasının ölçüsü, paranın alternatif yatırım alanlarının getirisidir.

Bir ülkede Devlet vergisiz % 60 - % 70 net faiz ile tahvil satıyor ise tasarrufların sanayi yatırımlarından kaçmaması, yatırımların artması, daha çok iş imkânı yaratılabilmesi için, yatırımların belli bir süre sonra % 50 den az olmayan ölçüde kâr vermesi beklenir.

Kâr bu oranın altına düşerse, para sanayi yatırımlarından kaçar.

Türkiye'de büyük özel sanayi kuruluşlarının brüt özsermaye kârları (vergiden önceki kârların

kârları) 1989 yılında % 39, 1990 yılında % 37, 1991 yılında % 25'dir.
Türkiye'de enflasyonun yükseldiği yıllarda özel sektör ve kamu sektörünün kârlılığı düşmüştür.

Bir işletmenin kârlılığı 3 farklı ölçü ile değerlendirilir :

a) Satış kârlılığı = bilanço kârı / satış hasılatı.
b) Özsermaye kârlılığı = bilanço kârı / özsermaye
c) Aktif kârlılığı = bilanço kârı / toplam aktifler

Bu üç ölçüye göre, Türkiye'nin kamu ve özel sektöre ait 500 Büyük Sanayi kuruluşunun satış özsermaye ve aktif kârlılık rakamları verilmektedir.

500 BÜYÜK FİRMADA KÂR ORANLARI

	Satış Kârlılığı (%)			Özsermaye Kârlılığı (%)			Aktif Kârlılığı (%)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
1980	4.80	10.47	7.28	16.16	50.69	28.26			
1981	3.81	8.22	5.75	22.04	42.87	31.73			
1982	5.49	6.47	6.01	25.28	37.55	31.12	4.79	9.38	6.66
1983	4.42	6.88	5.66	17.97	31.00	24.18	3.97	9.31	6.11
1984	6.45	6.99	6.70	20.59	30.69	24.49	7.94	9.57	8.65
1985	10.77	6.05	8.59	26.82	33.56	28.70	9.95	9.02	9.62
1986	7.80	6.09	6.92	19.63	35.29	24.59	6.74	8.77	7.53
1987	7.08	9.06	8.16	18.52	54.40	30.89	5.87	13.04	8.81
1988	6.33	8.46	7.47	16.78	46.37	27.39	5.29	12.28	8.08
1989	4.36	7.78	6.26	10.12	38.97	20.74	3.82	12.23	7.29
1990	0.94	7.49	4.67	2.34	36.99	16.18	0.84	11.47	5.46
1991	-11.96	4.82	-2.27	-44.45	24.79	-10.03	-11.26	7.47	-2.76

Tablodaki rakamları özetleyelim :

- 1991 yılında 500 Büyük Sanayi Kuruluşu, ortalama olarak yatırılan sermayenin % 10'u dolayında zarar etmiş.

Özel sektöre ait kuruluşlarda sermayeye göre ortalama kârlılık % 24, Kamu kuruluşlarında sermayeye göre zarar ortalama % 44. Neticede ortalama %10 zarar rakamı çıkıyor.

Şimdi düşününüz... Bu işletmelere konulan sermaye kaç yıl öncenin cari fiyatı ile konulmuş...

Buna rağmen netice ortada...

- Acaba bu durum 1991 yılının özel şartlarında mı ortaya çıkmış ? 1980 yılından buyana ortalama kârlılık oranlarına bakıyoruz, %30' un üzerine çıkan sene yok... Onbir yılın ortalama

kârlılığı 500 firmada % 23, özel sektörde % 38, Kamu işletmelerinde %12...

Tekrar hatırlatırım. Bunlar Türkiye'nin en başarılı en büyük 500 firması.

- Satışlara göre kârlılığa bakıyoruz. Satış fiyatlarının ortalama % 5.9'u oranında bir kâr sözkonusu.
- Aktif kârlılığına, (firmaların sahip oldukları tüm varlıklara göre ne kadar kâr ettiklerine) bakıyoruz:

Dokuz yılın ortalaması % 6.5.

Tesbitimizi açık yapmak zorundayız...

- Enflasyonun % 4'lerde, faiz oranlarının % 7'lerde seyrettiği sanayileşmiş ülkelerde, bir firmanın sermaye kârlılığının % 5 - % 7 olması yeterlidir. % 8'lik bir kâr başarıdır...
- Fakat dikkat ediniz sanayileşmiş ülkelerde sermaye kârlılığı % 5'de olsa % 7'de olsa oralarda enflasyon % 4 veya altında.

Sermaye kârlılığı enflasyonun üzerinde.

Bu hesapla Türkiye'de sermaye kârlılığının enflasyonun üzerine çıkması % 60 lardan fazla ol-

ması gerekir ki, sanayie yatırım yapanlar para bağlayanlar mutlu olsun. Yatırımı devam etsin.

Enflasyonun on yıl % 60 dolayında seyrettiği, % 60 enflasyonun normal sayıldığı bir ekonomide, Devletin % 70 - % 90 net yıllık faiz ile tahvil bono sattığı bir ekonomide, özsermaye'ye göre kârlılığın oniki yıl ortalamasının % 23'lerde dolaşması yatırımcıyı cezbetmez. Yatırımları teşvik etmez. Tersine paranın yatırımdan kaçmasına neden olur.

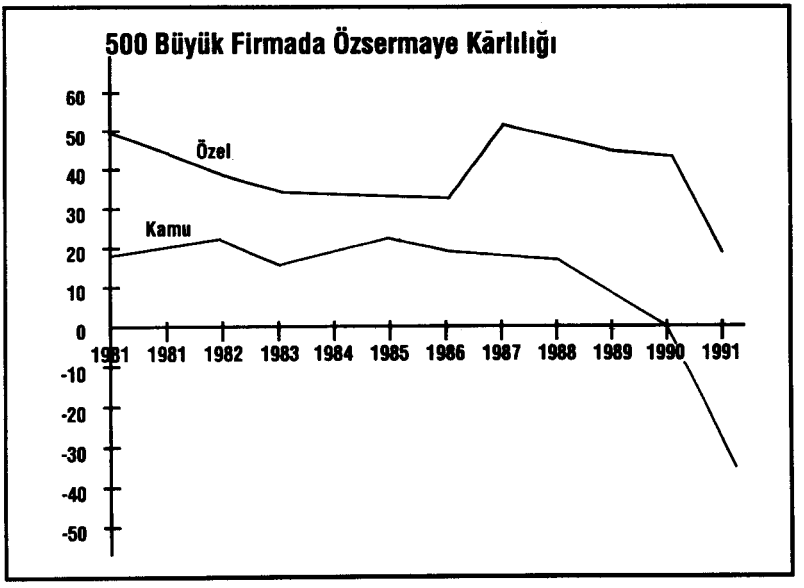

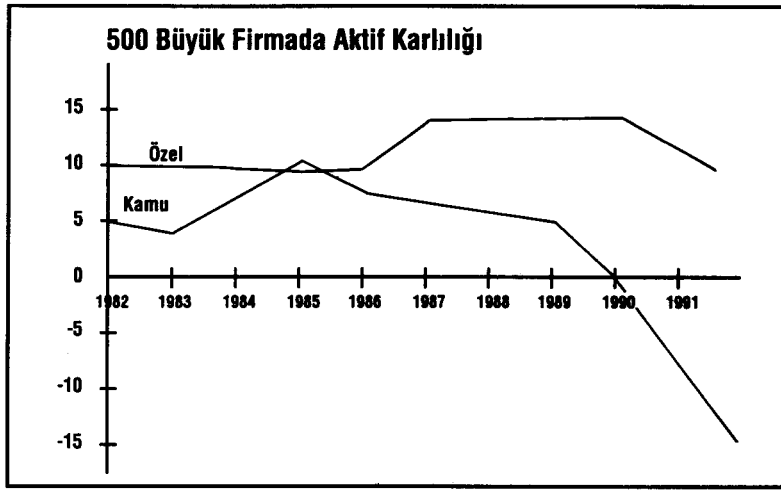
500 Büyük Firmada Aktif Karlılığı
15
10
5
0
-5
-10
-15
Özel
Kamu
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991

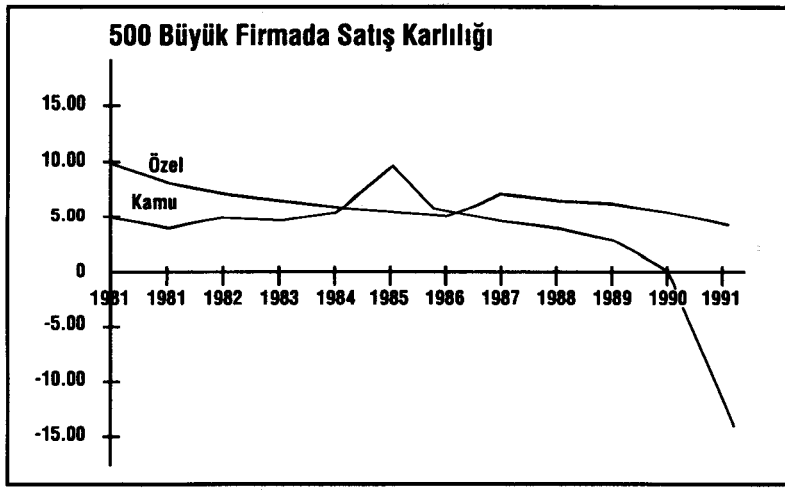
500 Büyük Firmada Satış Karlılığı
15.00
10.00
5.00
0
-5.00
-10.00
-15.00
Özel
Kamu
1981
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991

İŞ YARATMANIN GÜÇLÜLÜĞÜ İŞ YARATMANIN PAHALILIĞI

Bugünkü şartlarda "emek yoğun" projeleri yaşatmak imkânı çok azdır. Dünya pazarında mal satabilmek için, tarımda, sanayide, ekonomik boyutda, ileri teknoloji kullanan işletmelere ihtiyaç vardır.

Bu tip işletmelerde bir kişiye iş imkânı yaratmak önemli yatırım ister.

1992 yılı şartlarında Türkiye'de ihracata dönük büyük sanayi işletmelerinde bir kişiye iş imkânı yaratabilmenin faturası, 1.5 Milyon Dolar (1.2 Milyar Türk Lirası) dır.

Genel olarak imalat sanayiinde bir kişinin istihdamı için ortalama 510 Milyon Lira yatırım gerekmektedir.

Kim istemez daha çok insana iş imkânı yaratmayı... Ancak bu o kadar kolay bir şey değil...

Tarımdan, sanayie, enerjiden, hizmet sektörüne kadar her alanda bir işçiye daha iş imkânı açabilmenin bir külfeti var...

İşi basitleştirelim...

Bahçe kazmak için bir işçi çalıştıracak işverenin bile kazma kürek satın alması gerekir...

Bir terzi çırağı çalıştıracak işverenin bir dükkân tutması, bir dikiş makinesi, bir ütü satın almasına ihtiyaç vardır.

Bir tornacının yanında bir iş imkânının açılabilmesi için, işverenin bir dükkânının olması, bir torna tezgahı satın alması, alet, edavat için para harcaması zorunludur.

Bugün ticaretde bile bir kimseye iş açabilmek için bir yatırım zorunluluğu vardır.

İş ciddileştikçe, ülkeler geliştikçe, insanlara düzenli, güvenilir işyerleri açmanın faturası da büyür.

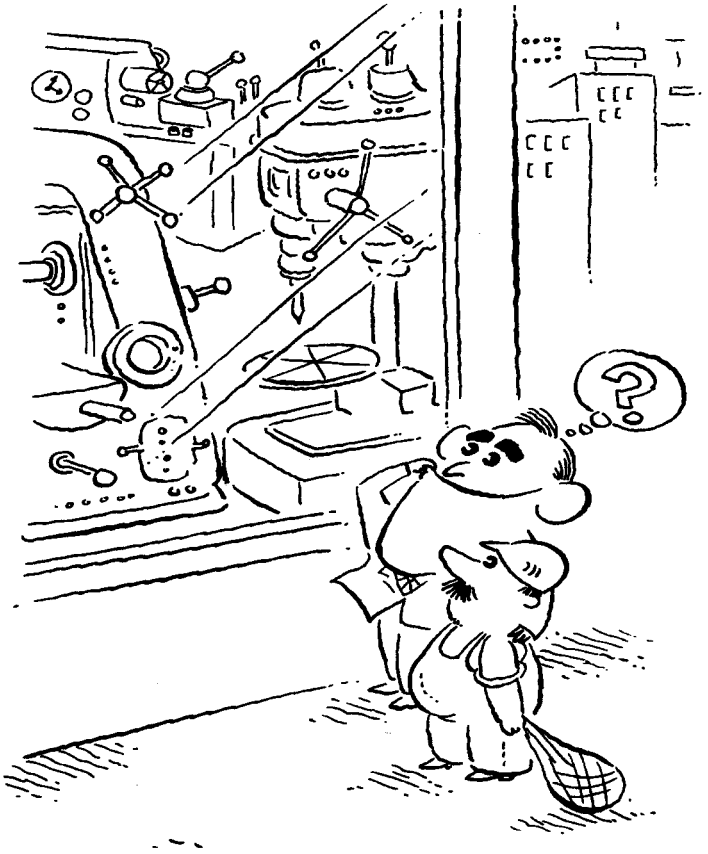

Örneğin bugün Türkiye'de dış pazarda satılabilecek ileri teknolojiye dayalı, sentetik endüstriyel iplik üreten orta bir boy tesis kurup, 200 kişiye iş imkânı yaratabilmenin faturası 300 Milyon Dolardır.

Demek ki, bugün Türkiye'de dış pazarda rekabet şansı olan bir tesisde bir işçiye iş kapısı açmak için 1.5 Milyon Dolar (Dolar 10 Bin Liradan 1.5 Milyar Türk Lirası) yatırıma ihtiyaç vardır.

Devlet teşvike layık görülen projelerle ilgili bilgileri zaman zaman yayınlar.

1992 Yılı Ocak - Haziran ayları arasmda Devlet tarafından teşvike layık görülen 630 proje ile ilgili bilgilere göre,

- Bir işçiye iş imkânı yaratabilmek için, tarım, madencilik, imalat, enerji ve hizmet sektörlerinde ortalama 338 Milyon Liralık yatırım gerekmektedir.
- Sanayi sektöründe bir işçiye iş imkânı yaratmak için gerekli yatırım tutarı 354 Milyon Liradır.
- Unutmayınız, yatırım için parayı bulmanın önünde ve ardında da bir sürü iş vardır :

- Önce iyi bir proje seçimi yapılacak. Proje iyi olacak. Teknoloji, yatırımm büyüklüğü iyi seçilelecek. Yer seçimi isabetli yapılacak. İşin ehli insanlar bulunacak.
- Sonra para bulunacak.
- Para akıllı harcanıp, yatırım zamanında tamamlanacak.

- Sonra işçiler eğitilecek.
- İşçi - işveren ilişkileri düzenli kurulacak.
- Mal çıkacak.
- Çıkan mal, kalite ve fiyat yönünden pazarda satılabilecek.
- Satılan malın geliri, yatırılan paranın faturasını, işçi ücretlerini, hammadde, enerji girdilerini, işletme masraflarını, krediyi, faizi karşılayacak...
- İşletme ayakta kalacak. Yaşayacak. Büyüyecek...

Görüyorsunuz ki, " aç bir iş yeri, üç beş kişiye iş imkânı yarat..." demek ile iş bitmiyor...

Bunu söylemek kolay, yapmak çok ağır bir iş...

BİR KİŞİLİK İSTİHDAM İÇİN GEREKLİ YATIRIM
(Milyon TL.)

Bölgeler	**1992**	**1991**	**Değ. (%)**
Marmara	493.3	215.8	128.6
İç Anadolu	346.7	308.1	12.5
Ege	353.5	294.5	20.0
Akdeniz	473.8	250.5	89.1
Karadeniz	385.7	159.9	141.2
Doğu Anadolu	360.4	174.5	106.5
Güneydoğu Anadolu	749.2	247.8	202.3
Birden Çok Böl.Kap.	499.9	116.5	329.1
Toplam	**441.5**	**221.5**	**99.3**

BİR KİŞİLİK İSTİHDAM İÇİN GEREKLİ YATIRIM (Milyon TL.)

Sektörler	1992	1991	Değ.(%)
Tarım	584.2	197.8	195.3
Madencilik	539.9	378.8	42.5
İmalat	510.6	192.9	164.7
Enerji	8.716.4	6.723.4	29.6
Hizmetler	306.5	256.1	19.7
Toplam	**441.5**	**221.5**	**99.3**

ÜRETİM YETERLİ Mİ ?

Katma Değer, işletmelerin mal ve hizmete ekledikleri gerçek değeri gösterir.

Katma Değer artışı üretimdeki başarının göstergesidir.

Katma Değer arttıkça işletmelerde çalışan işçinin geliri artar.

Yeni iş imkânları yaratmak için kaynak oluşur.

Son yıllarda reel net Katma Değer kamu sektöründe düşme eğilimine girmiştir. Özel sektördeki artış, toplam ekonominin Katma Değer artışı hızının menfiye dönmesini önleyememektedir.

Katma Değer büyümez iken, tersine azalırken, Katma Değer içinde işçilik payının büyümesi, işçinin reel gelirinin artmasını önleyen, yeni iş imkânları yaratılmasını engelleyen en önemli faktör olmuştur.

Katma Değer, üretimdeki başarının göstergesi sayılıyor.

"Katma Değer" kavramı :

1) Maaş ve Ücretler
2) Ödenen Faizler
3) Ödenen Kira
4) Kâr
kalemlerinden oluşuyor.

Kaba anlatım ile, üretimin her safhasında, üretim için giren mallar ile üretim sonucu çıkan malın fiyatları arasındaki farka Katma Değer diyorlar.

Katma Değer, üretimin her safhasında yaratılan değerdir.

Bir örnek verelim : Ayakkabı üreten bir kimse, 10 ayakkabıyı 3 Milyon Liraya sattı.

Bu kişi sattığı 10 ayakkabı için kösele, iplik, deri, boya, çivi satın almıştı. Bunlar üretimin girdileri idi. Girdilere 1 Milyon Lira ödemişti. Bunu satış fiyatından düşünce, kundura üreticisinin 2 Milyon Lira Katma Değer yarattığı ortaya çıkar...

Fakat kundura üreticisinin yarattığı 1 Milyon Liralık Katma Değerin tamamı onun cebine girmez. Bundan kira öder. Kullandığı kredinin faizini öder. Yanında çalışan işçilerin ücretini öder... İşte bütün bunlardan sonra cebinde kalan para kârdır.

Kâr miktarını, Katma Değer içinden ücretin, faizin, kiranın aldığı pay büyütür veya küçültür.

(Amortisman da Katma Değerin bir unsurudur ve de önemli bir unsurudur ama, kaba hesaplamalarda dikkate alınmıyor.)

Milli Gelir, bir yılda ülkede üretilen mal ve hizmetlerin parasal değeridir diyorlar ya... İşte Milli Gelir hesapları da "Katma Değer" üzerinden yapılıyor...

Eğer böyle yapılmasa ülkede üretilen her mal ve hizmetin fiyatı çift sayılır.

Yukarıdaki kunduracı örneğine dönelim... Eğer kunduranın üretiminde kullanılan derinin, ipliğin, çivinin, köselenin değerlerini, kunduranın satış fiyatından düşmeyip, hepsini tek tek, başlı başına, müstakil bir değer olarak toplamaya kalkarsak, 1 Milyon Liralık malzeme bedeli + 3 Milyon Lira

emek, kira ve kâr payı içinde satış bedeli = 4 Milyon Liralık toplam bir değer otaya çıkar... Halbuki 1 Milyonluk malzeme bedeli, 3 Milyonluk kundura fiyatının zaten içindedir...

* * *

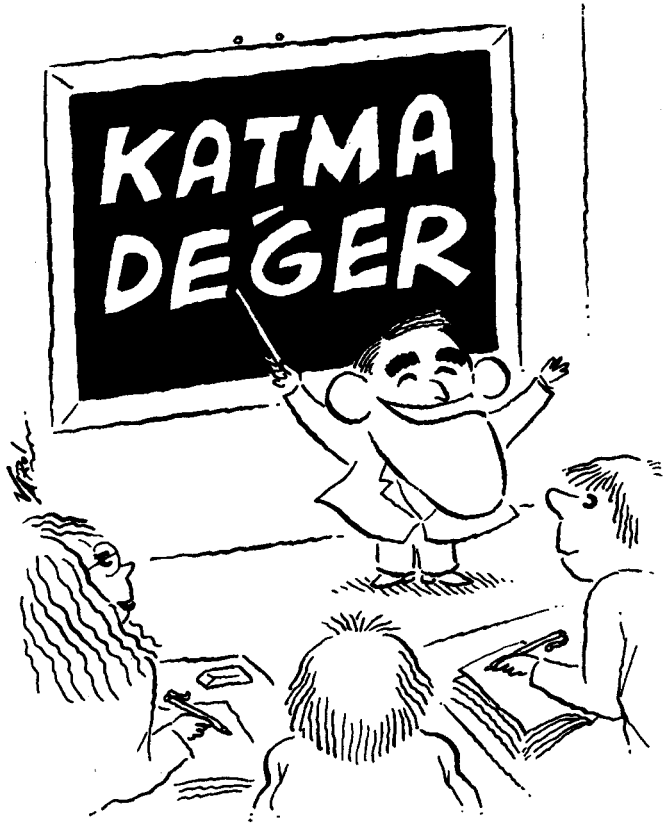

Bana anlatılanlardan özetleyerek size aktardığım bu açıklamalardan sonra, bakalım, Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşunun yarattıkları Katma Değer sabit fiyatlarla 1984 yılından buyana nasıl artmış :

REEL NET KATMA DEĞER BÜYÜME ORANI (%)

	Toplam	Kamu	Özel
1984	8.4	14.0	4.9
1985	14.4	33.4	-1.3
1986	10.8	-3.5	26.6
1987	30.2	36.5	24.5
1988	1.9	13.3	-5.3
1989	-0.9	-3.5	2.1
1990	2.3	-11.3	13.5
1991	-1.4	-19.0	12.2

Görüyorsunuz ki, kamu sanayi kuruluşları son üç yıldır Katma Değer yaratamıyor... Ekonomiye bir şey katmıyor... Ekonomiyi kemiriyor. Yiyor... O kadar çok sömürü çizgisine girmişler ki, özel sektörün yarattığı Katma Değeri bile emip, yutar durumdalar...

Bir ülkenin 500 büyük sanayi kuruluşu ne işe yarar ?

Üretmeye ?

Bakıyoruz, 1988'de katma değer artışı % 1.9, 1989'da eksi % 0.9, 1990 yılında % 2.3 oluyor.

Derken 1991 yılında tekrar eksi % 1.4...

Katma Değer artacak, Katma Değer büyüyecek ki,
- Önce çalışan işçinin reel geliri artsın.
- Sonra daha fazla iş imkânı yaratılabilsin.

Halbuki, Türkiye'de son on yıldır Katma Değer artmıyor.

Katma Değer artmadığı için reel geliri artamayan işçiler, gelir artırmak için, bu kere Katma Değer içindeki paylarını (Katma Değerden aldıkları payı) zorla yükseltiriyorlar.

Bakınız, ücretin Katma Değer içindeki payı son on yılda nasıl artmış ?

ÜCRET/NET KATMA DEĞER (%)

	Toplam	Kamu	Özel
1982	52.6	66.4	42.3
1983	55.5	74.9	42.7
1984	46.4	57.5	38.2
1985	40.4	41.3	39.4
1986	37.9	44.3	32.6
1987	34.4	40.5	29.4
1988	33.5	35.4	31.8
1989	46.6	55.5	39.1
1990	59.9	76.0	48.5
1991	82.3	130.4	55.8

Bu gelişmelerin sonucunda çok acayip, çarpık bir düzen ortaya çıkıyor.

- 1991 yılı sonuçlarına göre 500 Büyük Firma içine giren kamuya ait 86 büyük sanayi kuruluşunda maaş ve ücretler, katma değerin üzerine çıkmış(% 130'u dolayında). Katma Değerin % 68' i oranında da faiz yükü dikkate alındığında, 1991 yılmda kamuya ait 86 büyük kuruluşu yaratabildikleri Katma Değerin iki katı içeri girdikleri görülüyor.
- 1991 yılında 414 büyük özel sektör sanayi kuruluşunun Katma Değerleri içinde maaş ve ücretlerin payı % 55, faizin payı % 30, Katma Değerin % 12.5' u da bu kuruluşların kârını teşkil etmiş.
- 1983 yılında maaş ve ücretlerin payı % 42, kâr payı % 26 imiş. Demek ki, Katma Değer, 1983 yılından buyana istenen ölçüde artmadığı halde, yapısı değişmiş. İçinde, maaş ve ücretin payı artarken, kârın payı azalmış.

500 BÜYÜK FİRMANIN YARATTIĞI NET KATMA DEĞERİN, ÜRETİM FAKTÖRLERİNİN PAYLARINA İSABET EDEN KISIMLARI İTİBARİYLE DAĞILIMI

500 Büyük Firma

	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Maaş ve Ücretler	55.5	46.4	40.4	37.9	34.4	33.5	46.6	59.9	82.3
Ödenen Faizler	28.9	22.2	24.6	37.9	38.2	43.9	35.0	30.5	44.0
Ödenen Kiralar	0.4	0.4	0.5	0.5	0.4	0.3	0.4	0.4	0.8
Kâr	15.2	31.0	34.5	23.7	27.0	22.3	18.0	9.2	-22.1
(Milli gelir anlamında) (Net) Katma Değer	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Özel Büyük Firmalar

	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Maaş ve Ücretler	42.7	38.2	39.4	32.6	29.5	31.8	39.1	48.5	55.8
Ödenen Faizler	29.9	33.1	36.2	45.1	35.1	38.4	30.4	24.8	30.7
Ödenen Kiralar	0.5	0.7	0.7	0.7	0.5	0.5	0.5	0.5	1.0
Kâr	26.9	28.0	23.7	21.6	34.9	29.3	30.0	26.2	12.5
(Milli gelir anlamında) (Net) Katma Değer	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kamu Kuruluşları

	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Maaş ve Ücretler	74.9	57.4	41.3	44.3	40.5	35.4	55.5	76.0	130.4
Ödenen Faizler	27.5	7.4	14.6	29.4	41.9	50.1	40.4	38.4	68.4
Ödenen Kiralar	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.3	0.4
Kâr	-2.6	35.1	43.9	26.1	17.4	14.3	3.9	-14.7	-99.2
(Milli gelir anlamında) (Net) Katma Değer	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bütün bunlar neden önemli ?

Şunun için önemli : Ekonomi böylece kilitleniyor...

- Üretim artmıyor. Ülke gelişmiyor...
- Yatırım yapılmıyor.

Sonuçda çalışan sayısı büyümüyor... Yeni iş kapıları açılmıyor... Tersine kapanıyor...

Bakınız size 500 büyük sanayi kuruluşunda 1981 yılından buyana her yıl çalışan sayısı ne olmuş ? Ne oranda artmış veya eksilmiş. O rakamları vereyim :

	ÇALIŞAN SAYISI BÜYÜME ORANI (%)		
	Toplam	**Kamu**	**Özel**
1981	-3.5	-6.9	1.4
1982	-1.6	-7.8	6.6
1983	22.5	33.0	10.6
1984	-4.6	-8.8	1.1
1985	8.1	13.5	1.5
1986	2.1	0.4	4.5
1987	1.1	-2.6	5.9
1988	5.3	6.2	4.1
1989	2.0	0.3	4.2
1990	-1.8	-3.9	0.7
1991	-3.2	-1.2	-5.5

500 Büyük Sanayi kuruluşunda çalışanlar kaç kişi ki, sayıları bir türlü artmıyor ?

1991 yılında 680 Bin kişi....

500 Büyük Firma 680 Bin kişi çalıştırıyor. Amerika'da General Motors firmasında 756 Bin kişi çalışıyor.

Amerika'da 500 büyük kuruluşta 12 Milyon işçi çalışıyor.

Türkiye'de en fazla işçi çalıştıran kuruluşlar şunlar:

Tofaş	6.540
Oyak-Renault	4.865
AEG Profilo	4.430
Arçelik	3.700
Bossa	3.603
Sasa	3.377
Vestel	3.107
Güney Sanayi	2.904
Bekoteknik	2.613

Size ABD'de bazı kuruluşların çalıştırdıkları işçi sayısını vereyim de bir mukayese yapınız :

General Motors	756 Bin
IBM	344 Bin
Pepsi Cola	338 Bin
Ford	332 Bin
General Electric	284 Bin
United Technologies	185 Bin
Philip Morris	166 Bin
Boeing	159 Bin
Eastman Kodak	133 Bin
Du Pont	133 Bin
Chrysler	126 Bin
Digital Equipment	121 Bin
Westinghouse Electric	113 Bin
Sara Lee	110 Bin
Xerox	109 Bin
Mcdonnell Douglas	109 Bin
General Mills	108 Bin
Motorola	102 Bin
Exxon	101 Bin
Goodyear	99 Bin

ABD'de 500 Büyük Sanayi Kuruluşunda 12 Milyon işçi çalışıyor.

VERİMLİLİK NEDEN ÖNEMLİ ?

Dünya ülkeleri arasında işçi ücretleri karşılaştırması yapılırken birim ücret mukayesesini verimlilikle birlikte yapmak şarttır.

Verimi düşük bir ucuz işçinin, verimi ve ücreti yüksek bir işçiden daha pahalı olduğu bir gerçektir.

Türkiye'de sanayi işletmelerinde zaten düşük olan verimin dünya ölçülerine çıkamadığı, beklenen ölçüde artmadığı görülmektedir.

Türkiye'de genellikle işçi ücretlerinin düşüklüğünden sözediliyor... "Türkiye'de işçilik ücreti çok düşük... Türkiye yerli ve yabancı yatırımcılar için bir cennet..." denir.

***

Günümüzde ücretin düşüklüğü, çalışma süresi birşey ifade etmiyor... Bunların ötesinde önem kazanan verimlilik.

Bunu bir örnek ile açıklayalım :

- Japonya'da işçi ücretleri Amerika'ya göre düşüktür.
- Çalışma saatleri daha uzundur.
- Japon işçisi, çalıştığı müesseseye bağlıdır. Disiplinlidir.

Honda firması, Amerika'da bir otomobil fabrikası kurdu. İşçiler Amerikalı, yönetici Amerikalı... Teknoloji Japon. Parçaların bir kısmı Japonya'dan geliyor.

Bir de ne görsünler :

- Amerika'da üretilen otomobillerde, otomobil başı maliyetde işçilik payı daha ucuz.
- Böylece Amerika'da yapılan Honda otomobilin Japonya'ya gönderilip Japonya'da satışı kârlı.
- Çünkü Amerikan işçisi Japon işçisinden daha fazla ücret almasına daha kısa süre çalışmasına

rağmen, çok verimli. Neticede birim başı işçilik yükü azalıyor.

* * *

Acaba Türkiye'de işçimizin verimliliği ne ölçüde?

Bugüne kadar maalesef hiçbir kuruluş ortaya çıkıp, Türk işçisinin verimliliğini başka ülke işçileri ile karşılaştırmadı.

Bırakınız başka ülkelerle karşılaştırmayı, yıllar itibariyle verimlilik artışını izleyecek bilgiler bile yok.

İktisatçı Prof. Dr. Süleyman Özmucur, Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşunun rakamlarını 1991 yılı fiyatlarına dönüştürmüş.

Sonra bu sabit fiyatları kullanarak, iş gücü verimliliğindeki değişimlerin hesabını yapmış.

Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşunun 1991 yılı fiyatlarıyla Net Kâr Değer rakamlarını, çalışan işçi sayısına bölerek bir verimlilik göstergesi çıkarmış.

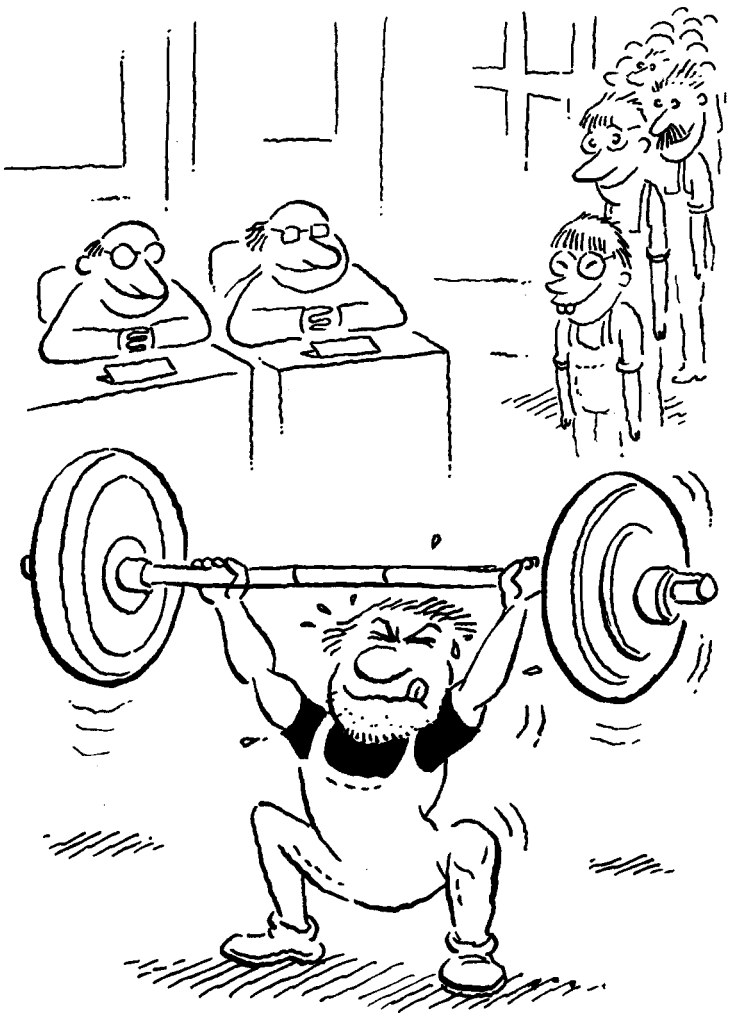

Bu gösterge şöyle :

500 BÜYÜK SANAYİ KURULUŞUNDA İŞGÜCÜ VERİMLİLİĞİ
(1982 Yılı Kamu ve Özel Toplamı 100 esası ile)

	Kamu Sanayi Kuruluşu	Özel Sanayi Kuruluşu	Toplam Sanayi
1982	78.6	124.3	100.0
1983	54.7	113.8	79.7
1984	68.3	118.1	90.7
1985	80.4	115.0	95.0
1986	77.2	139.3	104.0
1987	108.3	163.8	133.4
1988	115.7	149.1	130.6
1989	111.3	146.1	127.2
1990	102.7	164.8	131.7
1991	84.2	195.7	135.0
Ortalama	**88.1**	**143.0**	**112.7**

1982-1991 Yılları arasında kamu ve özel sektör birlikte ele alındığında ortalama verimlilik artışı % 12.7 olarak görülüyor.

Aynı dönemde özel sektör sanayi kuruluşlarında verimlilik ortalama % 43.0 oranında artmış. Fakat başlangıçtan buyana kamu sanayi kuruluşlarında verimlilik çok düşük olduğundan ortalama rakam aşağı iniyor.

1982 Yılında toplam ortalama verimlilik göstergesi 100 iken, özel sektör verimliliği 124.3, kamu sanayi kuruluşlarının verimliliği 79.6 imiş.

1991 Yılında toplam verimlilik göstergesi 135.0 endeks rakamına ulaşmış. Özel sektör verimliliği 124.3'den 195.7'ye tırmanmış. Buna karşın kamu sanayi kuruluşlarında 1982 yılında 78.6 olan verimlilik endeksi 1991 yılında hala % 84.2 oranında dolaşıyor. 1989 yılında artış gösteren kamu sanayi kuruluşlarındaki verimlilik 1990'da gerilemeye başlamış. 1991'de gerileme büyük boyutlara çıkmış.

BUGÜN DÜNYA PAZARINDA BAŞARI BİR YANA YAŞAMAK BİLE VERİME BAĞLI

Bugün dünyada sanayileşmiş ülkeler "verimlilikteki başarılarına dayalı" bir rekabet içinde.
Kim verimlilikte başarılı ise o mal satabiliyor.
Verimli işçiye daha yüksek ücret ödeme imkânı ortaya çıkıyor.

Eskiden ülkeler top ve tüfekle savaşırdı.

Bugün ülkeler arasındaki savaşın ilahı "verimlilik"...

Eskiden ticaret savaşlarında "işçi ücretinin ucuzluğu" ağırlık taşırdı. Bugün "işçi ücretinin" tek başına bir şey ifade etmediği anlaşıldı...

Eskiden Japonya "fedakar ve ucuz işçisinin gayreti ile" Amerika'yı yeneceğini sanırdı... Bugün Amerikan mallarına kapılarını kapıyor. Çünkü, Amerika "pahalı işçisinin verimini artırarak" Japonların "fedakar ve ucuz işçisi" nden daha ucuza, daha kaliteli üretim yapma becerisini gösteriyor.

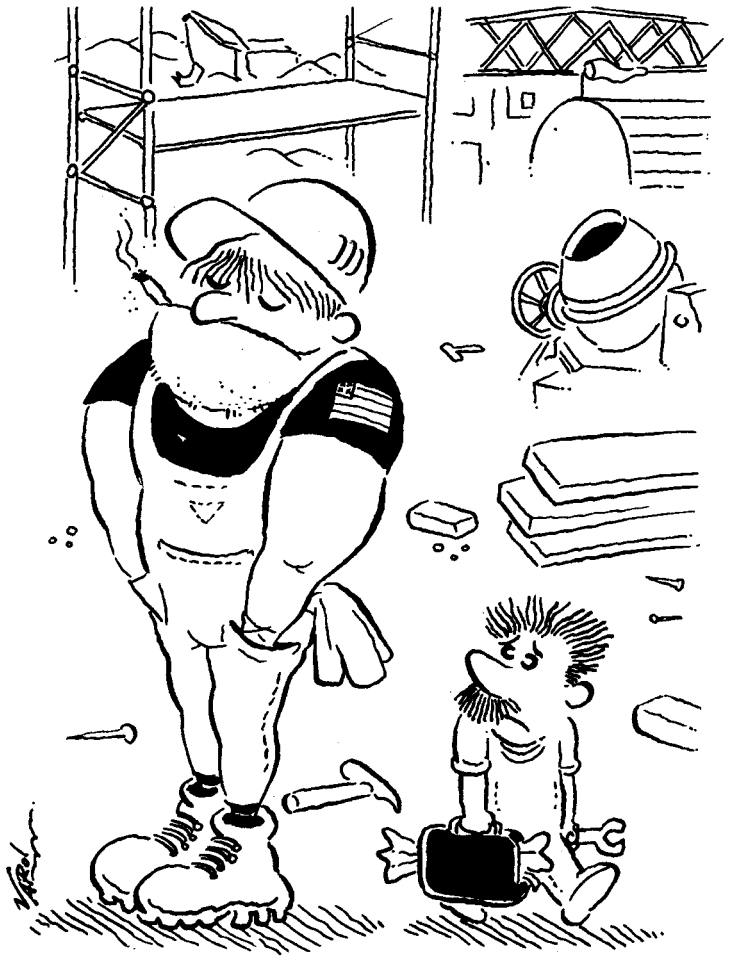

Bu konu çok önemli onun için size yabancı dergilerde yayınlanmış bilgilerden bir kaç rakamı vereyim.

Önce bir işçinin ortalama yarattığı değerden (işçilik prodüktivitesinden) sözedeyim.

Bakınız 1990 yılında Dünya sanayi devletlerinde bir işçinin yılda gerçekleştirdiği üretim değeri ne kadar, Türkiye'de ne kadar :

İşçi Başına Üretim (İşgücü Verimiiiiği)
(Bir işçinin üretiminin Bin A.B.D. Doları olarak değeri)

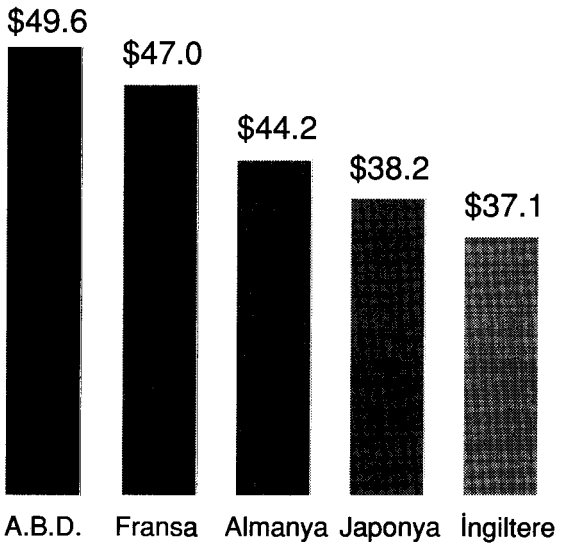

Kaynak: Mc Kinsey Global Institue

Amerikan işçisi 1990 yılında 49.6 Bin Dolarlık üretim gerçekleştirmiş. Türk işçisi 9.298 Dolarlık üretim gerçekleştirmiş... O da çalışıyor, bu da çalışıyor... (Bunlar Nominal Değerlerdir)

Ancak burada "Sezar'ın hakkını Sezar'a işçimizin hakkını işçimize vermek gerekir..."

İşçinin yıllik veriminde tek faktör, onun becerisi, çalışma disiplini değildir. Sanayi yatırımlarının büyüklüğü, teknoloji, çalışma ortamı, eğitim gibi onun dışındaki faktörlerin de büyük payı bulunur...

Bakınız 1992 yılı Ekim ayında Fortune dergisinde yayınlanan bir mukayeseye göre, Amerika'da Verimlilik (Prodüktivite) 100 iken, diğer sanayi ülkelerinde ne imiş ?

Amerikan, Japon ve Alman İşçisinin Verimliliği Arasındaki Fark
(İmalat Sanayiinde, bir işçinin, bir saatteki brüt üretim değeri, Satın Aima Gücü Paritesi ile mukayese edilmektedir.)

(1989 Yılında Amerikan İşçisinin İmalat Sanayiinde Verimi 100 iken, Japon ve Alman İşçisinin Verimi Ne Kadar ?)

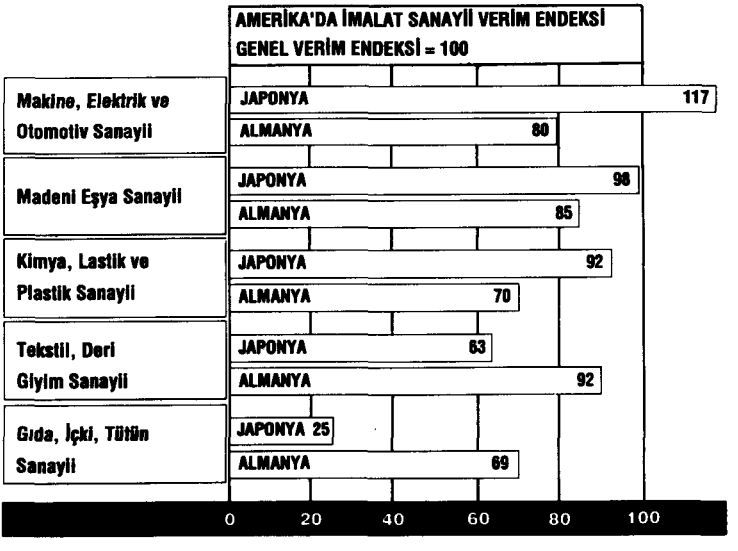

Japonya'nın sadece makine, elektrikli aletler ve ulaştırma araç ve gereçlerinde Amerika'nın önüne geçtiği, diğer üretim dallarında Amerika'daki verimliliğin Japonya ve diğer ülkelerin çok önünde olduğu görülüyor.

Size verimlilikdeki başarının ucuz ücret-yüksek ücret etkisini nasıl yok ettiğini gösterecek bir başka tablo daha vermek istiyorum.

Arkadaşlarım bu tablonun 1993 yılı Şubat ayında Economist Dergisinde yayınlandığını söylediler.

İngiliz'ler kendilerine rakip sanayileşmiş ülkelerdeki saat başı işçilik maliyetleri (işçilik ücreti artı diğer yüklerle birlikte toplam maliyet) ile prodüktiviteyi karşılaştırmışlar.

İlginç sonuçlar bulmuşlar :

- İngiltere'de verimlilik (prodüktivite) 100 iken Amerika'da 165.
- İngiltere'de işçilerin ortalama saat ücreti 1991 yılında 14-15 Dolar arasında iken, Amerika'da 15-17 Dolar..
- Fakat Amerikan işçisinin prodüktivitesi yüksek

olduğundan, birim işçilik İngiltere'den çok çok ucuz... İngiltere'de birim işçilik 100 iken, Amerika'da 75...

Bu bilgileri şunun için veriyorum...

- Artış verimliliğe (prodüktiviteye) bakmadan sadece ücret konuşmanın zamanı geçti...
- Prodüktivite o kadar önemli hale geldi ki, bugün dünya pazarında sanayi mallarının rekabet şansı, işçinin prodüktivitesine bağlı oldu.

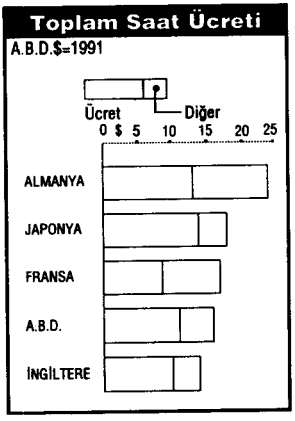

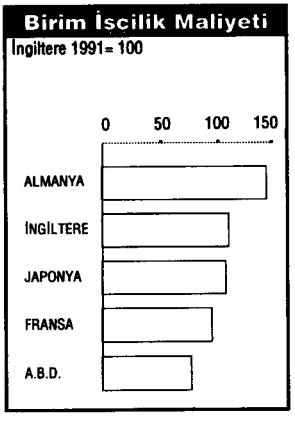

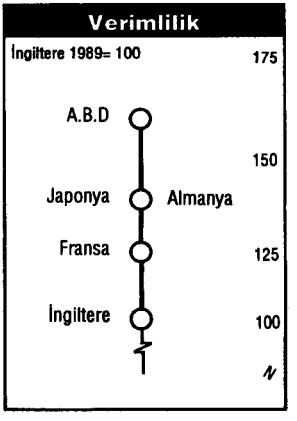

Kaynak: The Economist Şubat 1993

ÜCRET ARTIŞI İÇİN VERİM ARTIŞI ŞART

Avrupalı işçi yılda 20-25 Bin Dolarlık üretim yapıyor.
Türkiye'de işçi yılda 4 Bin Dolarlık üretim gerçekleştirebiliyor.
Avrupalı işçi de Türk işiçiside yarattığı katma değerin % 60' ını ücret olarak alınca, birinin payına 12 Bin Dolar düşüyor. Öbürünün payına sadece 2 Bin 400 Dolar.

Ücret, üretime katkıda bulunanların yarattıkları Katma Değerden paylarına düşen miktardır.

O halde ne kadar çok üretilir ve katma değerin ne kadar çok payı işçiye verilir ise, ücret de o kadar artar.

Tersine üretim artmaz, yetersiz rakamlarda kalır

ise, Katma Değerin tamamını işçiye verseniz, işçinin ücreti yetersiz olur.

Tersine üretim artmaz, yetersiz rakamlarda kalır ise, katma değerin tamamını işçiye verseniz, işçinin ücreti yetersiz olur.

Arkadaşlarım bana bu konuda yapılmış bir çalışmanın sonuçlarını gösterdiler.

Çalışmada, Avrupa Topluluğu ülkeleriyle Türkiye'de İşgücü verimliliği mukayese ediliyor.

Bunun için, Avrupa'daki değişik ülkelerde bir işçinin bir yılda ki verimliliği (yarattığı katma değer) araştırılmış.

Rakamlar biraz eski ama ilgi çekici...

1987 yılında Almanya'da bir işçi bir yılda ortalama 23 Bin Dolar verim sağlıyor.

Türkiye'de aynı yıl işçilerimizin ortalama verimi 4 Bin Dolar... O yıllarda bizim seviyemizde bir Yunanistan bir de İspanya var. Diğer Avrupa ülkelerinde işçi başı verimlilik 15 Bin Doların üzerinde...

AT ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'DE İŞGÜCÜ VERİMLİLİĞİ GÖSTERGELERİ
($/ Çalışan Kişi) (Dolar Endeksi: 1975=100)

ÜLKELER	1975	1980	1984	1985	1986	1987
Belçika	14.484	20.237	12.216	12.330	17.659	21.884
F.Almanya	15.084	19.194	13.501	13.575	19.128	23.471
İspanya	9.576	13.477	9.641	10.152	13.367	15.553
Fransa	15.709	19.625	12.608	13.187	18.480	22.175
İrlanda	10.479	14.439	12.427	14.123	17.690	20.309
İtalya	10.133	14.828	11.608	11.733	16.288	19.892
Lüksemburg	14.152	21.514	15.613	16.560	22.943	23.920
Hollanda	16.299	20.096	14.501	14.143	20.827	22.206
Portekiz	5.726	5.627	6.386	4.101	4.920	5.426
İngiltere	8.681	13.405	10.712	11.061	13.745	15.436
Danimarka	13.399	15.784	11.216	10.984	15.155	18.397
Yunanistan	4.237	4.879	3.344	3.281	3.748	4.013
Türkiye	3.777	4.826	3.616	3.667	3.769	4.163

Not : Tablo, aşağıda yazılı kaynakların verileri esas alınarak hesaplanmıştır.
Kaynaklar : - Comptes Nationaux Sec., Tableaux Détaillés par Branches, 1988-1989, EUROSTAT.
- OECD Economic Outlook, June 1989,1990.
- Kalkınma Programları, DPT, Temel Ekonomik Göstergeler, DPT, 1989-1990
- Türkiye'de kişi başına katma değer 1988 yılında 4.269 $, 1989 yılında 4.535 $ olmuştur.

İş burada bitmiyor...

Acaba her ülkede üretime katılanlar (işçiler), yarattıkları katma değerin ne kadarını ücret olarak alıyorlar ?

Çalışmada bunu da incelemişler. Görmüşler ki :

- Avrupa Topluluğu ortalamasına göre, işçiler katma değerin % 59'unu ücret olarak paylaşıyor.
- 1982-1987 yılı ortalamasına göre Türkiye'de işçinin yarattığı katma değerden aldığı pay % 60.

1982-1987 YILLARI ARASINDA VERİMLİLİK İÇİNDE ÜCRET PAYLARININ A.T. ORTALAMASIYLA KARŞILAŞTIRILMASI

Ülkeler	**%**
Belçika	71.6
F.Almanya	68.7
İspanya	52.1
Fransa	70.2
İrlanda	57.9
Lüksemburg	55.9
Hollanda	67.8
İngiltere	64.8
Danimarka	70.1
İtalya	56.2
Portekiz	51.1
Türkiye(*)	60.0
AT Ortalaması	**59.0**

(*)Türkiye için 1982-1989 yılları arasına ilişkin rakamların ağırlıklı ortalaması alınmıştır.
Kaynak : TİSK

Demek ki, sorun, Türkiye'de işçinin üretimden yeterli pay alamaması değil, üretimin yetersiz olması.

Daha çok üretsek, sadece ülke ekonomisi büyümeyecek, işçi'nin ücreti de doğal olarak (hiç bir zorlamaya gitmeden) artacak...

İşte halkımıza, işçimize anlatmamız gereken "işin püf noktası" budur.

* * *

Kaldı ki, unutulmaması gereken bir nokta daha var...

TİSK'in tesbitlerine göre Türkiye'de imalat sanayiinde ücret artışları verimlilik artışının üzerindedir.

TİSK'in yaptığı ve sonuçları İşveren Dergisi'nde yayınlanan bir araştırmaya göre,

-Türkiye'de 1986-1991 yılları arasında ücretler sabit fiyatlarla %10.2 oranında arttı.

-Buna karşılık üretim artışı sadece %1.3 ve de verimlilik artışı %5.7

İMALÂT SANAYİİNDE ÜCRET-ÜRETİM VE VERİMLİLİK ARTIŞLARI (YÜZDE)

	Ücret	Üretim	Verimlilik
1986	-16.8	-8.6	9.8
1987	12.5	15.0	4.5
1988	-10.5	-6.3	0.3
1989	24.3	2.3	1.3
1990	32.4	8.4	15.4
1991	30.2	-0.8	3.9
Ortalama	**10.2**	**1.3**	**5.7**

TİSK'in araştırmasına göre, 1980-1991 yılları arasındaki 12 yıllık dönemde :

- İmalat sanayiinde sendikalı işçi ücretleri ortalama olarak her yıl % 5.7 reel artış göstermiş.
- 12 Yıllık dönemde sendikalı işçi ücretlerindeki reel artış % 84 oranında.
- Aynı dönemde Avrupa Topluluğu'na üye ülkelerdeki ortalama toplam reel ücret artışı % 23, OECD ülkeleri ortalaması ise % 11 olmuş.

Bunlar şunu gösteriyor:

- Türkiye'de işçi ücretlerinin cüceliğinin suçu, işçiye üretimden ve verimden yeterli pay ayrılmaması değil.
- Tersine, işçi ücretleri üretim ve verim artışının üzerinde artıyor.
- Fakat üretim ve verim rakamları Türkiye'de çok çok küçük.

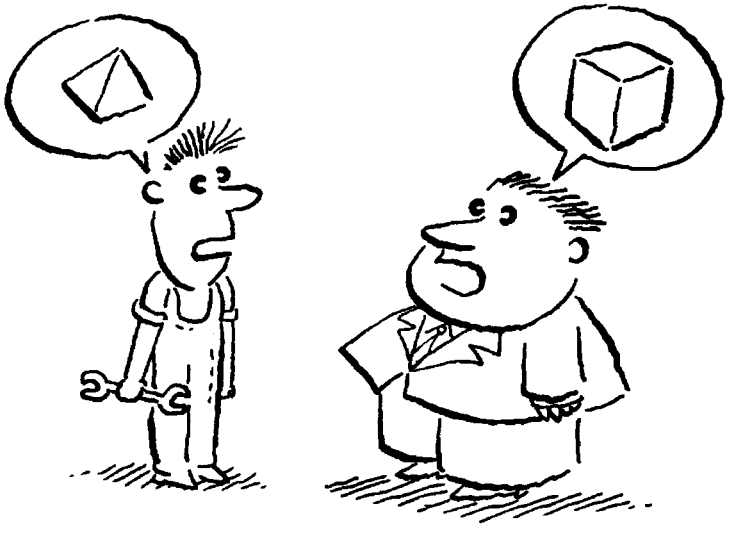

5. BÖLÜM

ÜCRET YAPISI

Beşinci Bölümün Özeti

Türkiye'de ücret'in yapısı yapılan eklemeler ile çok karışık bir hale girdi.

Bugün işveren için ücret farklı bir rakam, işçi için farklı bir rakam oldu.

İşçi ile işveren hangi rakamın ücret olduğu konusunda anlaşamıyor.

Ücret konusunda bir başka olumsuz gelişme, Devlet'in değişik isimler altında ücretden yaptığı kesintiler.

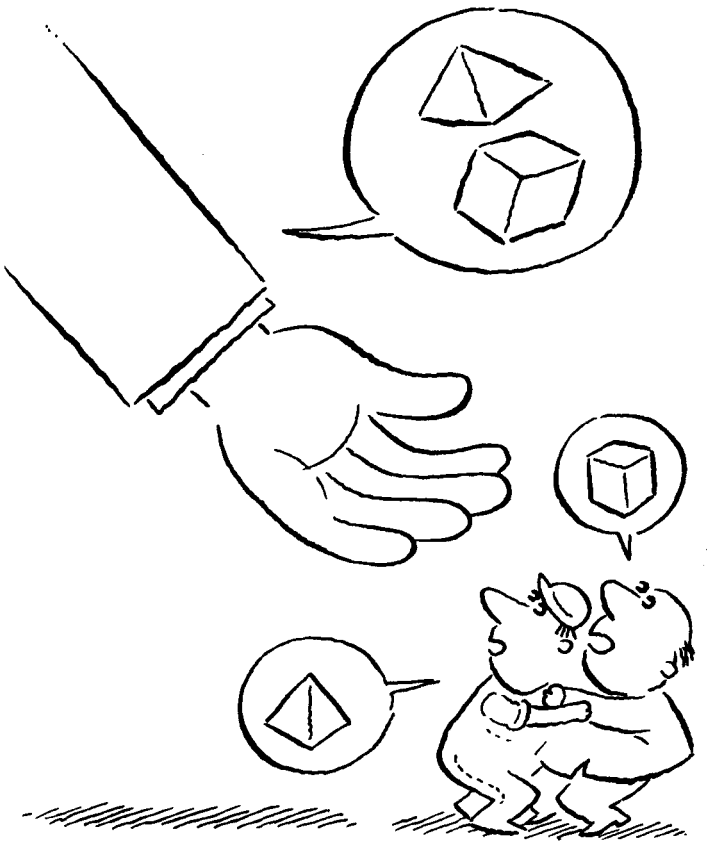

İşçiler genellikle sadece bordrodan ellerine geçen net rakamı ücret olarak kabul ettiklerinden ve işveren çalıştırdığı işçi için ücret ödeme yükümü dışında, çok çeşitli adlar altında ödemeler yaptığından gerçekte bu ödemeler işverenler için bir nevi istihdam vergisi mahiyetine büründü.

ÜCRET YAPISI

Ücret, işçinin üretime yaptığı katkıdan aldığı paydır.
İşçinin ücreti hak etmesinin nedeni yaptığı üretimdir.
Üretim arttıkça işçinin daha fazla ücret alma imkânı ortaya çıkar. Ürün bedelinin tamamı, ücret olarak kullanılamaz.
Bunun bir kısmı, üretim araçlarının amortismanını karşılayacak, bir kısmı faizi ödeyecek, bir kısmı ile kira ödenecek, nihayet işveren yatırdığı sermayeye ve üstlendiği riske karşı kâr alacak.
Türkiye'de ücret kavramı çok karışık hale geldi.
İşveren'in işçi için yaptığı değişik harcamaların sadece % 41 gibi küçük bir bölümü işçinin aylık ücret bordrosunda brüt ücret rakamı olarak görülmekte.
Ücret denilince işveren bir işçi için cebinden çıkan parayı düşünür.

İşçi ise, her ay bordrodan kesintiler sonunda cebine giren parayı ücret olarak adlandırır.
İkramiyeyi bile ücret saymaz.
1993 Yılında bir işçinin işverene yıllık maliyetinin 150/200 Milyon Liraya çıktığını işçiler ve kamu oyu bilememektedir.
Bu yüksek maliyet ekonomik konjonktürün dalgalandığı dönemde istihdam rakamını artırıcı değil, kısıcı etki göstermektedir.

İş demek, üretime katkıda bulunmak demektir.. İş yapan, işçi bu katkı ile ölçülü rakamda "ücret"i hak eder.

İşçi çalışması karşılığı "ücret" alacak, işveren çalıştırdığı işçiye "ücret" verecek.

Ama bir temel şart var : İşçi üretecek... Aldığı ücreti karşılayacak ölçüde değer yaratacak. Yarattığı değerin bir bölümünü ücret olarak hak edecek.

İşte bu Türkiye'de bilinmeyen bir şeydir.

Türkiye'de ücret denilen şey,

- Çalışana göre farklı, çalıştırana göre farklı,
- Devlete göre farklı,
- Sendikalara göre farklı rakamlardır.

Türkiye'de ücret sistemi, anasıyla, danasıyla çok karışık bir hale getirilmiştir :

- İşverenin kasasından çıkan paranın tamamı işçinin cebine girmez.
- İşverenin ücret dışında başka mükellefiyetleri vardır.
- İşçilere aylık dışında yılda genellikle dört defa ödenen ikramiyeleri işçiler ücret dışında kabul eder.
- İşçilere ücret ve ikramiye dışında, değişik isimlerde başka ödemeler yapılır.
- İşçiler işverenden nakdi olmayan ayni hak ve menfaatler de sağlar.
- İşveren işçiyi evinden işyerine işyerinden evine taşımak, öğle ve hatta bazı işlerde akşam beslemek zorundadır.

Bunları ayrı ayrı anlatmak çok karışıktır.

Onun için ben size basit bir tablo vermek istiyorum.

Bakınız, işverenin cebinden çıkan 100 Liranın ne kadarı işçinin bordrosunda brüt ücret olarak görülür, ne kadarı net ücret olarak cebine girer, ücretden Devlet ne kadar pay alır, birlikte görelim :

BİR İŞÇİ İÇİN
İŞVERENİN HER AY KASASINDAN ÇIKAN
100 LİRA NE OLUYOR ?

100.000	HER AY İŞVERENİN KASASINDAN ÇIKAN	
48.75	HER AY İŞÇİNİN NAKİT OLARAK CEBİNE GİREN	
5.20	HER AY İŞÇİNİN AYNİ OLARAK YARARLANDIĞI	
1.02	İŞVERENİN İŞÇİ İÇİN YAPTIĞI SOSYAL ÖDEMELERDEN HER BİR AYA DÜŞEN	
8.84	KIDEM VE İHBAR TAZMİNATI'NDAN HER BİR AYA DÜŞEN	
36.19	DEVLETE VERİLEN	
	14.03	SSK Hissesi
	16.07	Gellr Vergisi
	0.29	Damga Vergisi
	5.05	Zorunlu Tasarruf Fonuna
	0.75	Konut Edindirme Yardımı
100.00	TOPLAM	

Bakınız Çimento Grubu'nda sendika üyelerine 1992 yılında işveren her ay ne ödeme yapıyor ? Bu ödemeden işçinin cebine ne kadar para giriyor... Aşağıdaki tablo daha teferruatlı... İlgilenenlere yardımcı olabilir :

Çıplak Brüt Saat Ücreti	**21.080 Lira,**
Aylık Brüt Çıplak Ücret	**4.743.000 Lira,**
Aylık Çıplak Net Ücret	**2.963.928 Lira,**

İLE ÇALIŞAN BİR İŞÇİNİN HER AY ELİNE GEÇEN GERÇEK NET ÜCRET VE İŞVERENE OLAN GERÇEK MALİYETİ

4.743.000	İŞÇİNİN BORDRODA GÖRÜLEN BRÜT ÜCRETİ
650.000	YILLIK DÖRTLÜ YARDIM PAKETİNDEN HER AYIN PAYI
1.581.000	YILLIK 4 İKRAMİYEDEN HER AYIN PAYI
682.987	ORTALAMA FAZLA MESAİ
21.838	ORTALAMA ÖZENDİRİCİ ÜCRET
133.477	GECE ZAMMI VARDİYA FARKI
7.812.302	İŞÇİNİN AYLIK BORDROSUNDAKİ BRÜT TOPLAM ÜCRET
2.579.165	İŞÇİDEN YAPILAN KESİNTİLER

- 606.081	SSK Primi
- 1.724.795	Gelir Vergisi
- 31.249	Damga Resmi
- 217.039	Tasarruf Teşvik Fonu

5.233.137 İŞÇİNİN HER AY NAKİT OLARAK ELİNE GEÇEN PARA

557.711 İŞVERENİN İŞÇİ BAŞINA HER AY ORTALAMA GİDERİ

- 181.862 Yemek Ücreti
- 327.598 Taşıma Ücreti
- 48.251 Giyim Yardımı Tutarı

109.337 İŞVERENİN TOPLAM HARCAMALARINDAN İŞÇİ/AY BAŞINA DÜŞEN GİDER

-11.324 Evlendirme- Doğum-Ölüm Yardımı
-41.390 Çocuk Yardımı
-29.872 Öğrenim Yardımı
-26.751 Diğer yardımlar

948.932 İŞVERENİN DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİNDEN İŞÇİ/AY BAŞINA DÜŞEN PAY

-799.352 Kıdem Tazminatı
-149.580 İhbar Tazminatı

1.306.022 İŞÇİ İÇİN İŞVERENCE KAMUYA YAPILAN AYLIK ÖDEMELER

-900.463 SSK Primi
-325.559 Tasarruf Teşvik Fonu
- 80.000 Konut Edindirme Yardımı

10.734.304 İŞVERENİN HER AY KASASINDAN ÇIKAN PARA

Bütün bu tabloların ne yararı olacak ?

İşçilerimiz, kamuoyu bilmeli ki, bir işçi çalıştırmanın bir işveren için yıllık faturası nedir ?

Türkiye İşverenler Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) in belirlemelerine göre 1992 yılı başında değişik işkollarında bir işçinin ortalama yıllık maliyeti şöyle :

ÜCRET VE İŞGÜCÜ MALİYET SEVİYELERİ (1.4.1993 TARİHİ İTİBARİYLE)

İşkolu-Sendika	Ortalama Brüt Çıplak Ücret Ve Kanuni İzin Ödemeleri (TL/AY)	Ortalama Brüt Giydirilmiş Ücret (TL/AY)	Ortalama Net Giydirilmiş Ücret (TL/AY)	Ortalama İş Gücü Maliyeti (TL/AY)	Ortalama İş Gücü Maliyeti (MİLYON TL/YIL
AĞAÇ	3.675.750	5.304.960	3.286.421	6.545.867	78.6
CAM(1) (5)	5.489.325	8.908.650	6.001.300	11.099.250	133.2
ÇİMENTO(5)	8.550.833	12.746.111	7.860.822	16.965.074	203.6
DERİ(1) (5)	3.267.300	5.556.164	3.744.000	7.366.956	88.4
GIDA(5)	6.718.800	9.521.872	6.623.197	12.100.185	145.2
İNŞAAT	4.905.625	9.499.090	6.601.150	12.479.890	149.8
KAĞIT(2) (5)	7.993.168	12.469.342	7.855.685	16.945.516	203.3
KİMYA(3) (5)	4.876.425	8.667.141	5.726.465	10.165.126	122.0
METAL	6.132.600	11.029.342	7.876.871	13.853.677	166.2
TEKSTİL	3.570.642	5.963.541	3.511.293	7.658.461	91.9
TOPRAK	4.630.000	9.706.533	6.100.000	13.695.000	164.3
ŞEKER(1) (6)	4.953.440	8.524.768	5.731.880	9.746.758	117.0
KAMU-İŞ(4)	4.612.000	8.100.000	5.405.000	10.172.000	122.1
T.KAMU-SEN.(3) (6)	6.067.249	11.582.330	7.406.847	13.249.187	159.0
TÜHİS (4)	4.966.000	8.643.000	5.638.000	11.348.000	136.2
Ağırlıklı Ortalama	**5.225.600**	**9.316.800**	**6.128.700**	**11.613.800**	**139.4**

KAYNAK : TİSK

NOT: (1) Yeni dönem toplu iş sözleşmeleri henüz akdedilmediğinden eski ücretler esas alınmıştır. (2) TİS müzakereleri devam eden bir işyeri hariç. (3) TİS müzakereleri devam eden bir kısım işyeri için eski ücretler esas alınmıştır. (4) 1992 yılı toplu iş sözleşmelerinin henüz akdedilmediği bir kısım işyeri ile 1993 başlangıçlı sözleşmeleri 1.4.1993 tarihine kadar yürürlüğe girmesi gereken ancak henüz akdedilmemiş olan işyerleri için eski ücretler esas alınmıştır. (5) Fazla çalışmaya ilişkin ödemeler, giydirilmiş ücrete ve işgücü maliyetine dahil değildir. (6) Kıdem ve ihbar tazminatları, işgücü maliyetine dahil değildir.

Bir işçi çalıştırmak için yılda 140 Milyon - 150 Milyon Lira ödemek durumundaki işveren bir işçiye iş verirken şunu düşünecek:

- Acaba bu işçi yılda 150 Milyon Liralık maliyetini karşılayacak kadar üretime katkıda bulunabile- cek mi ?
- Acaba bizim işletmemiz, bu işçiye yılda 150 Milyon dolayında ödemeyi aksatmadan yapabilecek durumda mı ?

İşveren bunu düşünürken işçinin de aynı doğrultuda düşünmesi şart.

O da düşünmeli ki :

- Benim yıllık faturam olan 150 Milyon Lirayı çıkaracak kadar bir üretim yapmaya çaba göstermeliyim.
- Çalıştığım işyeri başarılı olamaz üretim ve kâr artmaz ise bana her yıl 150 Milyon Lira ödeme yapılamaz. İşsiz kalırım.

ASGARİ ÜCRET

Türkiye asgari ücret, hedefi dışında yükler altına girmiştir.
Asgari ücret ile bir işçi çalıştıran işveren Devlet'e istihdam vergisi-cezası ödemek zorundadır.
Bir işveren bir işçiye 100 Lira asgari ücret ödeyebilmek için Devlet'e 85 Lira ceza vermek durumundadır.
Küçük işletmeler için bu çok ağır bir yüktür.

Hükümetin asgari ücreti belirlemesi, ilan etmesi ve uygulamasını izlemesi, sosyal bakımdan bir ihtiyaçtır.

Ancak asgari ücreti belirlerken bazı noktalara dikkat etmek gerekir :

- Asgari ücreti belirlerken esas olan çalışanın eline geçmesi gereken net para olduğuna göre, bunun üzerine yükler ekleyip, işverene maliyeti pahalandırmamak esas olmalıdır.
- Asgari ücret bütünüyle iş yaratmayı caydıracak değil, teşvik edecek ağırlıkta olmalıdır.

Gerçekçi olalım... Asgari ücret büyük, güçlü sanayi kuruluşları için değil, küçük, güçsüz işveren için önem taşıyan bir sistemdir. Çünkü büyük, güçlü kuruluşlar zaten toplu sözleşme düzeninde olduğundan bu işletmelere giren işçinin asgari ücret sistemi ile korunmasına ihtiyaç yoktur.

Acaba 1993 yılında yürürlükte olan sistem içinde bir küçük işveren asgari ücretle daha fazla işçi çalıştırmak ister mi ? Sistem küçük müteşebbisi daha çok iş imkânı yaratmaya teşvik ediyor ? Yoksa caydırıyor mu?

Önce Toplu İş Sözleşmesi, sendikasız bir işçi çalıştırmanın işveren için aylık faturasını görelim.

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİZ - SENDİKASIZ BİR İŞÇİNİN ASGARİ ÜCRETİ

1.449.000	BRÜT AYLIK ASGARİ ÜCRET	
526.161	ÜCRETTEN YAPILAN KESİNTİLER	
	- 202.860	SSK Primi
	- 259.545	Gelir Vergisi
	- 5.796	Damga Vergisi
	- 57.960	Tasarruf Teşvik Fonu
922.839	İŞÇİYE AYLIK NET OLARAK ÖDENEN	
401.485	İŞVERENİN YAPACAĞI EK ÖDEMELER	
	- 297.045	SSK Primi
	- 86.940	Tasarrufu Teşvik Fonu
	- 17.500	Konut Edindirme Yardımı
1.850.485	ASGARİ ÜCRETLİNİN İŞVERENE MALİYETİ	

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİZ-SENDİKASIZ BİR İŞÇİYİ ASGARİ ÜCRETLE ÇALIŞTIRAN İŞVERENİN KASASINDAN ÇIKAN 100 LİRA NASIL DAĞILIYOR?

100.00	HERAY İŞVERENİN KASASINDAN ÇIKAN	
49.87	HERAY İŞÇİNİN CEBİNE NAKİT OLARAK GİREN	
50.13	İŞVERENİN DEVLETE ÖDEDİKLERİ	
	- 27.02	SSK Primi
	- 14.03	Gelir Vergisi
	- 0.31	Damga Vergisi
	- 7.83	Tasarrufu Teşvi Fonuna
	- 0.94	Konut Edindirme Fonuna
100.00	TOPLAM	

Bu ne demektir ?

- Bir kunduracı, bir muhallebici, bir aşevi sahibi yanında asgari ücretle bir işçi çılıştırmaya kalksa işçisi için her ay 1.746.000 Lira ödeme yapmak zorunda kalacak.
- Üç işçisi var ise aylık fatura 5.238.000 Lira, beş işçisi var ise 8.730.000 Lira...

- İşverenin cebinden çıkan paranın yarısı işçinin cebine giriyor. Yarısı işçi çalıştırmanın vergisi şeklinde devlete ödeniyor...

İşte bu çarpıklığı önlemek içindir ki, "asgari ücretden vergi kesilmemesi yönlü yasa değişikliğinin, bir an önce ve tüm ülke düzeyinde uygulamaya konması gerekir."

İstihdamı teşvik için asgari ücretin sektörlere, işyerlerinin büyüklüğüne ve Toplu İş Sözleşmesi düzeninde olup olmadığına göre kademeli olarak tesbiti gerekir.

İSTİHDAM VERGİSİ

Devlet tabii ki, vergi alacak...
Tabii ki, herkes gücü oranında vergi ödeyecek. Fakat ücret-maaş üzerinden ödenen vergilerin bir özelliği var.
Bunları kaynakta tahakkuk ettiren işveren ödüyor.
İşçi sadece net ücreti düşündüğü için işverenin gerçek yükünden haberi olmuyor.
Neticede işveren çalıştırdığı her işçi için Devlete bir ceza öder gibi vergi ödüyor.
Faturanın büyümesi istihdamı caydırıcı etki yapıyor.

Devletin, Hükümetin hedefi, ülkede istihdamı artırmak, çalışmak isteyen herkese iş imkânı yaratmaktır.

Günümüzde ücret, istihdamın genişlemesini, daralmasını etkileyen, istihdamın sınırını belirleyen en önemli etkendir.

Dikkat ediniz... İşçi ücretleri arttıkça, işveren daha az işçi çalıştırmanın yolunu arıyor.

İşçi ücretleri arttıkça, işverenler işçi çıkarıyor...

Neden ?

Çünkü işçi ücreti denilen şey :

- Sadece işçinin cebine giren para değil ki...
- İşçiye 100 Lira zam yapan işverenin 100 Lira da Devlet'e ek ödeme yükümlülüğü doğuyor.
- İşçinin cebine 100 Lira değil, 200 Lira çıkıyor...

* * *

İstihdamı artırmak isteyen Hükümetler, Devletler, bizdeki uygulamanın tersini yapıyor... Belli sayının üzerinde işçi çalıştıranlardan ücretden aldığı vergileri düşürüyor. Belli bölgelerde işe alınan her bir işçi için tüm vergi ve Sosyal Sigorta yükümlülüklerini özel fonlardan karşılıyor.

Belli işler veya bölgelerde istihdamı teşvik için ücrete katkıda bulunuyor.

Ekonomist Dergisinde gördüğüm üç tabloyu size aktaracağım.

Bu üç tabloda bir Türk, bir Alman ve bir Yunan işçisinin brüt ücretlerinden (bordrolarında yazılı ücret rakamından) yapılan kesintilerden sonra ellerine geçen net ücret ve Devletin yaptığı kesintiler gösteriliyor.

Önce üç tabloyu inceleyiniz :

HANS'IN NETİ, BRÜTÜN %78'İNİ AŞIYOR

Ücret ve Kesinti kalemieri	**Yüzde payı**
Brüt	100.0
Genel indirim	2.6
Çocuklar için indirim	12.0
SSK primi indirimi	17.0
Mesleki masraf indirimi	1.4
Kilise vergisi indirimi	4.3
Toplam indirim	37.3
Vergi matrahı	62.7
Gelir vergisi	8.8
SSK primi	17.4
Toplam kesinti	26.2
Net	73.8
Çocuk yardımı	4.3
Net ücret	78.1
Fiili kesinti oranı	21.9

YORGİ'NİN NETİ, BRÜTÜNDEN YÜKSEK

Ücret ve Kesinti kalemleri	Yüzde payı
Brüt aylık	100.0
SSK prim indirimi	16.0
İndirim sonu matrah	84.0
İşverenin ödediği aile yardımı	20.0
Nihai vergi matrahı	104.0
Hesaplanan gelir vergisi	22.5
Eş ve çocuklar için vergi iadesi	19.0
Fiili gelir vergisi	3.5
SSK prim kesintisi	16.0
Toplam kesinti	19.5
Devletin verdiği aile yardımı	20.0
Fazlalık	0.5
Net	100.5

EN AĞIR KESİNTİ YÜKÜ MEHMET'İN ÜZERİNDE

Ücret ve Kesinti kalemleri	Yüzde payı
Brüt	100.0
SSK primi indirimi	14.0
Tasarruf kesintisi indirimi	4.0
Özel indirim (150.000 TL)	3.0
Vergi matrahı	79.0
Fiili gelir vergisi oranı (Brüte göre %28)	22.1
SSK primi	14.0
Tasarruf kesintisi	4.0
Damga vergisi	0.4
Toplam kesintisi	40.5
İade öncesi net ücret	59.5
Vergi iadesi	3.3
Net ücret	62.8
Fiili kesinti oranı	21.9

Kaynak : The Tax/Benefit Position of Production Workers. OECD

Bakınız tablolar neler söylüyor :

- Türkiye'de bordroda yazılı ücretin % 37.2' sini Devlet alıyor.
- Almanya'da işçinin ücretinin % 21.9'u Devlet'e gidiyor.
- Yunanistan'da ise, bordroda yazılı ücretin tamamı işçinin cebine giriyor.

KIDEM TAZMİNATI

Kıdem Tazminatı Türkiye'de işverenlerin korktukları bir yüktür.
Çünkü kıdem tazminatı işvereni kötü günde vurur.
İşlerin kötü gittiği dönemde işçi çıkarmak veya işletmeyi kapamak zorunda kalan işveren büyük kıdem tazminatı yükü ile karşılaşır.
Uzun yıllar faaliyet gösteren, işçisine sahip çıkan, işten çıkarmayan, devamlı ücretini artıran işletmelere ise kıdem tazminatı büyük yük getirir.

İyi günlerde kıdem tazminatından işletmeler genellikle korkmaz. Fakat kıdem tazminatı her işletme için önemli bir yüktür.

Giderek, kar topu gibi büyüyen ve sorumluluk sınırı genişleyen bir yüktür.

"İş kanunu'nun uygulandığı yerlerde, işletmeler işçilerine;

- Kanunun 17 / 11'de belirtilen sebepler dışında işlerine son verdiklerinde,
- Emeklilikleri geldiğinde,
- Malul olurlarsa,
- Muazzaf askerlik hizmeti dolayısıyla ayrıldıklarında,
- Kadın işçinin evlenip, bir yıl içinde işten ayrılması halinde,
- Kanunun 16 / 11 belirtilen sebeplerle işçinin kendi ayrılması halinde,

o işyerinde çalıştıkları süreye göre kıdem tazminatı öderler. Allah gecinden versin, işçinin ölümünde ise bu tazminat kanuni mirasçılarına ödenir."

İşletmede çalışılan her bir yıl için ödenecek kıdem tazminatı rakamının tavanını memur maaş katsayısına bağlı olarak Hükümet belirler.

1993 yılı başında bu rakam, yılbaşına 7 Milyon 700 Bin Liradır.

İşçinin ücreti bu rakamın altındaysa, her bir yıl için bir aylık ücreti kadar kıdem tazminatı alır.

Aylık giydirilmiş brüt ücreti bu rakamın üzerinde ise, tavan 7 Milyon 700 Bin Liradır.

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonunun araştırmalarına göre Türkiye'de sanayide ortalama kıdem süresi 10 yıldır.

Ortalama kıdem, iktisadi devlet teşekküllerinde 12 yıl, özel sektör kuruluşlarında 8 yıl olarak belirlenmiştir.

* * *

Şimdi bir işletme düşününüz....

İşler kötü gitti... Kapanmak zorunda... İşletmede 100 işçi çalışıyor...

İşveren bu 100 işçi için kıdem tazminatı ödeyecek...

Yukarıdaki bilgilere göre, ortalama 8 yıllık kıdemleri olduğunu kabul etsek ve her birine tavandan kıdem tazminatı ödemeye kalksak, kişi başına 68 Milyon Lira, 100 işçiye, 6 Milyar 800 Milyon Lira kıdem tazminatı mükellefiyeti ortaya çıkar.

Düşününüz... İşveren işlerin kötüye gitmesi nedeniyle işletmeyi kapamak durumunda...

İşleri kötüye giden, işletmeyi kapamak isteyen işveren, işletmeyi kapatmadan, kapısına kilit vurmadan önce bir yerlerden 6 Milyar 800 Milyon bulup işçiye ödeyecek ki vebalden kurtulsun...

Bu kadar nakit parayı bulma imkânına sahip işveren işletmeyi neden kapasın ki ?

* * *

İşveren'in işçiyi çıkarırken, kıdem tazminatı yanında bir başka parasal yükümlülüğü daha vardır. Bu "İhbar Tazminatı" dır.

İşveren, işden çıkarılacak işçiye, işletmede geçmiş hizmet süresine göre bir de ihbar tazminatı öder.

Mesela, işletmede 6 ay çalışmış olanlara 2 haftalık, 6 ay ile birbuçuk yıl çalışmış olanlara 4 haftalık, birbuçuk yıl ile 3 yıl çalışmış olanlara 6 haftalık, 3 yıldan fazla çalışmış olanlara 8 haftalık ücretleri tutarında "İhbar Tazminatı" ödenir.

Toplu Sözleşmelerle bu tazminatın miktarı 2 misli 4 misli artırılmıştır.

* * *

Türkiye'de geçtiğimiz yıllar tartışma gündemine giren bir "158 Sayılı ILO Sözleşmesi" konusu vardır.

ILO Uluslararası Çalışma Örgütü'nün kısaltılmış ismidir. ILO'ya 160 devlet üyedir. Türkiye'de ILO'nun üyeleri arasındadır.

ILO İsçi-İşveren ilişkileri konusunda çalışmalar yapar, tavsiye kararları alır.

ILO'nun 1982 yılında kabul ettiği 158 sayılı karar, iş aktinin işveren tarafından feshi (İşverenin işten çıkarması) halinde, mahkemelerin fesih sebebini geçersiz bulmaları halinde:

- İşe iade kararı vermeye veya teklif etmeye,
- Buna yetkileri yoksa veya uygun görmezlerse uygun bir tazminatın ödenmesine veya maksada uygun bir telafi şekline karar verebilmelerine imkân sağlamaktadır.

1982 tarihli 158 sayılı bu sözleşme, ILO üyesi 160 devletten sadece 15'i tarafından onaylanmıştır. Bunlar; Fransa, İspanya, İsveç, Nijerya, Uganda, Venezüella, Kuzey Yemen, Yugoslavya, Zaire, Zambiya, Kamerun, Kıbrıs Rum Kesimi, Gabon, Malavi ve Etyopya'dır.

Onaylayanlar arasında sanayide gelişmiş üç ülke vardır.

Bütün ülkelerin sosyal, ekonomik, hukuki ve sendikal yapıları değişiktir ve her ülke kendi milli şartlarına göre istihdam ilişkilerini düzenlemektedir.

158 sayılı sözleşmeyi onaylayan İsveç'te, kıdem tazminatı mevzuatı yoktur. Fransa'da ise bu tazminat, ülkemize oranla sembolik bir mahiyettedir. Almanya bu sözleşmeyi onaylamamıştır. İşten çıkarmalarda Mahkeme kararından sonra ödenen tazminat, bizde peşin ödenen kıdem tazminatmdan daha azdır. Birçok ülkede kısa süreli çalışma ve işsizlik sigortası mevcuttur. Bunların hepsi her ülkenin kendi milli şartlarına göre tesbit ettiği sistemlerin birbirini tamamlayıcı müesseseleridir.

Ülkemizde kıdem tazminatı müessesesi hem iş güvencesi, hem de işsizlik tazminatı fonksiyonunu ifa etmektedir. Bu sebeple, yüksek tutulmuştur. İşletmeleri kıdem tazminatı yükünden kurtarmak, ödeyememe durumlarında ise çalışanın lehine, garantiye almak için sigorta sistemi teklif edilmişti. İşçi sendikaları, ödeme yükü işletmeden kalkacağı için iş güvencesi unsurunun kaybolacağı iddiası ile karşı çıkmışlardır.

Kıdem tazminatının bu fonksiyonlarını dikkate almadan yapılacak her yeni düzenleme esasen kıdem tazminatının ağır yükü altındaki sanayicileri çalışamaz hale getirecektir.

Batıda genellikle peşin kıdem tazminatı olmadığından işçilerle belirli bir tazminatta anlaşma sağlanmakta, mahkemelere müracaat bu sebeple çok az sayıda olmaktadır. Bizde ise kıdem tazminatı peşin ödendiğinden mahkemeye müracat oranı, belki ilâve bir şey daha alırım ümidiyle çok yüksek olacaktır.

Ülkemizin bugünkü adli yapısı ve işçi sendikalarının birbirleriyle rekabet kavgası 158 sayılı ILO Sözleşmesindeki prosedürün işlemesine müsait değildir.

İşçiler için en büyük iş güvencesi işletmenin güvence içinde olmasıdır. İşletme yaşayamazsa iş güvencesinin bir anlamı olmaz.

Türkiye'de mevzuat ve tatbikatta Avrupa ülkelerine nazaran çalışanın lehine hükümler mevcuttur. Kıdem tazminatı hiçbir yerde Türkiye'deki kadar yüksek değildir. Avrupa'da ücret ödemeleri sadece çalışılan saat esas alınarak ödenmektedir. Çalışanlara ücret dışında yapılan ödemeler Türkiye'deki gibi toplam işgücü maliyetinin % 65'i değildir. Yemek, taşıma, gibi sistemler hemen hemen hiç yoktur.

Çalışma mevzuatında değişiklik yapılacaksa şartlar bir bütün olarak düşünülmeli, fazlalıklar atılmalı, noksanlar düzeltilmelidir. Her memleketten sadece çalışanların lehine olanlar, tek taraflı alınarak mevzuat tanzim edilirse sırça köşk olur ve hemen yıkılır. Herkes altında kalır. Esas olan iş yeri ve işyerinin devamlılığıdır. İnkişafıdır. İşyeri olmaz ise ne çalışan, ne çalıştıran ne de sanayiden bahsedilebilir.

TOPLU SÖZLEŞMENİN AĞIRLIĞINDAN İŞYERLERİ KAPANMAMALI

Teksif Sendikasının açıklamalarına göre bir sözleşme döneminde Tekstil işyerlerinden 40 adedi kapandı.
110 Bin işçinin 45 Bini işsiz kaldı...
Bizim hedefimiz işyerlerinin kapanması değil.
Sayılarının artması.

Sabah Gazetesinde 2 Aralık 1992 tarihinde Adil Korkut'un bir haberi yayınlandı.

Adil Korkut, tekstil sanayiinde, iki yıl önce işçilerine toplu sözleşme hükümleri gereğince yüzde 220 zam yapmak zorunda kalan işyerlerinin

40 adedinin kapandığını, 110 Bin tekstil işçisinden 45 Bininin işsiz kaldığını yazıyordu.

Adil Korkut'un haberinin başında verdiği korkutucu tablo şöyle idi.

İŞTE MANZARA	
Geçen sözleşmedeki işyeri	207
Bu sözleşmedeki işyeri	154
Kapanan Fabrika	40
Konkordato isteyen	32
İflası istenen	25
İşçiye borcu olan	15
Sendikadan ayrılan	14
.....	
Teksif'e göre	
Geçen sözleşmedeki işçi	110 Bin
Bu sözleşmedeki işçi	65 Bin

Haberde ise şunlardan sözediliyordu:

"Tekstil İşverenleri Sendikası Genel Sekreteri Ercüment Rona, tekstilde işçi maliyetinin 4 Milyon 222 Bin Lira olduğunu belirterek şunları söylüyor :

4 Milyonluk işçi maliyetiyle kapılarını Pakistan ve Uzakdoğu mallarına açmış bir ülkede üretim

yapıyoruz. Hükümet yüzde 20 anti-damping vergisi koydu, Pakistan kalktı sanayicisine yüzde 20 teşvik verdi. Şimdi yüzde 20 verginin de kalkacağını öğreniyoruz. Teknoloji Avrupaya göre beşte bir verimlilikteyse, kim nasıl iplik kumaş üretir. Geçen dönem 207 işyeri için sözleşme yaptık, şimdi bunların 40 tanesi ortada yok. Çoğunluğu fabrika kapattı. Ayrılıp yeniden işe başlayanlar hariç toplam işçi sayısında 14-15 Bin azalma var. Tekstil şu anda yaşam savaşı veriyor. En pahalı enerji, en pahalı pamuk, en yüksek kredi faizi. Şevket Yılmaz'da bunları biliyor ve hükümetin bu konuda yardımcı olması için o da bizim kadar çaba harcıyor. Ama açık söylüyorum üye işverenlerin hiçbiri, şu anda enflasyon oranındaki bir zammı bile ödeyebileceğini söyleyemiyor."

Teksif Sendikası Marmara Bölge Temsilcisi Selçuk İkizoğlu ise, geçen dönem imzalanan sözleşmeden buyana işten atılan işçiler, kapanan fabrikaların, yeni sözleşme üzerinde kapkara bir gölge oluşturduğunu söyledi. İkizoğlu şöyle konuşuyor:

"Enflasyonun üzerinde zam istemek zorundayız. Ancak bunu isterken, işgüvenliğini sağlamayı da başarmamız gerekiyor. Dolayısıyla, işçi ve işveren sendikalarının yanında ekonomik politikaların da üzerinde durmak zorundayız. Bu nedenle anti-damping ólsun, teknolojik yenilenme olsun biz de uğraşı veriyoruz. Fabrika kapanmasına, işçi çıkarılmasına tahammülümüz kalmadı. Geçen dönem 110 Bin işçi için sözleşme yaparken, bu dönem 75 Bin işçi için masadayız. Ayrıca bu sorun sadece tekstil işkolunun değil, metal, cam, demir-çelik gibi ciddi sanayi iş kollarının da sorunlarıdır."

* * *

Gerçek şu :

- Türkiye dışa açılıyor.
- Dışa açılmak demek, ihracat için dünya fiyatıyla mal üreteceğiz. İthalat karşısında batmamak için, ithal malları fiyatının üzerine çıkmayan bir maliyeti koruyacağız.

Bu durumda işçi ücretlerini istediğimiz kadar yükseltemeyiz... İşçilik için ödenecek rakamın bir sınırı var.

İşletme ölür. İşçi sokakta kalır...

İşte olan budur.

ANA ÜCRET - DANA ÜCRET

Ücret fiili çalışmanın karşılığıdır. Türkiye'de çalışma karşılığı ödenen ücretin toplam işgücü maliyetindeki payı sadece % 35'dir. Türkiye'de çalışana ana ücret yanında değişik isimlerle 30 adet dana ücret ödenmektedir.

Sanayileşmiş ülkelerde, ücret ödemesi fiili çalışma karşılığıdır.

Ben buna ana ücret diyorum.

Ana ücretin yanında, fiili çalışma ile ilgisi olmayan, işçi çalışsın çalışmasın yapılan ödemeler de vardır. Mesela yemek yardımı, mesela tatil yardımı, mesela elbise yardımı gibi...

Ben bunlara da dana ücret diyorum.

Türkiye'de anası yanında işçiye 30 çeşit, 30 isim altında dana ücret ödemesi yapılmaktadır.

Avrupa ülkelerine bakıyoruz... Avrupa'da ana ücret yanında sadece 7 dana ücret var.

Amerika'ya bakıyoruz. Ana ücret yanında sadece 5 dana ücret var...

Ya onlarda yanlış...
Ya bizde yanlış...

Dana ücretler ana ücreti geçince, bir de bakıyorsunuz işçiye işverenin yaptığı toplam ödemeler içinde, çalışılan süreye ilişkin ödemenin payı sadece % 35.4'e düşmüş...

Türkiye dışında hiç bir ülkede çalışılan süreye ait ödemenin toplam ödeme içindeki payı % 50'nin altına düşmez...

Sanayileşmiş ülkelerde % 75'in üzerindedir.

Türkiye'de bu böyle olunca, çalışan da, çalışmayan da aynı rakamlarda ücret almaya başlamakta, o zaman, çalışanın ödüllendirilmesi şansı ortadan kalkmaktadır.

ANA ÜCRET DANA ÜCRET DENGESİZLİĞİ

Türkiye'de işverenin cebinden çıkan parayla 30 çeşit sosyal yardım harcaması yapılmaktadır. Acaba Avrupa ve Amerika ülkelerinde var mı ? Varsa kaç çeşit var ? Onlar mı, yoksa biz mi yanlış yoldayız ?

Sosyal Harcama	Türkiye	Avrupa	Amerika
İKRAMİYE	VAR	-	-
YAKACAK YARDIMI	VAR	-	-
İZİN YARDIMI	VAR	-	-
BAYRAM YARDIMI	VAR	-	-
KIDEM ZAMMI	VAR	-	-
KIDEM TEŞVİK PRİMİ	VAR	-	-
DEVAM TEŞVİK PRİMİ	VAR	-	-
ÜCRETLİ BAYRAM/TATİLLER	VAR	VAR	VAR
YILLIK ÜCRETLİ İZİN ARTTIRIMI	VAR	VAR	VAR
VARDİYA TAZMİNATI	VAR	VAR	VAR
GECE ÇALIŞMA TAZMİNATI	VAR	-	-
YIPRANMA TAZMİNATI	VAR	-	-
KİRLETİCİ İŞLER TAZMİNATI	VAR	VAR	-
ASKERLİK YARDIMI	VAR	-	-
EVLENME YARDIMI	VAR	-	-
DOĞUM YARDIMI	VAR	-	-
ÖLÜM YARDIMI	VAR	VAR	VAR
AİLE YARDIMI	VAR	VAR	-
ÇOCUK YARDIMI	VAR	VAR	VAR
TAHSİL YARDIMI	VAR	-	-
HASTALIK YARDIMI	VAR	-	-
MALULİYET YARDIMI	VAR	-	-
TABİİ AFET YARDIMI	VAR	-	-
YEMEK YARDIMI	VAR	-	-
GIDA YARDIMI	VAR	-	-
GİYİM YARDIMI	VAR	-	-
AYAKKABI YARDIMI	VAR	-	-
HAVLU SABUN YARDIMI	VAR	-	-
TAŞIT YARDIMI	VAR	-	-
ÜRETİLEN MALDAN YARARLANMA	VAR	-	-

Uyarı: Tabloyu dikkatle inceleyiniz. Bakınız devamlı örnek olarak adını andığınız İsveç'de, Avrupa'da işçilerin kaç adet "dana" ücret fazlası var ? Bizde 30 tane olmasına karşı neden bu böyle ? Acaba onlar mı yanlış yapıyor, biz mi yanlış yapıyoruz ?

SANAYİLEŞMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE ÇALIŞMA KARŞILIĞI ÜCRETİN TOPLAM İŞGÜCÜ MALİYETİ İÇİNDEKİ PAYI, 1990 (%)

Ülkeler	Çalışılan Süreye İlişkin Ücretin Payı (%)
DANİMARKA	85.1
KORE	81.6
KANADA	76.5
AVUSTRALYA	74.6
İRLANDA	74.4
İNGİLTERE	73.6
ABD	73.3
SİNGAPUR	68.5
NORVEÇ	67.6
İSVİÇRE	65.7
YUNANİSTAN	62.1
FİNLANDİYA	59.3
İSVEÇ	59.0
JAPONYA	58.2
ALMANYA	57.0
HOLLANDA	56.8
FRANSA	54.6
BELÇİKA	53.8
AVUSTURYA	52.3
İTALYA	50.4
TÜRKİYE(*)	35.4
MESS	31.9

(*) Fazla çalışmaya ilişkin ödemeler hariçtir.
Kaynak : ABD Çalışma İstatistikleri Bürosu; Türkiye için TİSK-MESS

6. BÖLÜM

İŞ BARIŞI - SENDİKALAR TOPLU SÖZLEŞME

Altıncı Bölümün Özeti

İşçi ve işveren birbirinin ayrılmaz parçasıdır.

Biri olmaz ise öbürü de olamaz.

İşçi ve işverenin barış içinde, huzur içinde olması yatırımı, üretimi, istihdamı artırır.

Maalesef son yıllarda iş barışı iyiye değil, kötüye

gitmeye başlamış, işçi ile işveren sanki birbirlerine karşı imiş gibi yanlış iskemlelere oturtulmuştur.

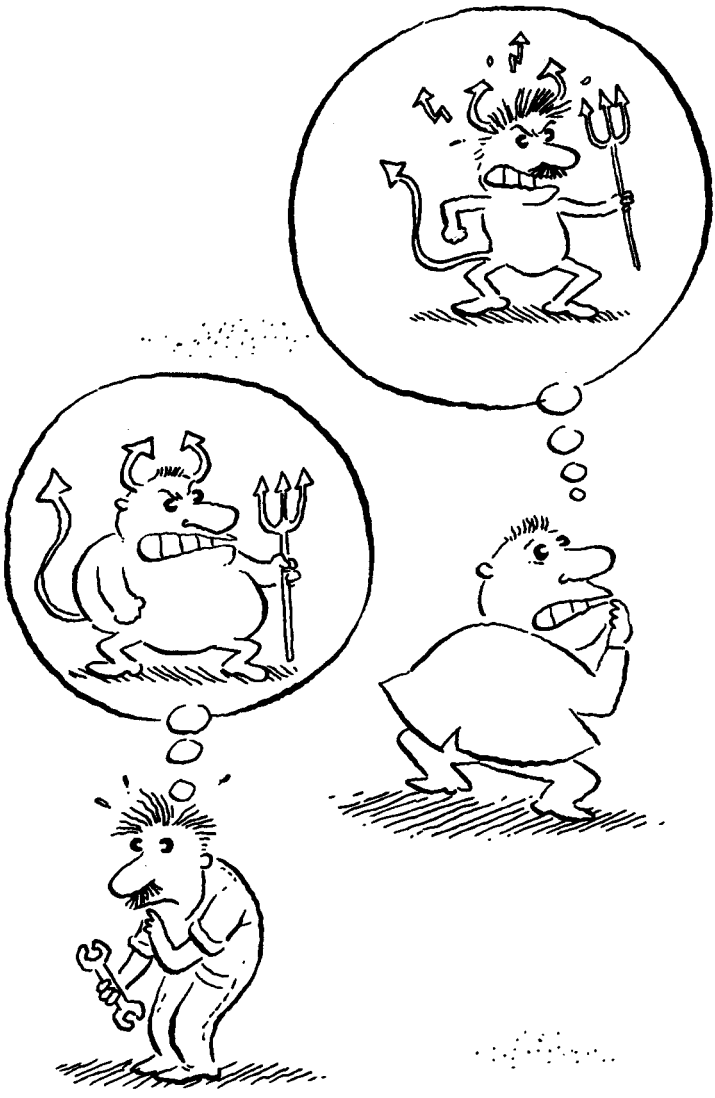

İŞ BARIŞI

İşçi ile işveren birbirinin ayrılmaz parçasıdır.
Biri olmaz ise öbürü de olmaz. Olamaz.
Fakat son zamanlarda iş barışı iyileşecek yerde kötüye gitmektedir.
İşçi ile işverenin devamlı birbiriyle uğraşma içinde oldukları bir düzende, yeni işyerleri açılmaz.
Açılan iş yerleri büyüyemez.

İşçi ve işveren birbirinin ayrılmaz parçası.
İşçi olmaz ise, işveren olmaz.
İşveren olmazsa işçi olmaz.

Halbuki Türkiye'de İş Barışı ile ilgili olarak hiç de iyi olmayan gelişmeler ortaya çıkıyor.

Bunları teker teker saymak yerine, size üç ayrı olaydan, üç gerçek hikayeden sözedeceğim.

I. Olay

1992 yılının başında, gazeteler İstanbul'da bir taşıma şirketinde ortaya çıkan işçi-işveren olaylarıyla ilgili haberler yayınladı.

Bu olaylarla ilgili olarak işçi sendikası ve işveren gazetelere paralı ilanlar verdi.

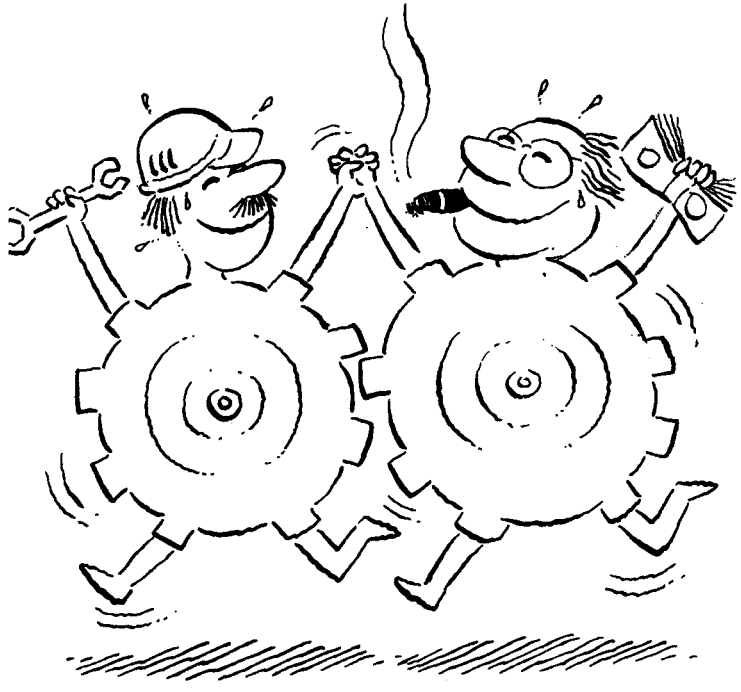

Gazetelere yansıyan haberlere ve ilanlara göre : Firma on yıllık bir kuruluş. Devamlı olarak 2.400 kişiye istihdam sağlıyor.

Bu işyerinde, 1992 yılı başında;

- İşe yeni giren, ilkokul mezunu bir çalışanın eline aylık net 1.100.000 Lira, işe yeni başlıyan bir şöförün eline aylık net 1.500.000 Lira geçiyor.
- Buna ek olarak yılda 2 maaş ikramiye ödeniyor.
- Çalıştığı işe göre ayda 150 Bin Lira prim veriliyor.
- Hergün öğle yemeği, yılda 2 çift ayakkabı ve yakacak parası veriliyor.
- Bu işyerindeki işçiler herhangi bir sendikaya üye değil.

"İş Barışı"nın bozulmasının temel nedeni, işçileri herhangi bir sendikaya üye olmayan bu işyerinde bir sendikanın "yetkili sendika" olarak işçileri bünyesine alma çabası.

Bu çaba sonucu olaylar şöyle oluşup, gelişiyor:

- İşveren, 1992 yılı başında personel zamlarını ayarlarken, 2.400 çalışanı arasından "şirketin çalışma düzenine ayak uyduramıyan, amirlerini

dinlemeyen, diğer çalışanları rahatsız eden" 27 kişinin, tüm yasal hakları (ihbar ve kıdem tazminatları ve benzeri hakları) ödenmek kaydıyla işten çıkarılmasına karar veriyor.

- İşyerinde çalışanları kendi bünyesinde toplamak isteyen sendika, bu olaydan yararlanmak istiyor. İşveren'in gazetelerde yayınlanan ilanlarda yer alan açıklamalarına göre şunlar yapılıyor :
- Sendika kendini işyerinde yetkili ve yasal sendika olarak tanıtıyor.
- İşyerinde 800 işçinin işine son verildiğini ve kaçak işçi çalıştırıldığını ileri sürerek harekete geçiyor.
- İşyerindeki işçileri sendikaya üye olmaya zorlamaya başlıyor.
- Firmanın İstanbul ve diğer şehirlerindeki işyerleri işgal ediliyor.
- Çalışmak isteyen işçiler engelleniyor. Firmanın araçlarını kullanma imkânı kısıtlanıyor.

Bunlar "işverenin" gazetede yayınlanan açıklamasında yeralan noktalar. Sendika'nın ve işçilerin iddialarını tam olarak öğrenme şansımız yok...
Burada ciddi bir sorun görülüyor : İş Barışı'nın

bozulması hukuki zeminden, kaba kuvvet zeminine doğru kayıyor... Bu böyle olur ve de işçi, işveren, sendika bir kaba kuvvet çatışması içine girer ise, ekonomi acaba nasıl yürür ?

Olanı biteni gerçek boyutlarında, iyi bir şekilde değerlendiremez isek bırakınız yeni istihdam imkânlarını, mevcut imkânlarda bile daralma ortaya çıkacaktır.

- Ücret ve çalışma şartlarında işçinin istismarına hayır...
- Sebepsiz işçi çıkarmaya hayır...
- Sendikal hakların kısıtlanmasına hayır...

Ama bunlara ek bazı "hayırlar" daha olmalı :

- Çalışmayan, işyeri düzenine uymayan işçiler, yasalar çerçevesinde, kanuni hakları ödenerek işten çıkarılabilmeli.
- Sendikalar iş barışını bozucu değil, yapıcı yönde faaliyet göstermeli.
- İşçi-işveren-sendika ilişkilerinde "zor kullanımı" hiçbir taraf için söz konusu olmamalı.

İşverenlere veya işçi kardeşlerimize hoş görünmek,

işveren veya işçi sendikaları ile iyi geçinmek için, bu olumsuz gelişmeleri görmezlikden gelmek kime yarar sağlar ?

Neticede hepimiz aynı geminin içindeyiz...

II. Olay

İstanbul'da büyük bir grubun başmda bulunan saygın bir işadamı anlatıyor :

"... Faaliyet alanımız olması nedeniyle otomotiv yan sanayii ve yedek parça imalatı için önemli bir proje peşinde idik.

Hem yurtiçinde gelişen otomotiv sanayinin talebini karşılamayı hem de büyük ölçüde ihracatı düşünüyorduk.

Yola çıkış noktamız, Türkiye'de Türk işçisinin emeğinin ucuzluğu ve de otomotiv sanayii konusundaki tecrübesi idi...

Yabancı bir uzman gruba durumu incelettirdik. Ne kadar yanlış düşündüğümüz ortaya çıktı...

Araştırmanın sonuçları şunlar :

- Türkiye'de otomotiv yan sanayiinde ileri teknolojiye dayalı, sıfır hata isteyen, hassas üretimde çalışabilecek işçi yok.
- İşçinin verimi dikkate alındığında, parça başı işçilik ücreti, aynı parçayı Avrupa ülkelerinde yapıp satan firmaların en az 3 katına çıkıyor.
- Türkiye'deki otomotiv sanayiinin üretim rakamları henüz ekonomik boyutta yan sanayiin kurulmasını teşvik edecek yeterlikte değil.
- Otomotiv yan sanayiinde başarılı olabilmek, üretimde istikrarı gerektiriyor. Türkiye gibi işçi işveren ilişkilerinin devamlı dalgalanma gösterdiği, üretimin iş yavaşlatma ve grev gibi nedenlerle kesilme ihtimali yüksek bir ülkenin bu parçaları satın alacak yabancı büyük ve ciddi firmalar tarafından güvenilir kabul edilmesi çok güç.

Yabancı grup bu raporu verince üretimden vazgeçtik.

Şimdi ithalata devam ediyoruz. Türkiye'de otomotiv sanayiinin üretimi arttıkça para ihtiyacı da artacak. İthalat hızlanacak... Daha çok kâr edeceğiz..."

III. Olay

İstanbul'da yelkenli tekne imalatı konusunda başarı kazanmış isim yapmış, ürettiği tekneler aranır hale gelmiş bir genç müteşebbis anlatıyor :

"... On iki yıllık tersaneyi kapattım. Yurtdışmdaki uzman gruplara çizim yaptırdığımız ve Türkiye'deki üretim onlar tarafından denetlendiği için, tekne yapımında yabancı rakiplerin üzerine çıkabildik.

İçeride ve dışarıda teknelerimizi üst gelir grubuna satabildik...

Teknede belli bir fiyat düzeyi vardır. Bu fiyat çizgisinin üzerine çıkamazsınız.

Başlangıçtan bu yana bizi işçilik ücretleri zorladı. İşçi hem verimsiz, hem nazlı hem de bilgisiz...

Tekne maliyetlerimiz bu nedenle devamlı yüksek... Tekneden zararı on iki yıldır, ithal ettiğimiz tekne donanımının kârı ile dengeledik.

Fakat artık tahammül edilir durum yok.

Teknede kullanılan ithal parçaların kârı bile, teknenin işçilik giderinin zararını karşılayamıyor...

Artık işçi bizim için çalışmıyor, biz işçi için çalışıyoruz... Tersaneyi kapadık. İşçileri çıkardık...

Ohhh... Şimdi rahatız... İthalatın kârının tamamı bize ait..."

İŞ BARIŞI DEVAMLI SANCI İÇİNDE OLUR MU ?

İş Barışı ile Uyuşmazlık birbirleriyle çelişen kelimelerdir...
Her iki yılda bir iş barışı "sancı" ile karşılaşır...
İşveren, vermeyen / işçi hakkı yenen bir sandalyeye oturtulur...
Bu sancı "uyuşmazlık" adı altında yaklaşık bir yıl sürer.
Bir yıl sonra yeni sözleşme dönemi ve yeni sancı başlar.

"İş Barışında Sabancı" başlığı altında Milliyet Gazetesi'nin Ekonomi sayfasında 1992 yılı Ekim ayında yayınlanan bir yazıyı size aktaracağım.

Yazının başında şu alt başlıklar var :

KAMU

Kamu işyerlerinde çalışan 51 Bin işçinin sözleşme görüşmeleri uyuşmazlıkla sonuçlandı.

73 Bin işçinin görüşmeleri ise sürüyor.

METAL

MESS ile Türk Metal'e bağlı 70 Bin, Otomobil-İş'e bağlı 20 Bin işçinin toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde uyuşmazlığa gidildi.

Öz-Çelik-İş'e bağlı 10 Bin işçininki henüz sürüyor.

TEKSTİL

Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası ile Teksif'e bağlı 40 Bin işçinin görüşmeleri uyuşmazlıkla sonuçlandı.

Öz İplik-İş'e bağlı 5 Bin 500 işçininki ise devam ediyor.

Günün haberi olarak da şunlar anlatılıyor :

Çalışma yaşamında kritik dönem başlıyor. Geçen dönemki sözleşmeleri sancılı geçen, grev yaşanan kömür, metal, tekstil iş kolundaki toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde uyuşmazlık zaptı tutuldu.

Kamu'da halen Taş Kömürü Kurumu, Maden Tetkik Arama, SEKA, Çinkur, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Gima'da çalışan 51 Bin işçinin toplu iş sözleşmesinde uyuşmazlığa gidildi.

Türkiye Kömür İşletmeleri, Petkim, Sümerbank, Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü, Sanayi Bakanlığı, Gazi Üniversitesi, Türk Hava Yolları, Havaş, İstanbul Hızlı Tramvay ile Tarih Kurumu, Ziraat Bankası ve Başbakanlık Basımevlerinde çalışan toplam 73 Bin kamu işçisinin toplu iş sözleşmesi görüşmeleri ise sürüyor.

Uyuşmazlığa gidenler arasında TTK, MTA ve SEKA en önemli grubu oluşturuyor. TTK'daki 37 Bin ile MTA'daki 4 Bin 500 işçinin sözleşme görüşmelerinde 24 Eylül'de toplam 42 madde de uyuşmazlığa gidildi. İşçi sendikasının yüzde 170 oranındaki artış teklifine karşı işveren bir öneri getirmedi.

Metal İş kolunda toplam 200 işyerinde çalışan 100 Bin işçinin görüşmeleri de çıkmaza girdi. MESS'e Türk Metal'in verdiği ücret artışı teklifi yüzde 112.5 oranında, MESS ise enflasyon oranında artış öneriyor.

Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası ile Teksif arasındaki görüşmeler de önceki gün kilitlendi ve uyuşmazlık zaptı tutuldu. Teksif'in ücret artışı teklifi ise birinci 6 ay için yüzde 100 artı 300 Bin, ikinci altı ay içinde yüzde 75 artı 200 Bin Lira.

Özel Sektörü ile Kamu Sektörü ile ekonominin temel mal ve hizmetlerini üreten başlıca sektörlerde tüm işçiler "sancılı"...

Böyle bir ekonomide nasıl üretim yapılabilir ?

Böyle bir ekonomi nasıl sağlıklı olabilir ?

ÜCRET PAZARLIĞI MI ?
KOYUN PAZARLIĞI MI ?

Anadolu'da alıcı ve satıcı karşılıklı gelir. Satıcı kafadan yüksek bir rakam söyler. Alıcı buna karşı çok düşük bir rakam ortaya atar. Hangi taraf kurnaz ve güçlü ise ortada bir yerde buluşulur. Bu pazarlıkta ne bir maliyet hesabı ne bir ciddiyet vardır.

Kimin kazandığı, kimin kaybettiği belli değildir.

Son yıllarda ücret tartışmaları maalesef "koyun pazarlığı"na dönüşmüştür.

Benim 1990 yılında birinci baskısı yapılan beşinci kitabımın ismi "Ücret pazarlığı mı, koyun pazarlığı mı ? " idi.

Bu kitabımda bakınız neler yazmıştım :

Toplu Sözleşmelerde işçi ve işverenin anlaşmalarının belli rakamlara dayanması gerekir.

Enflasyon rakamı, prodüktivitelerdeki artış rakamı, firmanın mali gücü gibi...

Bu rakamları dikkate almadan ücret artışı konusunu tartışmanın "koyun pazarlığı"ndan farkı olmaz.

İş ciddiyetini kaybeder.

Bu ciddi olmayan pazarlık sürüp gitmekte, grevler yapılmakta, grevler uzamakta, üretim durmaktadır.

Kaybeden işveren değil, ülkedir.

Çünkü kullanılmayan tesisin, duran üretimin, çalışmayan işçiye ödenen ücretin faturasını da bu ülkede yaşayanlar ödemektedir.

Yapılmayan yatırımlar nedeniyle kaçan istihdam fırsatları, kapanan firmalar, daraltılan kadrolar nedeniyle işini kaybedenlerin kötü kaderi çok kimsenin dikkatinden kaçmaktadır.

* * *

Toplu iş müzakerelerinde, son zamanlarda işçi

Sendikaları bir de bakıyorsunuz % 500 ücret artışı talebiyle masaya oturuyor.

Bu aşırı talep karşısında, örneğin işçisine % 100 ücret artışı sağlama düşüncesine sahip bir işveren bunu söyleyemiyor. Makul bir noktada buluşma arayışında % 50 teklifini ortaya atıyor.

O zaman % 50 ile % 500 arasındaki kocaman bir koridorda, zaman kaybına, tarafların yaralanmalarına neden olan müzakereler sürüp gidiyor.

Bu müzakerelerde, ülkedeki enflasyon, firmaların gücü gibi ölçüler bir yana bırakılıp, rakama sığmayan KOYUN PAZARLIĞI ile, anlaşmazlığın sonuçlandırılmasına çalışılıyor.

1. Toplu Sözleşme Müzakereleri, enflasyon oranı ve Milli gelirde işçinin payı dikkate alınarak tabanı ve tavanı belirlenecek bir KORİDOR içinde sürdürülmeli ve sonuçlandırılmalıdır.

(Bana anlatıldığına göre, böyle bir uygulama endüstri devrimini tamamlamış, İngiltere ve İtalya gibi Avrupa ülkelerinde tavsiye niteliğinde veya bağlayıcı biçimde sürdürülmektedir.)

2. Toplu Sözleşme Müzakerelerinde KOYUN PAZARLIĞI İLE ÜCRET TESBİTİ yolunu açan bugünkü uygulama'dan vazgeçilmelidir.

3. Toplu İş Sözleşmesi Müzakereleri döneminde üretimin durmaması, aksamaması ülke ekonomisi için büyük önem taşıyan ihracatta telafi edilemeyecek kayıplara uğranılmaması için işçi-işveren her türlü çabayı göstermelidir.

4. İşçi-işveren biribirine karşı, biribirinin rakibi olamaz. Tersine, işçi ve işveren dış ülke pazarlarında rekabet etmek için birleşmelidir.

5. "Grev Yangını" ekonomiye, ülkeye, firmaya, işçiye, işverene zarar vermektedir.

a) İlk arayış greve gitmeden çözüm olmalıdır: Bunun için grevden 3 veya 5 gün önce oylama yapılmalıdır.
b) Greve gidilmesi halinde 30 gün aralıklarla grev oylaması mutlaka gerçekleştirilmelidir.
c) Grevin 60 günü aşması halinde uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulu'nca ele alınmalıdır.

İŞÇİ ZAMDAN ÖNCE İŞ GÜVENCESİ İSTER

İşten çıkarmalarla giderek artan işsiz sayısı, sigortasız, sendikasız çalıştırma eğilimi işçi sendikaları ile işçileri yüksek ücretten önce iş güvencesi istemeye yöneltiyor. Bir sendikacı, "İşçi artık (beni kapıya koydurma) diye bağırıyor. Sendika şubeleri, işsiz kalıp iş arayan üyelerimizle dolu" diyor.

Ben herhangi bir yorumda bulunmadan 1992 yılı sonunda Sabah Gazetesi Ekonomi sayfasında yayınlanan Adil Korkut'un haberini size aktaracağım. Haberin başlığı "İşçi zamdan önce iş güvencesi istiyor..."

Adil Korkut bakınız neler yazıyor :

Sendikacılar, Türkiye'de kişi başına ortalama ücretin 1 Milyon 200 Bin Lira olduğunu, sendikasız sigortasız çalışan işçilerle, 7 Milyona ulaşan iş-

sizin baskısını üzerlerinde hissettiklerini belirtiyorlar. İsmini vererek konuşmasının kendisi için çok zor olduğunu belirten bir sendikacı şunları söylüyor :

"Ücret sendikacılığı yaparak, (en yüksek ücreti ben aldım) demek, sendikacılara yıllarca çok puan kazandırdı. Ama bu çaba, işçiye verdiği zarar kadar sendikacıyı da bitirdi. Cebe girmeyen paranın kimseye yararı yok ki. İşçi artık (beni kapıya koydurtma) diye bağırıyor. Sendika şubeleri, işsiz kalıp iş arayan üyelerimizle dolu. Bunun sorumluluğu çok ağır ve onlara yeni iş bulamadığımız için, kendimize güvenimizi kaybediyoruz.

İşverenler, sözleşmeden sonra toplu işten çıkarma yapmayacaklarını yazılı olarak taahhüt etsinler, enflasyon oranında zamma hemen imza atarım. Bu imzayı bugün sadece ben değil, sorumluluğu olan her sendikacının atacağını da adım gibi biliyorum."

Sabah Gazetesi "Türk İnsanını En Çok Korkutan Konular" ile ilgili bir araştırmanın sonuçlarını yayınlamış. Türk İnsanının "ölümden çok işsizlikten

korktuğunu" ortaya koyan bu araştırma ilginizi çekecek:

ÖLÜMDEN ÇOK İŞSİZLİKTEN KORKUYORUZ

(Türk insanını en çok kaygılandıran konular)	
Hastalık	15.7
Gelecek	14.5
İşsizlik	12.5
Ölüm	11.3
Çocuklara iyi bir gelecek hazırlayamama	11.3
Yalnızlık	10.9
Savaş	5.9
Aç kalma	5.9
Diğer	12.9
Toplam	**100.0**

Sabah Gazetesi 1992 yılı Eylül ayı itibariyle son bir yılda işten çıkarılan işçiler ile ilgili bir de tablo yayınlamış...

Bu ilginç tablo da şöyle :

SON BİR YILDA İŞTEN ÇIKARMALAR

İş Kolu	İşçi sayısı
Tekstil	30.000
Metal	18.000
Gıda	16.500
İnşaat	15.400
Enerji	5.000
Cam-Toprak-Çimento	4.500
Petrol-Kimya-Lastik	5.000
Tanm	4.000
Maden	4.000
Belediye	3.500
Banka-Sigorta	2.500
Deri	2.000
Büro	1.000
Turizm	600
Şeker	450
Kağıt	350
Basın	300
Savunma	300
Hava Taşıma	200
Kara Taşıma	200
Toplam	**112.800**

Biz neyin peşindeyiz ? Üzüm mü yemek istiyoruz, bağcıyı mı dövmek istiyoruz ? Süt veren inekleri keserek çoluğumuzu, çocuğumuzu nasıl besleriz ?

1993 Yılı başında Türkiye'de ortaya çıkan gelişmeler, bu konudaki çarpıklığın artık sendikalar ve işçiler tarafından anlaşılmaya başladığını ortaya koyuyor.

SENDİKALAR TOPLU SÖZLEŞMELER

Türkiye'de 20.8 faal nüfus içinde kayuda, kuyuda tabi işyerlerinden, bordro ile ücret alabilen işçilerin sayısı 3.6 Milyondur.

Bunların da 2.1 Milyonu sendikalara üyedir.

Türkiye'de sendikalı işçi denildiğinde toplam nüfus içinde bunların sayısının ne olduğunu bilmekte yarar vardır.

Kayıda, kuyuda tabi, bordrolu ücret alan işçilerimizin yaklaşık % 60'ı bir sendikaya üyedir.

Bir çok Avrupa ülkesinde toplam işçilerden sendikalara üye olanlarının oranı Türkiye'den küçüktür.

Türkiye'de her yıl 2.1 Milyon işçinin yarısı toplu sözleşme masasına oturur. Sendikalar bu işçiler için ücret pazarlığı yapar.

İşçilerimizin örgütlenmesinden, sendikalar şemsiyesinde biraraya gelmesinden doğal bir şey olamaz...

Ancak sendikalı işçi'nin toplam nüfus içinde, iktisaden faal nüfus içinde ve ücret karşılığı çalışanlar içindeki payını da bilmekte yarar var.

- 57.4 Milyon nüfusun
- 20.8 Milyonu iktisaden faal nüfus
- Bunların da sadece 7 Milyonu maaş ve ücret karşılığı çalışanlar.
- Ücret karşılığı çalışan işçilerden, "bordro"dan maaş alanlarının, kayıdı kuyudu olanların sayısını Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 37 Milyon olarak belirtiyor.
- Bütün bunlar arasından 2.3 Milyon işçimiz de sendikalı.

Açık anlatımıyla, sendika-toplu sözleşme-grev-lokavt diye tartıştığımız da bu 2.3 Milyon işçimizin durumunu tartışıyoruz.

* * *

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, yıllar itibariyle, "kayıda kuyuda tabi" işçi sayısı ile, sendikalı işçi sayısını şöyle veriyor :

YILLAR İTİBARİYLE SENDİKALAŞMA

İstatistik Dönemi		Toplam İşçi Sayısı	Sendikalı Sayısı	Sendikalaşma Oranı (%)
Ocak	1985	2.590.978	1.594.577	61.54
Temmuz	1985	2.819.517	1.828.471	64.85
Ocak	1986	3.038.619	1.937.120	63.75
Temmuz	1986	3.075.343	1.953.892	63.53
Ocak	1987	3.145.652	1.977.066	62.85
Temmuz	1987	3.268.030	2.044.797	62.57
Ocak	1988	3.354.718	2.120.667	63.21
Temmuz	1988	3.483.212	2.227.029	63.94
Ocak	1989	3.525.956	2.277.898	64.60
Temmuz	1989	3.564.214	1.834.969	51.48
Ocak	1990	3.495.087	1.921.441	54.97
Temmuz	1990	3.563.527	1.997.564	56.05
Ocak	1991	3.573.426	2.076.679	58.11
Temmuz	1991	3.513.064	2.130.811	60.65
Ocak	1992	3.606.170	2.192.792	60.80
Temmuz	1992	3.596.469	2.254.271	62.68
Ocak	1993	3.683.426	2.341.979	63.58

Kaynak : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Yukarıdaki tablonun bir özelliği var :

- Sendikalı işçi sayısı sadece kayıda kuyuda tabi işçi sayısıyla oranlandığından, çalışan işçilerin % 64' ünün sendikalı olduğu söylenebiliyor.
- Halbuki sendikalı bir işçi kayıda kuyuda tabi olmayanları da kapsayan tüm ücretli işçi sayısı olan

6.9 Milyon ile oranlanır ise, sendikalaşma oranı düşer.

Türkiye'de % 63.6 olan sendikalılaşma oranı acaba başka ülkelerde nasıl ? Oralarda işçinin tamamı mı sendikalı ? Bu konuda fikir sahibi olabilmek için aşağıdaki tabloya bakınız.

AVRUPA'DA ÜLKELER İTİBARİYLE SENDİKALAŞMA ORANLARI

	Sendikalı Sayısı (Bin Kişi)	Sendikalaşma Oranı (%)
İngiltere	11.086	43
F.Almanya	9.443	34
İtalya	8.851	36
İsveç	3.762	81
Fransa	2.944	14
Danimarka	1.986	74
Türkiye	2.342	64
Avusturya	1.671	51
Hollanda	1.538	25
Norveç	1.197	54
İsviçre	867	29

Bu tabloya göre şunlar anlaşılıyor :

- Türkiye sendikalı işçi sayısı bakımından Avrupa 6'ncısı durumunda.

- Türkiye sendikalılaşma oranı bakımından Avrupa 2'ncisi, Türkiye'den daha yüksek sendikalılaşma oranına sahip tek ülke İsveç. İşçi hareket-

lerinin en yoğun olduğu, sendikaları etken bulunduğu ülkelerden İtalya'da sendikalılaşma oranı % 36, Fransa'da % 14...

* * *

Türkiye'de sendikalara acaba sadece sanayi işçileri mi giriyor, yoksa hizmet kesimindeki işçiler mi çoğunlukta ?

Bu konuda 1989 yılında hazırlanan bir çalışma şu sonuçları vermiş :

TÜRKİYE'DE SANAYİ KESİMİNDEKİ İŞÇİLER VE SENDİKALILAŞMA ORANLARI
(Temmuz 1989)

İşkolu	Toplam İşçi Sayısı	Sendikalı İşçi Sayısı
Madencilik	164.085	100.706
Petrol,Kimya ve Lastik	140.886	84.925
Gıda	287.371	193.159
Şeker	43.258	33.203
Dokuma	370.650	235.742
Deri	55.009	10.310
Ağaç	56.740	18.052
Kağıt	28.422	11.735
Çimento,Toprak ve Cam	136.095	58.767
Metal	428.329	270.568
Gemi	12.142	6.406
Enerji	145.076	114.149
Sanayi Kesimi	1.868.063	1.137.722
Hizmet Kesimi	1.696.151	697.247
Toplam İşkolları	3.564.214	1.834.969
Sanayi/Toplam	**%52.41**	**%62.00**

1993 Yılında, Türkiye'de işçi olarak görünen 3.7 Milyon kişinin % 49'u sanayi kesim işçisi niteliğinde imiş.

Daha yeni bir çalışmada sektörler itibariyle sendikalaşma oranları şöyle gösteriliyor :

İŞKOLLARI İTİBARİYLE SENDİKALAŞMA ORANI
(Ocak 1993)

İkolu No	İşkolunun Adı	Sendikalaşma Oranı (%)
1	Tarım, Ormancılık Avcılık ve Balıkçılık	99.20
2	Madencilik	86.00
3	Petrol, Kimya ve Lastik	62.80
4	Gıda	94.88
5	Şeker	94.71
6	Dokuma	86.16
7	Deri	29.29
8	Ağaç	37.64
9	Kağıt	74.79
10	Basın ve Yayın	21.16
11	Banka ve Sigortacılık	85.21
12	Çimento,Toprak ve Cam	60.11
13	Metal	73.78
14	Gemi	73.04
15	İnşaat	33.81
16	Enerji	90.87
17	Ticaret, Büro, Eğitim ve Güzel Sanatlar	22.62
18	Kara Taşımacılığı	10.27
19	Demiryolu Taşımacılığı	77.30
20	Deniz Taşımacılığı	47.57
21	Hava Taşımacılığı	78.20
22	Ardiye ve Antrepoculuk	67.94
23	Haberleşme	97.28
24	Sağlık	49.05
25	Konaklama ve Eğlence Yerleri	29.63
26	Milli Savunma	98.05
27	Gazetecilik	64.72
28	Genel İşler	99.06
Toplam		**63.58**

Kaynak : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Sendika, sendikalı işçi denilince, Türkiye'de iki şey akla geliyor:

- Toplu Sözleşme.
- Toplu sözleşme ile istekleri karşılanmadığından işçilerin greve gitmesi.

Yıllar itibariyle Toplu Sözleşme sayıları ne olmuş onu görelim :

Yıllar	Akdedilen Sözleşme Sayısı	İşyeri Sayısı	İşçi Sayısı
1984	1.185	4.258	340.095
1985	2.721	12.702	919.810
1986	2.667	11.769	707.230
1987	2.343	7.623	923.093
1988	2.454	10.576	629.303
1989	2.725	10.329	829.341
1990	1.954	11.399	483.852
1991	5.030	13.169	1.089.549
1992	1.783	9.537	450.906

Grev rakamlarına da bakalım :

Yıllar	Grev Sayısı	Katılan İşçi Sayısı	Kaybolan İşgünü Sayısı
1979	126	21.011	1.147.721
1980	220	84.832	1.303.253
1984	4	561	4.947
1985	21	2.410	194.296
1986	21	7.926	234.940
1987	307	29.734	1.961.940
1988	156	30.057	1.892.655
1989	171	39.435	2.911.407
1990	458	166.306	3.466.550
1991	398	164.968	3.809.354
1992	98	62.189	1.153.578

Demek ki :

- 1990 Yılmda toplu sözleşme yapmak için sendikaları masaya oturan her 100 işçiden 35'i greve gitmiş. Ve de ortalama 21 işgünü çalışmamış.
- 1991 Yılında toplu sözleşme için sendikaları masaya oturan her 100 işçiden 15' i greve gitmiş ve ortalama 23 işgünü çalışmamış.
- 1992 yılında toplu sözleşme yapmak için sendikaları masaya oturan her 100 işçiden 14'ü greve gitmiş ve ortalama 19 iş günü çalışmamış.

Türkiye gibi, işe aşa aç bir ülkede bunlar iyi şeyler mi ?

ERKEN EMEKLİLİK KIYAK EMEKLİLİK SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMLERİNİN GELİŞMESİNİ ÖNLÜYOR

Türkiye'de bir yanda sosyal güvenlik şemsiyesi çok az insanı korurken, öte yanda, bu şemsiyenin altma girme şansmı sağlamış insanlar biran önce emekli olmaya çalışıyor.

Sosyal güvenlik sistemi çok önemli bir şeydir...

İnsanlar, hastalandıklarında, bakılacaklarına emin olmak ister. İnsanlar yaşlandıklarında belli bir gelirlerinin olmasını isterler.

Bunu sağlayacak olan sosyal güvenlik sistemidir.

Türkiye'de işçilerin sosyal güvenlik şemsiyesi Sosyal Sigortalar Kurumudur.

Sosyal Sigortalar Kurumu bir sigorta şirketidir. Sigorta şirketleri gelirleri kadar harcama yapar. Gideri gelirini aşar ise batar.

İşçiler çalışırken prim ödeyecekler, bu primler ile hasta olanlara bakılacak, kazaya uğrayanlara tazminat ödenecek, emekli olanlara maaş verilecek.

Bunun teknik bir hesabı vardır... Beş yıl prim ödeyene, otuz yıl prim ödemiş gibi emekli maaşı bağlanmaz... Çünkü beş yılda ödenen primin birikimi emekli maaşı ödemeye yetmez.

Arkadaşlarım bana rakamları gösterdiler :

- 1992 yılında Sosyal Sigortalar Kurumuna ödeyenlerin sayısı 3 Milyon 750 Bin kişi,
- Emekli aylığı alanların sayısı 1 Milyon 800 Bin kişi,
- 2 işçi çalışıyor. Bunların maaşından kesilen primlerle, 1 emeklinin maaşı ödeniyor. Bu arada

hem çalışan hem emekli toplam 3 kişinin tedavi masrafları karşılanıyor...

Olur mu böyle şey ? Bu çark dönermi ?

Tek bir şartla olur :

- Her çalışan ücretinin en az 1/3 'ünü Sosyal Sigortalar Kurumuna prim olarak öder....
- Tabiiki bunu kimse yapmaz...

Türkiye'de erken emeklilik-kıyak emeklilik adı ile sekiz yıl çalışana on yıl çalışana emeklilik hakkı tanındı... Türkiye genç emeklilerle doldu...

Türkiye'de bugün ortalama emeklilik yaşı kadınlarda 38'e kadar düştü.

Avrupa ülkelerinde 60 yaşından önce kimse emekli olamıyor.

BATI AVRUPA ÜLKELERİNDE EMEKLİLİK YAŞI

Ülkeler	Erkek	Kadın
ALMANYA	65	65
AVUSTURYA	65	60
BELÇİKA	65	60
BULGARİSTAN	60	55
DANİMARKA	67	67
İSPANYA	65	65
FİNLANDİYA	65	65
FRANSA	60	60
YUNANİSTAN	65	60
MACARİSTAN	60	55
İRLANDA	66	66
İZLANDA	67	67
İTALYA	60	60
NORVEÇ	67	67
HOLLANDA	65	65
PORTEKİZ	65	62
ROMANYA	60	55
İNGİLTERE	65	60
İSVEÇ	65	65
İSVİÇRE	65	62
BDT	60	55
TÜRKİYE	43	38

Ya bizde bir hata var... Ya sosyal demokrat olarak ün yapmış Avrupa ülkelerinde...

Sosyal haklara büyük özen gösteren Avrupa ülkelerinde bir işçi erken emekli olsa bile, emekli maaşı ödemesi 65 yaşında başlar... Onun için o ülkelerde emeklilere doğru dürüst maaş ödenir.

Sosyal sigorta sistemleri bizdeki kadar kötü duruma düşmez.

SON SÖZ

Her kitabın bir ön sözü, bir son sözü oluyor...
Ben de bu kitabın, Sakıp Sabancı olarak kaleme aldığım yedinci kitabın son sözünde, bu kitabı neden yazdığımı, bu kitapta neleri anlatmak istediğimi özetlemek istiyorum.

Sabancı ailesinin hikâyesi, Türkiye'nin insanına tanıdığı imkânların, bir ömür boyunca, Türk insanının ulaşabileceği çizginin göstergesidir.

Allah bizlere çalışmayı, başarmayı, hem işi büyütmeyi hem de hayır işlerini birlikte götürmeyi nasip etti.

Bir ömür boyu birşeyler gördük. Birşeyler öğrendik. Tecrübe sahibi olduk... Dağarcığımız doldu... Bunlar paradan önemli şeyler...

Dağarcığımızdaki bilgileri, tecrübeleri kağıda dökmez isek, bunlardan başkaları yararlanamayacak... Bu bilgiler, tecrübeler bizim ile birlikte yok olacak...

* * *

Ben bu kitapta, Türk insanına "daha fazla iş, daha fazla aş" imkânı sağlamanın önemini ve de bunun nasıl yapılabileceğini anlatmaya çalıştım.

Bu kitabın özü şudur :

- Türk insanına daha fazla iş, daha fazla aş verebilmenin tek bir yolu vardır : Daha fazla üretmek...
- Daha fazla üretmeden, ne gençlerimize iş bulabiliriz, ne de çalışanların ücretlerini artırabiliriz ve ne de ülkeyi kalkındırabiliriz.
- Önemli olan pasta paylaşma yarışma girip, onun bunun payından çalmak değildir... Önemli olan pastayı hızla büyütmektir.
  Pasta kendiliğinden büyümez... Pastayı büyütecek olan bizleriz... Pastayı büyütmek için daha çok un, daha çok şeker üreteceğiz... Daha çok çalışacağız... Bunun başka yolu yok.
- Avrupa ülkelerindeki insanlar bizden 10 kat daha fazla üretiyorlar... Buna göre bizden 10 kat daha iyi şartlarda yaşıyorlar...
- Eğer aynı şartlarda yaşamak istiyorsak onlar kadar yani bugünkünün 10 misli üretmek zorundayız...
- Bu olmayacak şey değil... Onlar nasıl yapıyorsa biz de yapacağız...
- Fakat bütün bunlar bir şeye bağlı : İçinde bulunduğumuz şartları iyi değerlendireceğiz... Ne yapacağımızı, nasıl yapacağımızı iyi bileceğiz.

İşte ben bu kitabımda önce içinde bulunduğumuz şartları değerlendirdim.

Sonra neler yapılabileceğini, nasıl yapılabileceğini anlattım..

Bu bir takım oyunudur... Hep birlikte oynayacağız... Ben oyunda kendime düşen rolü üstlenmeye, bu rolün gerektirdiği sorumlulukları yerine getirmeye hazırım... Ülkedeki tüm insanlar aynı şeyi yapar ise, Türkiye özlediğimiz çizgiye erişir. Türk insanı için iş ve aş sorunu ortadan kalkar.

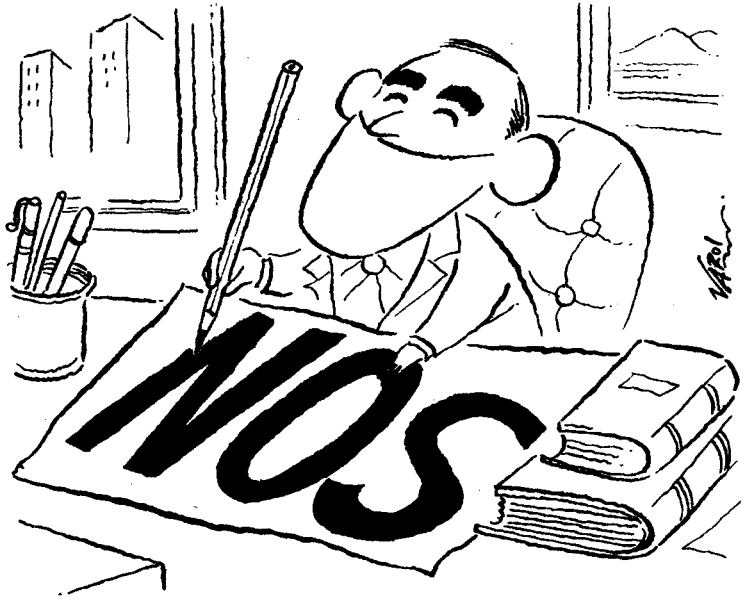

SAKIP SABANCI'NIN YEDİ KİTABI

1-İŞTE HAYATIM

Kasım 1985

(İşte Hayatım isimli kitabın İngilizcesi İngiltere'de World of Information isimli yayın kuruluşu tarafından bastırılarak, yabancı ülkelerde 1989 Mayıs ayından itibaren satışa sunulmuştur. A.B.D. eski Başkanlarından Jimmy Carter'ın takdim yazısı vardır.)

2-PARA BAŞARININ MÜKAFATIDIR

Şubat 1986

(Para Başarının Mükafatıdır isimli kitabın Rusçası Eylül 1993 tarihinde Miziev firması tarafından 50.000 adet bastırılarak Rusya'da satışa sunulmuştur.)

3-GÖNÜL GALERİMDEN

Haziran 1988

4-RUSYA'DAN AMERİKA'YA Gezdiklerim- Gördüklerim

Nisan 1989
Temmuz 1993 (İkinci Baskı)

5-ÜCRET PAZARLIĞI MI ? KOYUN PAZARLIĞI MI ?

Aralık 1990

6-DEĞİŞEN VE GELİŞEN TÜRKİYE

Temmuz 1991
Temmuz 1993 (İkinci Baskı)

(Değişen ve Gelişen Türkiye isimli kitabın İngilizcesi İngiltere'de Bath Press isimli yayın kuruluşu tarafından bastırılarak yabancı ülkelerde 1993 Ağustos ayından itibaren satışa sunulmuştur.)

7-DAHA FAZLA İŞ DAHA FAZLA AŞ

Ağustos 1993

Sakıp Sabancı'nın ilk dört kitabı Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı'nın 25.1.1989 tarih, 8710 sayılı tebliği ile öğretmenler ve öğrencilere yararlı kitaplar olarak tavsiye edilmiştir.

DİĞER KİTAPLARDA OLDUĞU GİBİ BU KİTABINDA SATIŞ GELİRİNİN TAMAMI DARÜLACEZE'YE BAĞIŞLANMIŞTIR.